ÇANAKKALE'DEN İSTİKLÂL MARŞI'NA MEHMED AKİF ERSOY

Ramazan Topdemir

nobel bilimsel

Çanakkale'den İstiklâl Marşı'na Mehmed Akif Ersoy
Ramazan Topdemir

Yayın No.: 2904
E-ISBN: 978-625-364-104-7
Basım Sayısı: 1. Basım, Aralık 2025

© Copyright 2025, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik
ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.
Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.
"NOBEL BİLİMSEL ESERLER" bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Furkan Mülayim -furkan@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Selma Günaydın -selma@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Sezai Özden -sezai@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Topdemir, Ramazan.
Çanakkale'den İstiklâl Marşı'na Mehmed Akif Ersoy / Ramazan Topdemir
1. Basım, VIII + 158 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.
E-ISBN: 978-625-364-104-7

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No.: 7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com
E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com - www.nobelbilimsel.com

ÖZ GEÇMİŞ

Ramazan TOPDEMİR

Adıyaman doğumlu olan Ramazan Topdemir; ilk, orta ve lise öğrenimini memleketinde tamamladı. Lisans ve yüksek lisans eğitiminden sonra doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yaptı. Doktora konusu, Türk edebiyatında tarihî romanlardır. Harp Okulu ve Polis Akademisinde de derslere giren Topdemir'in yayınlanmış on kitabı bulunmaktadır.

Değişik konularda makale, proje, yayınları da bulunan Topdemir'in danışmanlığını yürüttüğü tez çalışmaları da bulunmaktadır. Topdemir'in güncel konular ile ilgili gazete yazıları ve TV yayınları hâlen devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ GEÇMİŞ ..... **iii**

ÖN SÖZ ..... **vii**

I. Bölüm **1**
MEHMED ÂKİF'İN HAYATI VE EDEBÎ YÖNÜ **1**
a-Mektep Hayatı 1
b-Mektebi Bitirdikten Sonraki Yaşamı 3
c-Millî Uyanış Temalı Şiirleri 5
d-Memuriyet ve Seyahatleri 8
e-Eserleri 9
f-Sanatı ve Edebî Şahsiyeti 11
g-Şiirlerinin Yapısı 13
h-Seciyesi 17

II. Bölüm **21**
MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE ÖNE ÇIKAN BAŞLIKLAR **21**
a-Mehmed Âkif Günümüzün En Önemli Sosyal Meselesine İşaret Ediyor 22
b-Birlik ve Dayanışma Düşüncesi 23
c-Adalet 24
d-Zulme ve Haksızlığa Karşı Mücadele 26
e-Mehmed Âkif'in Aileye Bakışı ve Konu ile İlgili Mesajları 27

III. Bölüm **31**
a-Millî Mücadelede *Sebîlürreşâd*, Mehmed Âkif ve Eşref Edip 31
b-Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından imzalanan Beyanname Sureti 33
c-Millî Mücadelede *Sebîlürreşâd*, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (2) 34
d-Kastamonu'da Çıkan *Açıksöz* Gazetesi bu hadiseyi 36
e-Millî Mücadelede *Sebîlürreşâd*, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (3) 37
f-Millî Mücadelede Sebi *Sebîlürreşâd* lürreşad, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (4) ... 41
g-Millî Mücadelede *Sebîlürreşâd*, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (5) 43
h-el-Cezîre Cephesi Kumandanı Nihad Paşa'nın Mehmed Âkif'e Gönderdiği Teşekkür Telgrafı 47
ı-Üstat Mehmed Âkif Diyor Ki 47
i-Diyarbekir'de el-Cezîre Kumandanı Nihad Paşa Hazretleri'ne 50
J-Mehmed Âkif Ersoy'un Mücadelesi Hakkında Yazılanlar ve Söylenenler 56

IV. Bölüm 67
İSTİKLAL MARŞI VE İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ (12 MART 1921) 67
a-İstiklal Marşı'nın 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Millî Marş" Olarak Kabul Edilmesi 67
b-Üstat Mehmed Âkif'in Dava Arkadaşı, *Sebîlürreşâd* Gazetesi Sahibi, Yazarı ve Yazı İşleri Müdürü Avukat Eşref Edib 71
c-Umur-i Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) Hamdullah Suphi Bey'in, İstiklal Marşı İçin Açılan Müsabakaya (Yarışmaya) Katılması İçin Mehmed Âkif'e Yazdığı davet Mektubu 78
d-Mustafa Kemal Paşa'nın Mehmed Âkif'e Teşekkürü 79

V. Bölüm 81
İSTİKLAL MARŞI VE MEHMED ÂKİF ERSOY HAKKINDA NE DEDİLER? 81

VI. Bölüm 89
MEHMED ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER 89
YEİS YOK 89
AZİMDEN SONRA TEVEKKÜL 90
ALINLAR TERLEMELİ 92
MÜSLÜMANLIK NERDE! BİZDEN GEÇMİŞ İNSANLIK BİLE… 93
ALLAH'TAN KORKUNUZ 94
HÜSRAN 97
ISSIZ KALAN YURTLAR 98
UMAR MIYDIN? 100
UYAN 101
PEK HAZİN BİR MEVLİD GECESİ 102
SABAH OLDU UYAN! 103
ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE 106
ŞARK 108
ŞEHÂMET DİNİ 109
YE'SİN YÜZÜ GÜLMEZ 111
ÂSIM 112

SONUÇ 119

Ekler
VII. Bölüm 121
MEHMED ÂKİF ERSOY İLE İLGİLİ BELGE VE FOTOĞRAFLAR 121

ÖN SÖZ

Millî Mücadele kahramanı Mehmed Âkif, 20 Aralık 1873 yılında İstanbul'un Fatih ilçesi Sarıgüzel semtinde, Sarınasuh Sokağı'ndaki bir evde doğdu. **Babası** Arnavutluk'un İpek kasabasının Susişa köyünden Nureddin Ağa'nın oğlu Fatih dersiamlarından **(Temiz) Mehmed Tahir Efendi**, **annesi** ise Buharalı bir şeyhin torunu olan **Emine Şerife Hanım**'dır. **Mehmed** Âkif, Fatih'te "Emir Buhari Mahalle Mektebinde eğitim hayatına başladı (1878), sonra "Fatih İptidaisi"ne (İlkokula) geçti (1879). İlkokuldan sonra Fatih Merkez Rüştiyesini (Ortaokulunu) bitirdi (1885). Daha sonra Mülkiye İdadisinde (Lisesinde) 1889 yılına kadar okudu. 1888 yılında çok sevdiği babası vefat eden Mehmed Âkif, dört yıllık "Halkalı Baytar Mekteb-i Âli"sinden (Veteriner Fakültesinden) 22 Aralık 1893'te birincilikle mezun oldu.

İlahi kitabımız Kur'an-ı Kerim'i genç yaşta ezberledi, Arapça, Farsça ve Fransızcayı iyi derecede öğrendi. 1898'de 25 yaşında "Tophane-i Âmire Veznedarı Mehmed Emin Bey'in kızı Emine Şerife Hanım" ile evlendi. Üçü kız, üçü erkek altı çocukları dünyaya geldi. Çocukları; Cemile, Feride, Suad, İbrahim Naim, Emin ve Tahir'dir.

Mehmed Âkif, mütareke yıllarında (1918) buhranlı günler yaşadı. İstiklal Harbi başlayınca kurtuluş ümidiyle, İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. **Kastamonu**'dan başlayarak **camilerde vaazlar vererek halkı "Millî Mücadele"ye** iştirak etmeye (katılmaya) teşvik etti. *Sebîlürreşâd* gazetesi **başyazarı**, Millî Mücadele'nin manevi rehberi, *Safahat* yazarı, millî kahraman, Üstat **Mehmed Âkif**'in **"Millî Mücadele"**de **halka verdiği vaazlar ve hitabeler günümüze de ışık tutmakta ve Türkiye'nin yolunu aydınlatmaktadır:**

"Ben böyle durmayacaktım dili bağlı,
İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım!
Gür hisli, gür imanlı beyinler coşar ancak,
Ben zaten uzun boylu düşünmekten uzaktım."

Mehmed Âkif; Taceddin Dergâhı'nda **yazmış olduğu Millî Mücadelemizin destanı olan** şiiri "**İstiklal Marşı**"nı, **"Kahraman Ordumuza**" ithaf etti ve bu muazzam şiiri, *Sebîlürreşâd*'ın baş sahifesinde yayınladı (17 Şubat 1921).

İstiklal Marşımız dünü ve bugünü özetliyor:

"Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak."

"Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı,
Sen şehid oğlusun, incitme yazıktır atanı,
Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı."

Milletin kurtuluşu ve varlığı için mücadele etmiş olan Mehmed Âkif Ersoy, vatanın birlik ve bütünlüğünün daim kalması konusunu şöyle ifade eder:

"Sahipsiz olan memleketin batması haktır,
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır!"

"Bu ezanlar ki, şehadetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!"

Dr. Ramazan TOPDEMİR.

İstanbul 2025

I. Bölüm

MEHMED ÂKİF'İN HAYATI VE EDEBÎ YÖNÜ

a-Mektep Hayatı

Safahat mübdii, meçhul şehit ve İstiklal Marşı şairi Mehmed Âkif'in babası, Fatih müderrislerinden İpekli Tahir Efendi; Temiz Tahir Efendi diye meşhur olan zat. Onun babası Nureddin Ağa; anası Hace Emine Şerife Hanım. Şerife Hanım'ın babası, Buharalı tacir Mehmed Efendi, annesi de Buharalı. Şerife Hanım, Amasya'da doğmuş, büyümüş hassas bir kadın. Mehmed Âkif, 1290 Şevvalinde Fatih civarında Sarıgüzel'de doğmuş.

Dört yaşında mektebe başlıyor, iptidai ve rüştiye tahsilini Fatih civarında Emîr Buhârî ve Merkez Rüştiyesinde ikmal ediyor. Rüştiyedeki muallimleri arasında Abdülhamid devrinin hürriyetperver şahsiyetlerinden, Mısır'da *Kanûn-i Esâsî* gazetesini çıkaran, bilahare Paris'e giden meşhur Hoca Kadri Efendi var. Âkif'in ifadesine göre bu zat, bilhassa lisan itibarıyla, onun üzerinde çok müessir oluyor.

Bir taraftan da evde pederinden Arapça okuyor. Âkif, babası için "O benim hem babam hem hocamdır; ne biliyorsam ondan öğrendim." diyor. Gezerken bile babasından çok şeyler öğreniyor. Mektepten çıkınca da boş durmuyor; Fatih Camii'nde Hafız, *Gülistan*, *Mesnevî* gibi Farisî eserler okutan Es'ad Dede'nin dersine devam ediyor. Rüştiye tahsili esnasında daha ziyade lisan derslerine temayül gösteriyor. Şiiri de çok seviyor. İlk okuduğu manzum eser, Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnun*'u. Şiire karşı meftuniyeti, onu nazma özendiriyor. Kendi ifadesine göre, daha rüştiyede iken vezinsiz, kafiyesiz uzunca nazım parçaları karalamağa başlıyor.

İlk dinî terbiyesinde bilhassa evin tesiri büyük: Annesi çok abit ve zahit bir kadın. Babası da öyle. Her ikisinin de dinî salabetleri var. İbadetin vecdini, zevkini, heyecanını tatmış kimseler. Âkif 'in dinî heyecanında tesirleri şüphesiz. Pederi, Nakşî tarikatına mensup. Münevver bir zat olan Temiz Tahir Efendi, babalık nüfuzunu çocuğunun serbest inkişafına hail olacak derecede ileri götürmüyor. Bu yüzden Âkif 'in şiirlerinde mutasavvıfane eda, sofiyane neşve pek seyrek. Onun yazılarının, şiirlerinin mevzuu; daha fazla, iş, hareket,

faaliyet. Âkif, hayatında da faraizi ifaya çok itina ediyor fakat dervişçe bir züht sahibi değil. Ancak Mısır'da inziva hayatının son senelerinde kendisini ibadete veriyor. *Mesnevî*'ye çok dalıyor, takva sahibi oluyor.

Rüştiyeyi bitirince mektep ve meslek tercihini pederi kendisine bırakıyor. O da Mülkiye Mektebini tercih ediyor. O zamanki teşkilata göre, Mülkiyenin idadi kısmına giriyor, üç sene sonra şehadetname alıyor, âlî kısmına geçiyor. O sırada pederi vefat ediyor. Zaruret içinde kalıyorlar, maişet derdi omuzlarına çöküyor, bir an evvel mektebi bitirip maaşa geçmeyi düşünüyor. O sırada ilk defa olarak Mülkiye Baytar Mektebi ihdas olunuyor. Bu mektep yenidir, çıkanlara hemen memuriyet verilir, diye birkaç arkadaşıyla Mülkiyeyi terk ederek buraya giriyor. İki senelik nehari kısmını bitirince Halkalı'daki leyli kısmına geçiyor.

İdadide, Mülkiyede, Baytar Mektebinde yine en çok lisan derslerine ehemmiyet veriyor. Dört lisanda (Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızcada) birinci. Bununla beraber diğer derslerde de birinci. Şiirle iştigali, Baytar Mektebinin son iki senesinde hızlanıyor. Birçok manzum parçalar yazıyor ve bilahare bunların hepsini mahvediyor. Şiirle alakasını arttırmak için orta ve yüksek tahsilde yeni bir müessir çıkmıyor, eski temayülü inkişaf ediyor. Baytar Mektebindeki hocalarının ekserisi doktor. Bunlar hem mesleklerinde yüksek şahsiyetler hem dinî salabet erbabı. Bunların telkinleri de Âkif 'in ahlakı ve dinî terbiyesi üzerinde müessir oluyor.

Âkif, tahsil hayatında sporla da çok meşgul, bedenî mümareselere çok meraklı. Güçlü kuvvetli bir delikanlı. Güreş de ediyor hem de kispet giyerek, zeytinyağı kullanarak. Pehlivanlıkta üstadı, kendisinden beş altı yaş büyük Kıyıcı Osman Pehlivan. Osman'ın pehlivanlığı kadar insanlığına da çok meftun. Kendi anlatışına göre, dünyada en hürmet ettiği adamlardan biri Osman Pehlivan (Osman Pehlivan, Âkif 'i, kırk sene sonra, son hasta günlerinde ziyaret ediyor, büyük şairin bütün çocukluk hatıraları canlanıyor, çok mütehassis oluyor, gözlerinden yaşlar dökülüyor). Âkif'in pehlivanlığı 17, 18, 19 yaşlarında. Hatta Halkalı'da Baytar Mektebinde iken cumaları ve başka tatil günleri savuşur, civar köylere gidiyor, düğünlerde güreşiyor. Yüzmek, atlamak, taş atmak, koşmak gibi bedenî mümareselerle de meşgul oluyor. Âkif böyle, en küçük yaştan itibaren imkânsızlıkların her türlüsüyle güreşiyor. Bünyesi de ruhu da hayatın güçlükleriyle, yoksulluklarıyla çarpışarak mukavemet ve kudret kazanıyor. Onda pehlivanlık merakı mutlaka vücudundan ziyade ruhundaki taşkın kudreti istihlak için meydana gelmiş olacak. Her hâlde irfan ve ruhu, bünyesinden fazla pehlivan olan Mehmed Âkif, spor gençliğine ibret olacak bir timsal!

b-Mektebi Bitirdikten Sonraki Yaşamı

Baytar Mektebinden birincilikle çıkıyor. Artık kendi kendine çalışma ve tetebbu devri başlıyor. Kur'an'ın hıfzına çok hevesi var. Azmediyor, az zamanda Kur'an'ı ezberliyor. Bir taraftan da Baytar İbrahim Bey'den Fransızca öğreniyor. İbrahim Bey, fazıl ve kudretli bir zat. Ona çok hürmeti var. Memuriyetle, birlikte Adana ve Suriye taraflarında dolaşıyorlar. Bu zat, Âkif 'in üzerinde çok müessir oluyor. Âkif, "Benim sebeb-i feyzim odur." diyor. İbrahim Bey için *Safahat*'ta uzun bir şiiri vardır.

Kendi anlatışına göre, ilk şiirlerinde numune aldığı şairlerin başında Ziya Paşa gelir. Nâci'nin nazmı da çok hoşuna gidiyor. Âdeta onu meşk ediyor. Nâmık Kemal'den, Abdülhak Hâmid'den de fikren çok müstefit oluyor. Eski şairleri, eski edipleri de çok okuyor. Bütün bunların ilk eserlerinde büyük izleri görülür. Yine kendi ifadesine göre, okuduğu Şark ve Garp muhalledatı arasında Sa'dî'nin eserleri kadar onun üzerinde hiçbir şey müessir olmuyor. Sa'dî'ye karşı derin bir meclubiyeti var. Bazı yazılarının altına, müstear olarak Sa'dî imzasını atıyor. Onun kudretine hayran: "Sa'dî, şarkımızın ruh-ı kemali!" diyor. Sâ'dî için Farisiye büyük emek veriyor. Mevlânâ'yı da çok seviyor. *Mesnevî*, onun ruhunda kıyametler koparan bir eser.

Sarf ve nahvini, çok kuvvetli olarak babasından öğrendiği Arapçayı ilerletmeğe çalışıyor. Daha sonraları merhum Şevket ve Naim beylerle senelerce beraber okuyor, müteakiben birbirlerinden istifade ediyorlar. Hersekli Ali Fehmi Efendi'den allâme Müberred'in *Kitâbü'l-Kâmil*'ini okuyor. Arap edebiyatıyla iştigali gerek Arapların gerek diğer İslam ulemasının Arapçaya verdiği kıymet ve ehemmiyeti ona anlatıyor. Bu tesirle Âkif nazarında dil, din gibi mukaddes oluyor. Ona göre, "Dil ve dili teşkil eden kelimeler, kudsi duyguların ve düşüncelerin mümkün olduğu kadar vasıta-i tebliğidir." Arapçayı çok ilerletiyor. Kur'an'ı çok okuyor. O belagat onu teshir ediyor. O ilahi hitaplar ona başka ufuklar açıyor. Matbuatta ilk neşrettiği şiir, "Kur'an'a Hitap"tır.

Geniş irfanına meftun olduğu Emrullah Efendi de onun üzerinde çok müessir oluyor. Ondan doya doya istifade için pılıyı pırtıyı topluyor, onun oturduğu Makrıköyü'ne taşınıyor.

Arabi, Farisi edebiyatındaki vukufuna hayran olduğu meşhur Hicri Hoca'dan da ders alıyor. Onun sohbetinden, fazlından müstefit olmak için bazı arkadaşlarıyla beraber İstanbul'un en ücra köşesinden kalkarak Üsküdar'da ta Nuhkuyusu'na kadar şedd-i rahl ediyor.

Fransızcayı da kendi kendine ilerletiyor. Ekseriya cebinde Fransızca bir eser bulunur. Birçok Fransızca şiirler de ezberinde. Fransız şairlerinden Victor Hugo ve Lamartine ile, klasiklerle çok uğraşıyor. Daudet ile Zola'yı fazla okuyor. Bilhassa Lamartine'i çok seviyor, ona büyük bir hürmet besliyor, onun ilahileri onu mest ediyor. Sa'dî gibi ufak mevzulardan büyük neticeler çıkaran Dumas Fils'in kudretine hayran. İngilizlerin Shakespeare'ini, Milton'unu, Bayron'unu, daha başka büyük simalarını; Fransızların Anatole France'a kadar bütün sanat ululârını okuyor. Kendisine tavsiye olunan her eseri didikleye didikleye tetkik ediyor.

Hasılı dört lisanın edebiyatını da süzüyor, en güzel parçalarını ezberliyor. Mahfuzatı belki on bin beyitten fazla. Darbımesellere de çok meraklı, hemen hepsi ezberinde. Divan edebiyatını, onu takip eden edebî inkılapları tetkik ediyor, muasır üdebayı okuyor. Nerede bir üstat işitiyorsa koşuyor; dersinden, sohbetinden istifade ediyor. Memuriyetle Rumeli'nin ve Anadolu'nun birçok yerinde köylülerle temas ettiği için onların ihtiyaçlarına, dertlerine vâkıf. Çocuklarını okutmak vesilesiyle ileri gelen tabaka ile de temasta. Direklerarası'ndaki içtima merkezinde memleketin hamiyetli ve faziletli evladıyla tanışıyor.

Böyle bir taraftan Şark ve Garp'ı tetebbu ederken diğer taraftan da şiirler yazıyor. Artık o, yüzlerce mısralı manzum mektuplar yerine mevzulu şiirler başlıyor. Bunlardan bazıları, *Resimli Gazete*'de çıkıyor. Bunları neşrettiği zamanlar 313, 314 seneleri. Fakat sonra arkası kesiliyor, üçüncü bir istihale devri başlıyor. Asıl Âkif doğuyor: *Safahat* şairi Âkif, "Fatih Camii", "Seyfi Baba", "Hasta" şairi Mehmed Âkif. Fakat bu şiirleri, matbuatta neşredilmiyor, istinsah ile elden ele dolaşıyor, sevdiği arkadaşlara okunuyor. Artık büyük üstatlarla tanışmak zamanı gelmiştir. Hâmidlerle, Recâizâde Ekremlerle görüşüyor. Onlara şiirlerini okuyor. Derin bir hayret uyandırıyor. İstikbalin büyük bir şairi doğduğunu görüyorlar.

Beri tarafta *Servet-i Fünûn* çıkıyor. Fakat oraya karışmıyor, şiirlerini vermiyor. Her nedense matbuatta neşrini istemiyor. Fakat oradaki şairleri okuyor. Beğendiği -hatta ezberlediği- çok şeyler de var. Ali Ekrem'in şiirleri mesela. Cenab'ın yazıları ne kadar güzel! Faik Âli'nin, Siyret'in, Fikret'in de güzel parçaları var. Sanatın bütün incelikleri gözünden kaçmıyor. Hele "Elvâh-ı Tabiat'ten"deki o tasvirler ne güzeldir! Tabii Hâmid'e yetişilemiyor. Hâmid'in şiiri, o, büsbütün başka. Fakat nazımda, tasvirde de çok yenilikler var. Bunlar hep onun yapmağa başladığı edebî inkılap hareketleri. Her yenilikle alakadar oluyor, her güzelden istifade ediyor. Muttasıl okuyor ve yazıyor.

Her yazdığı şiir, evvelkisinden bir parça daha yükseliyor. Fakat yazdıklarını neşretmiyor. Ta Meşrutiyete kadar böyle kendini tutmağa muvaffak oluyor. O zamana kadar şöhreti "mahdut bir daire-i samimiyet" içinde kalıyor. Vaktaki Meşrutiyet ilan ediliyor, matbuat serbest oluyor, *Sırât-ı Müstakim* intişar ediyor; Âkif'in şiirleri de burada neşredilmeğe başlıyor. Her tarafta derin bir alaka uyandırıyor; bütün memlekette hatta hariç memleketlerde.

c-Millî Uyanış Temalı Şiirleri

Onun şöhretini arttıran, milletin bütün tabakalarına sesini duyuran, ruhlarda derin incizap ve heyecanlar husule getiren, bilhassa Balkan Harbi'ndeki şiirleridir. O acı ve ızdıraplı hadiseler karşısında onun feryatları, bütün gönüllerde müthiş fırtınalar vücuda getirdi. O elemli kara günlerde yalnız onun şiirleri, feryatları dalga dalga memleketin dört bir köşesine yayıldı. O acı günlerin ızdırabıyla inleyen hiçbir fert yoktu ki onun, göçmüş milletlerin izmihlal destanları kadar müessir olan şiirleri karşısında ağlamış olmasın. Onun heyecanlı sesleri, yalnız matbuat sahifelerinde değil cami kürsülerinde de geniş halk tabakalarının gönüllerini heyecana veriyordu:

İlâhî! Altı yüz bin Müslüman birden boğazlandı...
Yanan can, yırtılan ismet, akan seller bütün kandı.
Ne masûm ihtiyarlar süngüler altında kıvrandı!
Ne bikes hanümanlar işte, yangın verdiler, yandı!
Şu küllenmiş yığınlar hep birer insan, birer candı!

Sabâhü'l-hayr-ı hürriyyet, İlâhî leyl-gûn oldu;
Karanlık bir hezîmet her taraftan rû-nümân oldu.
Şehamet gitti, gayret söndü, kudretler zebûn oldu!
O mevc-a-mevc sancaklar ne müthiş sernigûn oldu!
Sükûtun dehşetinden kalb-i rahmet belki hûn oldu.

Ezanlar sustu.. Çanlar inletip durmakta âfâkı..
Yazık: Şark'ın semâsında Hilâl'in geçti işrâkı.
Zaman artık Salib'in devr-i istilâsı, ilhâkı.
Fakat yerlerde kalmış hakların ferda-yı ihkâkı,
Ne doğmaz günmüş ey âcizlerin kudretli Hallâkı!

...
Tecelli etmedin bir kerre, Allah'ım, cemâlinle!
Şu üç yüz elli milyon ruhu öldürdün celâlinle!

O, işte hep böyle coşkun feryatlarla, heyecanlı hitabelerle o faciaların matemini terennüm eyledi; gelecek nesillere o kanlı günlerin elîm hatıralarını nakletti.

Balkandaki yangın daha kül bağlamamışken,
Bir başka cehennem çıkıversin... Bu ne erken?

diye karşıladığı Umumi Harp'te de milleti vahdete, mücadeleye davet eden şiirleri, bilhassa Türk askerinin şehametini tasvir eden ve benzeri olmayan Çanakkale şiiri onun şöhretini şahikalara çıkardı.

Ey şehit oğlu şehit, isteme benden Makber,
Sana aguşunu açmış duruyor Peygamber.

Bu muhteşem abide karşısında bütün şairler, bütün edipler onun yüksek kudretini teslim ettiler; Cenab Şahabeddinler, Süleyman Nazifler gibi büyük edipler onun "Millî Şair" ünvan-ı mübecceline liyakat kesbettiğini iftiharla söyledi.

Hadisat, onun gönülleri dolduran şöhret ve sevgisini erişilmez şahikalara çıkaran bir abide daha ibdaa sevk etti. Ne mütareke ahkâmını ne de imza haysiyetini tanımayarak ana vatana suikastlar hazırlayan, kapılarımıza dayanan onu kırıp içeri girmek, harim-i namus ve şerefimizi çiğnemek isteyen düşman, Ayvalık'a ayak basar basmaz büyük şair, hemen oraya koştu. Zağanos Paşa (Balıkesir'de) kürsüsüne çıkarak millete hitap etti:

Cihân altüst olurken seyre baktın böyle durdun d,
Bugün bir serserisin, derbedersin kendi yurdunda,
Hayat elbette hakkın.. Lâkin ettir haykırıp ihkak,
Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: da'vâ-yı istihkak.

İstiklal Savaşı'nda Anadolu'nun dört bir köşesinde, köylere varıncaya kadar bütün içtimagâhlarda, siperlere varıncaya kadar bütün cephelerde, en büyük kumandandan en küçük nefere varıncaya kadar bütün ordugâhlarda onun şiirleri okundu, onun hitabeleri dinlendi. Bütün gönülleri onun heyecanlı sesleri heyecana verdi.

Nihayet bu mukaddes mücadelenin büyüklüğünü, kutsi heyecanını terennüm edecek, onu müstakbel asırlara nakledecek, zaman gelince bütün gönüller ona teveccüh etti. Herkes mücahedenin azameti nispetinde kuvvetli, heyecanlı bir ses istiyordu. Yurdun bütün afakini heyecanla dolduracak, inletecek, arşın kapılarına yapışarak bağıracak bir ses! Bu kadar kutsi hisleri, bu kadar ilahi nağmeyi kim terennüm edebilirdi? Ancak bunları ruhunda duyan ve yaşayan, en büyük ve en ilahi bir belagatle yazan, senelerden beri memleketin kederlerini, ızdıraplarını, bütün mefahirini söyleyen millet şairi Mehmed Âkif ifade edebilirdi.

"Kahraman Ordumuza" ithaf olunan ve: "Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" diye başlayan o muazzam şiir, Büyük Millet Meclisi kürsüsünden okunduğu zaman ruhları o kadar heyecan kaplamıştı ki bütün Meclis, yekpare bir kalp hâlinde dalgalanmış, vect içinde titreyen bütün kalpler bir kalp, bütün sesler bir ses olarak bağırmıştı:

Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır Hakka tapan milletimin istiklâl!

"Kayd-ı esarete karşı evladını kıyama davet eden ecdat sesi kalplerimiz içinde yükseldiğini" söyleyen Mustafa Kemal Paşa'nın Meclise riyaset ettiği, "bütün dünya milletlerine heybet salan ordumuzun besaretini ve yüksek vasıflarını" teşrih eden İsmet Paşa'nın ve bunun bir iman mücadelesi olduğunu söyleyen bütün mebusların ittifakıyla bu marşın milletin en samimi hislerine tercüman olduğuna karar verildi.

Bunun üzerine Âkif, artık bütün tarihimizde hiçbir şairin çıkamadığı ve çıkamayacağı bir şeref şahikasına yükseldi. Âkif bu şiiriyle Türk edebiyatının şehinşahı oldu. Türk devletinin istiklal alameti olan pullarına Akif'in bu şiiri basıldı. **Koca Âkif, hayatının son günlerinde, hasta döşeğinde şöyle demişti:**

"O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. O şiir, artık benim değildir, milletin malıdır. O şiir, benim milletime karşı en kıymetli hediyemdir."

Milletine bu hediyesine mukabil millet de ona iki kıymetli hediye verdi: İstiklal Madalyası, bir de mavzer tüfeği.

Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın
Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.

diye zaferi tebşir eden, **Millî Mücadele'nin manevi cephesinin büyük kahramanı**, Hakk'ın vadettiği o zafer günleri doğduktan sonra, milletin verdiği o kıymetli hediyeleri alarak İstanbul'a döndü. Bir müddet sonra, "**Haccetü'l-veda**" şiirini yazmak üzere, yâr-i şefiki Abbas Halim Paşa ile birlikte Mısır'a çekildi. Kahire'nin Hilvan köyünde on bir sene bir inziva hayatı geçirdi. Mehtaplı gecelerde Nil kenarlarında şiirlerini okudu. Ehramlar önünde Firavun'un yüzüne silleler savurdu:

Bir firavun ki cehennemdi yerde kâbusu,
Cehennem olmadan evvel vücûd-ı menhûsu;
Bu Firavun ki beşer, korkudan büküp belini,
Huşû içinde tavâf eylemişti heykelini.
Bu Firavun, bu görünmez kaza, bu saklı belâ
Ki bir zaman tapılıp dendi: "Rabbüne'l-â'lâ!"

Ne intikam-ı ilâhî ne sermedî hüsran,
Gelen geçenlere ibret, yatar sefil, üryan!
…
Evet, bütün beşerin hakkıdır beka emeli;
Fakat bu hakkı ne taştan ne leşten istemeli!

Hilvan bahçelerinde Budda'nın ve tilmizlerinin ilkelleri karşısında tefekküre daldı. *Mesnevî* neyinden Mevlânâ'nın hicranlarını dinledi. Kur'an tercümesini bitirdi. Mısır Maarif Vezareti onu, Mısır Üniversitesine Türk edebiyatı profesörü yaptı. Nihayet hastalandı.

Memlekete dönmek iştiyakı arttı. Artık Mısır'da duramaz oldu, bir gün, meçhul şehide abide diktiği, Çanakkale'den geçti. İstanbul'un minarelerini görünce ağladı. Canlı bir cenaze hâlinde vapurdan hastaneye naklolundu. İstiklal Marşı şairinin vatana döndüğünü haber alan bütün mütehassir arkadaşları, edipler, şairler, muharrirler, mebuslar, gazeteciler, profesörler, üniversite gençleri... akın hâlinde ziyaretine koştular. Bu candan sevgi onu çok mütehassis etti. Sonra Alemdağı'na, çok sevdiği Prens Halim'in köşküne gitti. Bir müddet orada haşmetli çamların serin gölgesi altında sayılı günlerini geçirdi.

Her gün Kur'an okumak itiyadında olduğu için Kur'an okudular, huşu ile dinledi; memleketin en kıymetli üstatları tedavisine ihtimam gösterdiler. Hastalığına (siroz = dumûrî kebed teşemmuu) çare bulamadılar. Yavaş yavaş eridi, bir deri bir kemik hâlinde kaldı. Nihayet bir gün söndü. 27 Kânunuevvel 1936 Pazar günü güneşin gurubunu müteakip, 63 yaşında olduğu hâlde, bu âlem-i fâniye veda eyledi. Cenazesi, Beyazıt'a getirilince üniversite gençliği, tabutunu istikbal ettiler, al sancaklara sardılar, görülmemiş bir samimiyet ve sevgi ile, eller başlar üstünde, kabrine kadar taşıdılar.

d-Memuriyet ve Seyahatleri

1309'da Baytar Mektebinden birincilikle çıktıktan sonra Orman Nezaretinde Umûr-ı Baytariye ve Islahat-ı Hayvaniye şubesi umumi müfettiş muavinliğine tayin olundu. Yirmi sene bu vazifede bulunduktan sonra başkasına yapılan bir haksızlık yüzünden gücenip istifa etti. Halkalı Ziraat Mektebinde, hususi mekteplerde, Darülhilâfe Medreselerinde edebiyat okuttu. **Darülfünun edebiyat profesörü, Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye başkâtibi oldu. Ankara Büyük Millet Meclisine Burdur mebusu intihap edildi ve nihayet, Mısır Üniversitesi Türk edebiyatı profesörü oldu.**

Memuriyetle Rumeli'de, Arnavutluk'ta, Suriye'de, Adana hava- lisinde dört sene kadar dolaştı. Hasbelmeslek köylülerle gayet sıkı temasta bulundu. 1329'da bir Mısır seyahati yaptı. "el-Uksur" şiiri, bu seyahatin kıymetli bir mahsulüdür. 330'da Berlin'e gitti. Almanlar, Umumi Harp'te İtilaf devletleri tarafından aldıkları esirlere karşı yaptıkları hüsnümuameleyi bütün İslam milletlerine göstermek ve duyurmak üzere muhtelif milletlere mensup Müslüman muharrirlerini davet etmesi üzerine, Harbiye Nezaretine merbut Teşkilat-ı Mahsusa tarafından diğer bazı zevat ile beraber Berlin'e gönderildi. O esnada İslam âlemine hitaben Âkif'in yazdığı beyannameleri, Alman tahtelbahirleri ta Cavalara kadar götürdü. "Berlin Hâtıraları" bu seyahatin mahsulüdür. Almanya'dan avdetinden sonra mühim bir siyasi vazife ile yine Teşkilat-ı Mahsusa tarafından "Necid"e gönderildi. Kızgın çölleri aşarak yapılan bu seyahatin mahsulü de "Necid Çöllerinden Medine'ye" şiiridir. Harb-i Umûmî sonlarında İsmail Hakkı İzmirli ile, Cebel-i Lübnan'a gitti. Harekât-ı milliye zamanında Konya ve Kastamonu havalisinde dolaşarak halkı vahdet ve harekete davet etti. İstiklal Savaşı'ndan sonra Mısır'a gitti. Mısır'da hasta- landı, Cebel-i Lübnan'a ve Antakya'ya gitti. Endülüs'ü görmek, "eI-Hamrâ"yı yazmak için bir İspanya seyahatini çok arzu ediyordu. 341'de Mısır'dan İspanya'ya gitmek üzere iken bazı mevani dolayısıyla bu seyahati geri kaldı. Himalaya Dağları'nı, Ganj Nehri'ni görmek, oralar hakkında bir şiir yazmak için Hindistan'a gitmek istiyordu. Bir de Haccetü'l-Vedâ şiirini yazmak için Mısır'dan Mekke'ye gitmek iştiyakında idi. Hira Dağı'na çıkarak Peygamberin mağarasında kalacak; oralardaki taşları, toprakları okşayıp öpecekti ve ancak o zaman Peygamber'in son hutbesini yazacaktı.

e-Eserleri

Matbuatta intişar eden ilk şiiri "***Kur'an'a Hitab***" ünvanlı manzumedir. *Mektep* mecmuasının 2 Mart 1311 (1895) tarihli 26'ncı sayısındadır. O vakit 21 yaşında idi. İki sene fasıladan sonra, 313, 314 senelerinde *Resimli Gazete*'de bazı şiirleri intişar etti. Bunlar 1500 mısradan fazladır. Mevzuları muhteliftir. Çoğu ahlaki, dinî, hikemîdir. Bunları, *Safahat*'a almamıştır. Bu şiirlerinden hiç bahsetmez, bunlara ehemmiyet vermezdi. Bundan sonra ta meşrutiyet ilanına kadar on sene zarfında yazdığı şiirleri matbuatta neşretmedi. Meşrutiyet ilanını müteakip *Sırât-ı Müstakîm* mecmuasının intişarı üzerine, muntazaman neşriyata başladı. Burada parça parça neşrettiği şiirler, bilahare *Safahat* ünvanıyla kitap hâlinde basıldı ki bunlar yedi kitaptan ibarettir. Tercüme ettiği eserlerin bazıları kitap hâlinde basılmıştır. Makaleleri ve tercümelerinin çoğu, *Sırât-ı Müstakîm*, *Sebîlürreşâd* koleksiyonlarındadır.

Kitap hâlinde neşrolunan şiirlerin **birincisi, *Safahat*** ünvanlıdır. Bu kitapta, üç bin mısradan ibaret 43 parça şiir vardır; üç defa basılmıştır. Üçüncü tabı, 1347 hicri (1928 miladidedir.)

İkinci kitabın adı: *Süleymaniye Kürsüsünde*'dir. 15 Ağustos 1328'de yazılan bu eser, dört defa basılmıştır. Dördüncü tabı, 1347 H (1928 M)'dedir, 55 sahifedir, bin mısradan ibaretti.

Üçüncü kitap: *Hakkın Sesleri*. Üç defa basılmıştır. Son tabı, 1347 H (1928 M)'dedir. Bu kitapta on parça şiir, 500 mısra vardır.

Dördüncü kitap: *Fatih Kürsüsünde.* Dört defa basılmıştır. Dördüncü tabı, 1347 H'dedir. Bu kitapta, 1300 mısra vardır.

Beşinci kitap: *Hâtıralar.* Üç defa basılmıştır. Son tabı, 1347 H (1928 M)'dedir. Bu kitapda10 parça şiir, 1600 mısra vardır.

Altıncı kitap: *Âsım.* İki defa basılmıştır. Son tabı, 1347 H (1923 M)'dedir. Bir muhavereden ibaret olan bu eser, 139 sahifedir, 2500 mısradan ibarettir.

Yedinci kitap: *Gölgeler.* 1352 H (1933 M)'de Mısır'da basılmıştır. Bu kitapta 41 parça şiir, 1500 mısra vardır.

Bu yedi *Safahat*'taki mısraların yekûnu, 12 bindir. *Sırât-ı Müstakîm*, *Sebîlürreşâd*'da münderiç olduğu hâlde *Safahat*'a alınmayan bazı şiirleri de vardır. "İstiklal Marşı" da milletin malı olduğu için *Safahat*'a alınmamıştır. Yedinci *Safahat*'tan sonra neşrolunmuş ufak tefek bazı kıtaları da vardır ki bir kısmı, muhtelif gazetelerde neşrolunmuştur. Bunlardan başka yazılıp da neşrolunmamış şiirleri yoktur. 15-20 yaşında yazdığı binlerce beyitlik şiirlerinden hiçbir şey kalmamıştır. Hepsini imha etmiştir.

Şiirlerinden bazıları bestelenmiştir: "İstiklal Marşı", "Bülbül", "Ordunun Duası", "Meçhul Şehid (Çanakkale)". "Ordunun Duası", Umum Erkân-ı Harbiye Riyasetince kabul olunarak orduya tamim olunmuştur.

Mensur eserlerine gelince ***Sırât-ı Müstakîm*, *Sebîlürreşâd***'*da* neşrolunan yüz kadar muhtelif makale ve hasbıhâli, elli kadar tercümesi, on kadar da mev'izası vardır: Tercümelerinden kitap hâlinde basılan eserleri: "*Müslüman Kadını*; *Şeyh Muhammed Abduh'un Hanotoya Müdafaası*; *Anglikan Kilisesine Cevap*; *İçkinin Hayat-ı İçtimaiyede Açtığı Rahneler*; *İslâmlaşmak*." Kastamonu'da Nasrullah kürsüsündeki hutbesi de el-Cezîre kumandanı Nihad tarafından Diyarıbekir matbaasında kitap hâlinde bastırılmış ve bütün orduya dağıtılmıştır.

Neşrolunmayan en mühim eseri, ***Kur'an Tercümesi***'dir. Bunu ikmal için Mısır'da senelerce uğraşmıştır. Diyanet Riyaseti, birçok ibram ve ısrardan sonra bu vazifeyi kendisine kabul ettirmişti. Kur'an'a olan sonsuz hürmetinden bu muazzam vazifeyi kabule cesaret edemiyordu. Her nasılsa kabul etmiş olduğu bu ağır işi bitirdikten sonra tercümenin tabına muvafakat göstermedi. Üzerinde daha çok işlemek lazım geldiği ve bazı tereddütlere düştüğü için tercümeyi vermedi. İstanbul'a dönerken müsveddelerini Mısır'da, itimat ettiği bir zata tevdi etti.

Planlarını hazırladığı hâlde yazamadığı birkaç mevzu daha vardı: İkinci Âsım, Haccetü'l-vedâ, Salâhaddin-i Eyyûbî. Altıncı Safahat'ta Âsım'ı Avrupa'ya göndermişti, İkinci Âsım'da; Âsım, Avrupa'dan dönüyor, İstiklal Harbi'ne iştirak ediyor. Asım bir timsal. Faziletli, iman ve irfanlı, kahraman Türk neslinin timsali. Âsım, bütün Şark milletlerine örnek oluyor. Matemli sahifeler kapanıyor, refah ve saadet devri açılıyor. İkinci Âsım planı bu. **Haccetü'l-vedâ** planını da en küçük teferruatına kadar hazırlamıştı. Bu eseri çok mühim olacaktı. İslam inkılabının bütün safahatını anlattıktan sonra **Hazret-i Peygamber**'in son nutku ile eserini bitirecekti. Salâhaddin-i Eyyûbî ise bir piyes şeklinde olacaktı. Bu eserde, **İslam-Türk kahramanlığını canlandırmak istiyordu.** Ne yazık ki bu en mühim eserlerini yazamadan bu âlem-i fâniye veda eyledi.

f-Sanatı ve Edebî Şahsiyeti

Cenab Şahabeddin diyor ki: "**Âkif, yalnız bizim asrımızın değil hatta tarihimizin en büyük destan şairidir.** *Safahat* mübdiinin sesindeki haşmet ve saltanatla zamanı ve nisyanı ilelebet sarsacağında şüphe yoktur. Onun iki meziyeti vardır: kuvvet ve samimiyet. Rahnesiz ve infilaksız bir üslûb-ı metin içinde o zamana kadar mislini görmediğimiz bir tabiilikle kendi heyecanlarını inşat etti. O, bîmisâl idi. Zira eski ve muasır üdebamızdan hiçbirine mutavaat-ı dimağiyesi yoktu. Onun sanatı hür ve müstakildi. Takip edeceği yolun planını o, kendi seciye-i şiirinden almış ve çığırını kendi minkaş-i zekâsıyla açmıştı. O, kendisine has bir hikmet-i bedîiyyeyi takip ediyordu ve o hikmetin düstur-ı merkezîsi şu idi: Azami besatet içinde azami güzellik. Filvaki bütün *Safahat*'ta eski ve yeni edebiyatın müracaat ettiği tecemmül vasıtalarına karşı itina ile perhizkâr bir belagat görülüyordu. Bu şeraitte muvaffakiyetle ibda edilen bir sanat eserinin ünvan-ı ıstılahîsi sehl-i mümteni'dir. Bedîî bir hakikat olmak üzere mütefekkirler müttehiden yalnız şunu kabul etmişlerdir ki mesai-i san'atın gayesi, güzelliği "sehl-i mümteni" ile tahakkuk ettirmektir. Şayan-ı hayrettir ki sanatın bu en çetin ve dar yolunda şair, hiçbir hatve-i haybet atmadı. *Safahat*

silsilesi, emin bir silsile-i tevkiftir. Hele o silsilenin altıncısı, edebiyatımızda misli olmayan bir abidedir.

Onun kalbi katı hislerden çok uzak ve çok yüksek iki aşk ile yanar: din aşkı, vatan aşkı. Âkif'in dehaetini en bariz tecelliyatıyla tasvirlerinde görürsünüz. Hiç kimse o kadar saf ve şeffaf bir billûr-ı beyan içinde menazır-ı milliyeti teşhir etmemiştir. Türk ve İslam ruhu, *Safahat*'ın rüşeym-i ilhamı oldu. Tarih-i edebiyat şimdiye kadar büyük Âkif'ten daha büyük bir İslâm ve Türk şairi tanımaz."

Âkif'in şiirlerinde esrarengizlik yoktur. O, şiire karanlık sokmadı. Âkif, nazım şairidir fakat nazmında çok şahsi bir ihtizaz vardır. Nazma getirdiği raşe, *Safahat*'ın ta birinci kitabındaki bazı manzumeleriyle başlar.

Nazmı bir kalp meselesidir; bizzat nazmı bazen düşünce, bazen duygudur. Kafiyenin en hatıra gelmeyenini bulurdu ve mananın bu kafiyeye muhtaç olduğuna okuyanı inandırırdı.

Gözleriyle, kalemiyle yazardı; öyle iken nazmının karşısında sesiniz çıkmak ihtiyacını duyar. Şiir yazması bir işkence idi. Aruz, üstüne üç tel gerilmiş bir tahta idi. Âkif, bu tellerle uyuyan ihtizazları bir rüyayı yakalayamayacağına korkan sinirli ellerle, saatlerce, aylarca hatta senelerce arıyordu. Ve nazmı yalnız onun şahsına mahsus bir musiki âleti idi. Bunu, yalnız o, bütün vücudunu parmaklarına toplayan ellerle çaldı.

Karar verdiği şiiri mevzuundan sapmayarak yazıyordu. İstediğini yazıyordu; yazabildiğini istiyor değildi. Yazmadan evvel şiirinin adı vardı ve bu isimde, manzumenin planı durur.

Kendi kendini beğenmemeye muvaffak oluyordu. Eserlerini en çok yırtan sanatkârdı.

Şiirindeki sadelik, "müphem"den, "derin"den, "muzlim"den bile güzeldir.

Yazarken memnundu; yazdığı bakılınca pişmandı. Eserinin, üstünden günler geçince görmek istemiyordu. Yazdığı değil yazacağı güzeldi. Kolay yazmış sanmanız için elinden geldiği kadar güç yazıyordu. Onun gözünde sanat, saadetti. Kendini mütemadiyen tashih ediyordu.

Heceye düşman değildi. "Ben hece vezniyle öyle eserler okudum ki bayılırım, söz nayîde olduktan sonra onu aruza çeksen de boştur, heceye koşsan da!" derdi.

Ona göre sanat, sanat için değildir. Sanat, hayat içindir. Ahlaksız edebiyata, taklide, mazmunculuğa hasımdı. Âkif'in şiiri yerlidir; karar vererek,

azmederek, göğsü kabararak yerli. Bunun farikası, mevzularının memleket vakaları olması kadar ondaki yazı zevkinin Türk oluşundadır. Frenk olmaktan iğrenir. Güzel Türkçenin üstüne titrer ve güzel Türkçeye dokunanlara garezdir. Dininden sonra dili gelir. Yazarken de yaşarken de Türk olduğuna mağrurdur. Şiirlerinde Arapça ve Acemceyi hiç bilmeyen adamın sadeliği vardır; elmaslarını takmayacak kadar zengin olan kadının sadeliği!..

g-Şiirlerinin Yapısı

Nazmının çizgileri, renkleri, noktaları var. Tasvirde şahsileşen bir kudreti var. "Âsım" ismindeki altıncı *Safahat*'ta, **Türk edebiyatı**na, resimler, heykeller verdi.

Eşyaya görerek bakar: Şekilleri, renkleri, dimağındaki hafıza ile değil gözündeki hafıza ile görür ve gördüğü eşyanın çehresini tek çizgi, tek renk hâlinde yakalayıp gösterir.

Resim yaparken "kısa" olmayı bilir. Âkif, resimde hâkim çizgiyi yakalayan ressamdır. Ruh vakaları bile Âkif'te resimdir.

Kafiyeleri çok kere sürprizdir; "uymayan"a "uyan"ı kafiye yapar.

"Fiil" ile "isim"den en güzel kafiyeleri çıkarır. Minimini bir kafiye ile bir mezarlık çizer. Kafiyeye ilave ettiği bir damla edattan bir hutbenin sesini çıkarır. Mısraları dürterek, fiskeleyerek, ufalayarak kafiyeyi, bu hurda mısra parçalarının en tabii bir kırpıntısı hâline koyar.

Nazmında natıka, beşer kudretinin üstüne çıkar. Bu natıka, nazmından duyulan sestir. Çünkü onun şiirleri, bir ses vakasıdır. Nazmının natıkası "malum"ı yazmaktan korkmayacak kadar büyüktür.

Âkif, aruzun Mimar Sinan'ıdır. Aruz mimarı olarak Âkif, tektir. Aruzda yüz katlı binalar kurar. Âkif'ten evvel hiç kimse, bu derece ayağa kalkan bir nazmın sayısız katlarından ufuklara bakmadı.

Aruzun içine deruni bir aruzun musikisini soktu. Güftesini bırakın; onun bazı şiirleri, beste olarak da eserdir.

Şahsi bir aruzu vardır; kıymetleri ve kusurlarıyla şahsi bir aruz. Birçok manzumesinde nazmından doğan hayat, nazmını unutturacak kadar coşkundur. Şairliğinin şuursuz tarafı yoktur. Âkif, vakayı yazmadan evvel yaşıyordu.

Herkes olmaktan kurtulan insandı. Ona; şunu düşünmesi, bunu beğenmesi tembih edilemezdi. Kendisiyle konuştuğunuz zaman ayrı bir adamla görüştüğünüzü anlardınız.

"Namalum"u, "mütenahi"yi yazmadı. "Görülen"i, "görülmeyen" tarafıyla yazdı. Bir kelime ile "sath"ı yazdı fakat bu "sath"ı ne kadar derinleşmesi mümkünse o kadar kazarak. Toprakta, satıh altında Türk askeri yatıyorsa çok derindir. "Çanakkale" şiirinde sathın bu derin yerini buldu. "Çanakkale" şiirinde toprakta yürürken Âkif'in adımlarına yıldızlar takılır: Bunda bir ruh yırtılışının kıvılcım saçan sesi vardır. Üstünde, bu sesin titrediği nazım! İşte, Âkif'in nazmı!

Âkif o insandı ki sanatının tek dalı, çok meyve versin diye sanatının bünyesini öteki dallardan tecrit ediyor hatta öteki dalları kesiyordu. Bu tek dal, nazımdı; öteki dallar da nazmın haricinde kalan şeyler.

Âkif'in nazmı korkunçtur: Bir seldir ki bu, bir boşanıştır ki karşısına ne çıkarsa ona inkılap eder. Âkif'i inkâr edenler, Âkif'i anlamamışlardır. Ve bu inkârlar, gizli imanların telaşlı, muzdarip aksülamelleridir. Âkif'i anlamayanlar yalnız şunlardır: şiirlerine *«selis nazım»* diyenler.

Türk nazmı, terkip kudretinin son noktasına Âkif'in eliyle çıktı. Bu dağlara, taşlara galebe, bu eşyayı istilalar, bu ufuklar fethi, bu vakalar cihangirliği, bütün bu zaferler: selis nazım!... Öyle mi?...

Hususi hicivler yazmadı. Hicivlerinde dolu bir tabanca kadar infilak gizlidir. Yalnız başka şiirlerine "renk" sürer. Ve içtimai rezaletler, suratlarında parça parça boyalarla *Safahat*'a girer. Hicivleriyle Âkif, fertte cemiyete telaş ediyordu. Fert düşünce gözünde cemiyet sarsılıyordu. Ve bu zelzelenin karşısında acı da olsa tebessüm, hafifti. Nasıl ki din şiirleri müspet imanının eserleridir; hicivleri de menfi imanının. Irkının büyük olduğuna inanmıştır ki Umumi Harp'te yiyecek bulamayanların ortasında içki bulanlara kızması, bu imanının aksülamelidir. Bazı hicivlerindeki medeniyet düşmanlığı da ondan. Çanakkale şiirinde de aynı imanın müspeti ve menfisi yan yana durur.

Hicivlerinde şahsi öfke yoktur. Hemen bütün hicivleri memleketinin mesut olacağına inanan adamın bu, imanı sarsan felaketlerle karşılaştığı zaman içinde saklayamadığı isyanlardır. İsyanı da imanı gibi mukaddestir. Onun için hicivlerini de din şiirlerindeki itina ile oyar. "Çirkin"i yapan heykeltıraş gibi.

Güzeli sanatta arar, mevzuda değil. Dua ederken de söverken de bilir ki tek mevzunun müteaddit ifadesi vardır ve son ifadeyi bulur. Bu mebdeden başlayan muvaffakiyetini de başka bir zaferle arttırır. İfadenin çok defa tek kelimede toplandığını bilir ve avucundaki kelimeleri muayene ederek bu tek kelimeyi bulur.

Şiirleri imanla isyandan ibarettir: Vatan şiirleri de, din manzumeleri de, hicivleri de.

Emeli "kendi olmak"tır: Şahsiyet! Şahsiyetini bir taraftan yapmağa çalışıyordu, bir taraftan da bozmamağa. Yapmak için ilk ve son vasıtası "üslup"tu. Bozmamak için de bulduğu klasik vasıta, her eseri okumamaktı. "Kendi olmak…" Bunu din derecesinde bile bırakmıyor, taassup derecesine çıkarıyordu.

Âkif'te teessür hassası pek çoktu. Manzara, vaka, kitap... Bir şey hayatına girdi mi bir daha çıkmazdı. Bu hem zaafıdır hem kuvveti. Birinin gözyaşı, aktığı yüzde kuruduktan yıllarca sonra Âkif'in kirpiklerinde terütaze dururdu. Eserler de öyle: Âkif'te mütemadiyen yaşardı.

Üç esaslı sesi var: Konuşma sesi, erkek sesi, müstehzi sesi. Bakarsınız, binlerce karii ile iki kişi imişler gibi en ufak sesle konuşur. Sonra bakarsınız, bu kadar hafif sesle konuşan şair bir şehname kahramanının büyük sesiyle haykırır. Yahut yeni yaralanmış bir arslanın çığlığı ile bağırır. Sonra bakarsınız, içinde arslan ağzı açılan bu sesin şairi; öksürüklü, ihtizazlı bir istihza sesiyle konuşur. Nihayet bakarsınız kahraman sesi, konuşma sesiyle karışarak bir muhaverenin nisabını geçmeyen bir hamaset tonu alır.

Manzumelerinde mutlaka muayyen bir mevzu olacak ve mutlaka gördüğü şeyleri yazacak. Gözünde, sanat, realitenin zümreleşmesiydi. Mevzular onu intihap etmiyordu; o, mevzuları intihap ediyordu.

Şiirleri o derece vakadır ki yedi *Safahat*, otuz senenin İstanbul'udur. Mısır'da bile İstanbul'u yazdı. Yaşadığı şeyleri görmüş olmağa o kadar muhtaçtır ki uzak vakanın azalan tarafını yakın vakadan aldığı kısımlarla tamamlar.

Hayatının farikası isyandır. İnsanlarla vakaları karıştırarak asi bir şair oluyordu. Altı *Safahat*'ta bu isyan var. Haksızlığı bir türlü havsalası almıyordu. İçtimai, siyasi hicivler olmayan manzumeleri bile hayat hicivleriydi.

Aşk manzumeleri yazmadı.

Hayatta da sanatta da Âkif, yanlış anlaşılan adamdı.

Altı, yedi Türkçe bilirdi: tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn, ev ve sokak Türkçesi.

Âkif tamamen eserindedir.

Şiir yazması, bir çalışma buhranı geçirmesi idi. Manzumesini kâğıda dökmeden evvel, bu çalışmak onun tahteşşuurunda sessiz, sağır, gizli bir faaliyet ihtilaliydi (*Midhat Cemal*).

Bütün hayatı ve eserleri onun en büyük bir cemiyetçi olduğunu gösterir. Ferdiyetçiliğin, hodgâmlığın müthiş hasmı idi.

Eserlerinde kemiyet ve keyfiyet itibarıyla bir mefhum bolluğu, bir mefhum hazinesi var. Kullandığı kelimelerin birçoğu, halkın ağzında dolaşan dipdiri kelimelerdir.

En ehemmiyet verdiği şey plandır. Ona göre, ancak planlı eserlerde payidar güzellik olur. Bir eserin güzel ve bedîî olması için şiir kadar, belki ondan daha ziyade sanatın da bulunmasını elzem görür.

Ahlaki düşüncelerine, duygularına esas teşkil eden, ahlaki hayatına düzen veren, dinî ahlak prensipleridir. Ahlakta, Allah korkusunu esas tutar. Şiirlerinde bir taraftan hürriyet, doğruluk, vefakârlık, samimiyet, vatanperverlik, dindarlık, tesanüt, hamiyet, şehamet, adalet, istiklâl... gibi yüce ahlâkî kıymetleri tasvir ve telkine uğraşırken öbür taraftan da riyakârlık, münafıklık, korkaklık, dalkavukluk, tembellik, zulüm... gibi reziletlere sebep olan içtimai yıkımları ileri sürerek, misaller vererek şiddetle hücum eder.

Dikkatindeki derinlik, gözlerinden okunurdu.

His cephesi, fikir cephesinden üstündü. Bununla beraber o, düşüncelerini hislerinin içinde eriterek onlara his çeşnisi verirdi.

Ateşli bir cemiyet şairi idi. Onun için şuur hayatındaki teessüri cephesi çok derin ve işlekti. Duyguları, düşüncelerinden fışkırır. İnandığı ve güvendiği fikirleri başkalarına da telkin etmek ve benimsetmek için onları hislerin cazip ve alıcı renklerine boyar, kanatlandırır, ağırlıktan, koyuluktan, sertlikten kurtarır. Şiirleri baştanbaşa bunun misalleriyle doludur (*Nevzad*).

Âkif, sanatta gaye aramıyor lakin gayede sanat arıyor (*Ferid*).

Kafiyede gösterdiği maharet bazen şayanıhayret derecelere çıkar. (*Ali Ekrem*).

Zebur sahibinin yedi icazında ahenk ne ise *Safahat* şairinin dest-i ibdaında kelime ve aruz odur (*Süleyman Nazif*).

Âkif'in edebiyatımız hakkındaki telakkilerini, hülasaten, şu sekiz maddede toplamak mümkündür:

1. Şiir için, edebiyat için süs, çerez diyenler var. Karnı tok, sırtı pek milletlere göre bu söz belki doğrudur. Libas hizmetini, gıda vazifesini görmeyen edebiyat, bize hiç söylemez.

2. Hele "*Sanat, sanat içindir.*" gibi yüksek nazariyeler, bizim idrakimizin fevkindedir.

3. Biz, edebiyatın vatanı olduğuna iman edenlerdeniz. O sebepten hiçbir milletin edebiyatını kendimize mal etmek istemeyiz. Eserlerimiz kaba sabadır lakin yerli malıdır.

4. Biz edebiyatta ahlaki, içtimai bir faide bekleriz. Bizim içtihadımıza göre edepsizlik başladığı yerde, edebiyat biter.

5. İçtimai dertlerimizi dökmek, yaralarımızı açıp göstermekten çekinmeyiz. Meramımız, kendimizi değil maskaralıklarımızı maskara etmektir. El birliğiyle insanlığa doğru yürümek isteriz.

6. Bizim için halka söyleyecek eserler lazım. Altı yüz bu kadar seneden beri yalnız havassı düşüne düşüne avam olmuş gitmişiz.

7. Sade yazmak bizim için asıldır. Ne zaman bu asıldan ayrı düşmüşsek mutlaka muztar kalmışız.

8. Hele dilimizin şivesini hiçbir ecnebi ayağa çiğnetmeyeceğiz. Zira şu hakikate iyice inanmışız ki dilsiz millet gibi şivesiz dil de yaşayamaz. Her dil, kendi fıtri şivesi dairesinde terakki eder. Lisanın şivesine uymayan eserler, mahdut bir halk arasında bir müddet yaşar lakin sonra da ölür gider.

h-Seciyesi

Âkif, müthiş bir seciye ve kanaat sahibi idi. Gelişigüzel hadiselerin arkasından sürüklenmezdi. Muayyen ve başlı başına kanaatleri, ölçüleri vardı. Kanaatlerini şu muadele-i içtimaiye üzerine kurmuştu: fazilet, vatanperverlik, ilim mecmuları dine müsavidir.

Âkif sadece bir köşeye çekilip düşündüklerini ve duyduklarını yazmakla kalan bir şair değildi. Aynı zamanda doğru bildiği şeyleri yapmağa çalışan, hareketlerini samimi duygularına uygun düşürmeğe uğraşan bir cemiyet adamı idi: Memuriyet mesleğinde, teveccüh eden vazifeleri yapmak için didinmiş durmuştu.

Çok azim sahibi idi. Bir kere bir şeye azmetti mi artık onu yapmak mesele değildi.

"Vefakârlığı müstesna derecede idi. Dostluğuna bihakkın güvenilirdi. Vefasızlık, nazarında en büyük namertlik idi. O, yalnız insanlara karşı değil Allah'ına, Peygamberine, milletine, vatanına da vefakârdı.

Çok mütevazı idi. Gösterişi hiç sevmezdi. Sırası gelmeyince ilmini bile izhar etmezdi.

Çok büyük izzetinefis sahibi idi. Bütün müddet-i hayatında hiçbir defa hiç kimseye karşı en ufak bir zillet göstermemişti. İzzetinefsini rencide edecek ufak bir söze, ufak bir muameleye hatta ufak bir bakışa bile tahammül edemezdi. Şeref ve haysiyetine bütün müddet-i ömründe hiçbir toz kondurmamıştı.

Çok metanet sahibi idi. Yeis, korku nedir bilmezdi. Hissiyatına karşı soğukkanlılığını muhafaza ederdi.

Çok mert adamdı. Çocukluğundan beri mertliğe meftundu. Acze düşmüş adamdan intikam almayı mertliğe münafi görürdü.

Bütün insanlara karşı hayırhahtı. Bilhassa arkadaşlarını iyi bir hâlde görmekten büyük zevk alırdı.

Söze büyük kıymet verir, verdiği sözü harfiyen yerine getirirdi. Meğer ki ölüm yahut ona yakın bir mâni zuhur eder. Sözünü tutmayanlara insan nazariyle bakmazdı.

Yalan nedir bilmezdi. Her sözü doğru idi. Hiç kimse, müddet-i ömründe onun bir kere olsun yalan söylediğini görmemiştir. Yalan söyleyenlere çok kızardı.

Utangaçtı. Ona faziletinden, kudretinden bahsederseniz kızarır, başka tarafa bakardı. Hayatın verdiği ızdıraplara gülerdi. Ona göre hayatta tahammülü kabil olmayan en büyük yük, hamule-i minnetti. Fenalığa karşı iyilikle mukabeleye çalışır ve bundan zevk alırdı.

Ömründe bir kerecik olsun kuvvete boyun eğmemişti. Kaviler, nüfuzlular onu, karşılarında daima haşin görmüşlerdi. Haksızlığa karşı hiç tahammülü yoktu; derhâl kırar dökerdi. İstibdadın şiddetle aleyhinde idi. Kızınca yüzü korkunç bir heybet alırdı; korkunç şiirlerindeki heybet gibi.

Halkın ızdıraplarına alaka gösterirdi. Halk, sıkıntıda iken zevk ve sefahat içinde yüzenlere müthiş hasım kesilirdi.

Dostluğu, çok pahalı bir mal gibi, mahrumiyetlere katlanılarak elde edilirdi. Sonra da kaybetmemek için bu çok pahalı şeyin üstüne titreyecektiniz. Çetin huylu idi. Onunla dost olmak kolay değildi. Onu anlayabilirseniz canını da sizin için feda ederdi.

Her şeyi tam idi; alakası da alakasızlığı da. Sevdiğini tam severdi. Ruhunun ısınmadığı adamlara da hiç alaka göstermezdi fakat bir kin de bağlamazdı.

Sohbetine doyamazdınız. Susması bile zevkli idi. Bazan yalnız gözleri konuşurdu. Sevdiği, inandığı şeylere ağzınızı açamazdınız; buna tahammülü

yoktu. Başkasının inandıklarına hürmet ederdi. Kendisinin de inandıklarına başkası hürmete mecburdu.

Kendi işlerinde lakayt idi. Fakat sevdiklerinin her işine alaka gösterirdi. Sevdikleriyle çok latife ederdi. En sevdiği şey, yalnız kalıp düşünmekti. Şehrin dağdağasından sıkılır, daima uzak ve ıssız yerlerde dergâh gibi bir yeri olmasını tahayyül ederdi. Orada insanlardan uzak, tabiatla baş başa kalmak isterdi.

Çok hazır cevap idi. Bazan cevap makamında "Fıkra gelsin mi?" der, hemen bir fıkra naklederdi. Hoşuna giden fıkra, şiir, her ne olursa olsun tekrarından zevk alırdı. Bir meclisten hoşlandı mı söze seve seve karışır, açılırdı. Meclise yabancı karıştığı zaman neşesi kaçardı. Fikrini bir ilamın hüküm fıkrası gibi kısa söylerdi. Kalabalıkta, yok denecek kadar sessizdi. Ne olduğu belirsiz, renksiz, meşrepsiz insanları hiç sevmezdi. Okutmak ve yazmak en büyük zevki idi. Okuttuğu derse ehemmiyet verirdi. Bildiğini iyi bilirdi. Bilmediği şeye de hiç karışmazdı. Hafızası çok kuvvetli idi. Ezberlediği şeyler, on bin beyitten aşağı değildi. İrfan ve liyakate meftundu. Erbab-ı kudret ve fazileti candan sever, kudret ve kabiliyet gördüğü herkesi millete karşı hizmet yolunda çalışmağa teşvik ederdi.

Cahilane taassubun müthiş düşmanı idi. Eskiye bilakaydüşart bağlı değildi. Yeniye de körü körüne taraftar değildi. Düsturu şu idi:

"Eski, eski olduğu için atılmaz, fena olursa atılır. Yeni, yeni olduğu için alınmaz, iyi olursa alınır." O hem şair hem âlim idi. Ahlaki meziyetleri, insani vasıfları, şiirinden de malumatından da yüksekti. Cehle karşı düşmandı. Bir cemiyet için ilimsiz yaşamak kabil olmadığı kanaatinde idi. Asrın icabatına, gençliğe, istikbale ehemmiyet verirdi. Milletleri sapık yollara götüren şuara, üdeba ve muharrirlere müthiş düşman idi. Bunları millet için bir musibet addederdi. Tenkit ve muahezeyi sevmezdi. Ona göre, başkalarını değil insan kendi nefsini muaheze etmeli idi.

Siyasetten Allah'a sığınırdı. Meşrutiyet ilanından sonra nasılsa İttihad ve Terakkiye girmişti fakat siyasetle meşgul olmazdı. İttihad ve Tarakkiye girişi de mühim bir hadisedir. Kendisine yemin teklif edilince bilakaydüşart Cemiyetin emirlerine itaat edemeyeceğini söylemişti. Onun bu salabeti, yemin tarzının değiştirilmesine sebep olmuştur. Çok hür fikirli ve müsamahakâr idi. Geniş düşünürdü. Onun müsamaha etmediği yalnız bir şey vardı: dini. Fikret'e karşı husumeti sırf bu yüzdendi. Yoksa evvelce ona hürmet eder, kıymet verirdi. Musikiyi çok severdi. Nısfiye üflerdi. Birçok ağır şarkı, beste ve ilahi mahfuzu idi. **Mevlidi çok severdi.** Güzel sesle okunan **Kur'an'ı dinlemekten büyük**

haz duyardı. Erken kalkardı. Yatakta uyanık yatmak âdeti değildi. Kimsenin hususiyetine karışmazdı. Yalnız heyet-i içtimaiyeyi çekiştirirdi.

Kendi olmayana kızardı, iki yüzlülere garezdi. **Hasılı yüksek bir şair olduğu kadar tam manasıyla bir insan-ı kâmildi.**

(Eşref Edip, *Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, cilt: 1, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962)

II. Bölüm

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE ÖNE ÇIKAN BAŞLIKLAR

Osmanlı Devleti'nin çözülme döneminde yaşayan Mehmed Âkif hem sosyal hem de siyasal olaylara şahitlik yapmıştır. 1908 Meşrutiyetinden sonra devlet ve millet, hızlı bir çözülme içerisine girmiştir. İç ayaklanmaların yanında bir de büyük felaketler, Türk milletini sarsıntıya ve sürüklemiştir. Balkan Savaşları, Trablusgarp, I. Dünya Savaşı, bu dönemde yaşayan fertlerin üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Coğrafi sınırların yok olması ile beraber, toplum içinde de manevi çöküntüler baş göstermeye başlar. Fert, yıkılmaya yüz tutan cemiyet içinde etkisiz hâle gelir. Ortaya çıkan yozlaşma, bunalım ve sarsıntılar; ferdi, aileleri çaresizliğe ve ümitsizliğe sürükler.

Cemiyetin maddi ve manevi çöküşünü yakından gören ve yaşayan Mehmed Âkif; ümitle, heyecanla ve azimle meselelerin çözümü için mücadele etmiştir. Şairin mücadelesi, iki yönden ortaya çıkar: Birinci mücadelesi, tarih şuurunu canlı tutarak cemiyete bir güç vermeyi hedefler ve maziye dönerek eski günleri hasretle ve özlemle yâd eder.

Nerde Ertuğrul'u koynunda büyütmüş obalar?
Hani Osman gibi, Orhan gibi gürbüz babalar?
Hani bir Şanlı Süleyman Paşa? Bir kanlı Selim?
Ah! Bir Yıldırım olsun göremezsin, ne elim!
Hani cündiler, şahin gibi ceylan kovalar (Bülbül şiiri)

Sosyal düzeni korumak, fertlerin bütünlüğünü sağlamak amacı ile yazılan sosyal içerikli şiirlerinde azim, çalışma ve ümit vardır. Başkasına muhtaç olmamak vardır.

Mehmed Âkif, her zaman cemiyetin içinde olduğunu, cemiyette gördüklerini şiirine yazdığını belirtir. "Gece", "Secde" ve "Hicran" adlı mistik ve lirik şiirleri üzerine şaşıran ve "Hayret! Siz vadiyi değiştirmişsiniz?" diye soran bir dostuna, "Benim asıl vadim bu idi. Ben şiirlerimi cemiyete faydalı olsun diye yazdım." cevabını verir. Mehmed Âkif'in işlediği sosyal temaların başında şu şiir başlıkları oldukça yaygındır: Asım ve Asımın Neslini ele alır ve cemiyetin kurtuluşunun çalışkan, idealist bir gençliğe bağlı olduğunu anlatır.

"Küfe", "Mahalle Kahvesi", "Meyhane", "İstibdat", "Koca Karı ile Ömer", "Hasta", "Köse İmam", "Seyfi Baba"dır. İstiklal Marşımız da hem milletin hem de fertlerin ümit ve cesaret kaynağı olmuştur.

-Küfe: Babasından kalan eski bir küfe altında çürümek istemeyen, okuyarak hamallıktan kurtulmak isteyen bir çocuğun mücadelesi işlenir. "Mahalle Kahvesi" adlı şirinde kahveyi tembellik mekânı hâline getiren işsiz insanların orada birbirleriyle nasıl yüz göz olduklarını anlatılır.

-Hasta: Şairin Halkalı Baytar Mektebinde, Öğretmenlik yaptığı dönemde yaşadığı bir hikâyedir. Şiir, verem olan bir öğrencinin ilgisizlik yüzünden nasıl kaybolup gittiğinin öyküsüdür.

-Köse İmam: Dini yanlış anlayarak ve yorumlayarak karısını boşamak isteyen cahil bir erkeğin şahsiyetinde, İslamiyet'i yanlış açıklayanlara karşı sert ifadelerde bulunur.

a-Mehmed Âkif, Günümüzün En Önemli Sosyal Meselesine İşaret Ediyor

İslamiyet, insanları bir bütün hâlinde tutarak, kavmiyetler arasında üstünlüğün olmadığını özellikle vurgular. Âkif'e göre milliyet, İslam'dır. İslam'dan kopan bir halkın milliyeti de yoktur. Ona göre kavmiyet davası güderek İslam toplumunu birbirinden ayırmak küfürdür. Ayrıca Hz. Peygamber, kavmiyet fikrini ileri sürenleri lanetlemektedir. Üstünlüğün takvada olduğunu belirten Âkif, Türkiye'nin 40 yıllık meselesini de gündeme getirmiş olur. Cahil insanlara karşı ırkçılık yaparak halkı birbirine düşürmenin İslam'da yerinin olmadığını şöyle izah eder:

"Hakkın Sesleri"nde:

Hani, milliyetin İslâm idi…Kavmiyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.
"Arnavutluk" ne demek? Var mı şeraitte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arab'ın Türk'e; Lâz'ın Çerkes'e, yâhut Kürd'e;
Acem'in Çinliye rüchânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlıkta "anâsır" mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyeti tel'in ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır ruh-i Nebi tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!

b-Birlik ve Dayanışma Düşüncesi

Birlik ve Beraberlikle İlgili Mesajları

"Ey Cemaat-i Müslimîn!

Ecdadınız size dünyalar kadar vâsi bir memleket, dünyaları titreten bir devletle, tarihler dolusu mefahir bıraktılar. Ya siz evladınıza, ahfadınıza miras olarak acaba ne bırakıp gideceksiniz? Her karış toprağında binlerce şehidin hisse-i şayiası bulunan namütenahi Müslüman yurtlarını elimizden çıkara çıkara, bugün öyle bir hâle geldik ki artık maazallah yeni bir ric'ate imkân yok. İmkân olduğunu farz etsek meydan yok! Önümüzdeki düşmanı sürüp çıkarmazsak, arkamızda dini, imanı, namusu, evladı, ayali barındıracak bir yer kalmamıştır. Bunu hiçbir zaman hatırınızdan çıkarmayınız! Anadolu'nun göbeğine kadar sokulmak isteyen düşman, maazallah biraz daha ilerleyecek olsa ne yapacaksınız? Nereye gideceksiniz? Kaçacak yer olmadığı için "kazaya rıza" diyerek, olduğunuz yerde kalacaksınız öyle mi?

Henüz hâkimiyetimize, istiklâlimize hateme çekilmemişken, o mel'un, o vahşi düşmanların eline geçen yurtlarımızdaki dindaşlarımızın ne gibi muamele gördüklerini hiç mi işitmediniz? Ben buna imkân vermiyorum. Çünkü hatıra, hayale gelmez canavarlıklarla türlü türlü işkenceler altında öldürülen biçarelerin feryadı göklere kadar çıktı! Seller gibi akan masum kanlarının aksile ufuklar kıpkızıl kesildi! En katı yürekleri merhamete getiren o muhrik figanları, o acıklı eninleri sağırlar duydu. Siz duymadınız mı? Hülâgû'nun Bağdat'ta, İspanyolların Endülüs'te vücuda getirdiği feci menazırı andıran o dehşet nümunelerini, şenaat levhalarını gözler gördü! Siz görmediniz mi?

Yanı başınızdaki din kardeşlerinizin matemine, felâketine karşı bu derecelerde lâkayt kalmak, Allah için olsun söyleyiniz, reva-yı hak mıdır? 'Müslümanların derdini kendine dert etmeyen Müslüman değildir.' diyen Peygamberimizin huzuruna acaba hangi yüzle çıkacaksınız? Geliniz Allah'ın bargâhı merhametine sığınalım."

Şair, ayrılık düşüncesinin girmediği bir milletin parçalanmasının mümkün olmadığını dile getirmektedir.

"Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez."

Süleymâniye Kürsüsünde (s.164)

"Kavmiyet cereyanı en medeni, en müterakki cemiyetleri birbirine düşürür. Bizim gibi anasır-ı mürekkebesi bilâ-istisna cahil bulunan bir cemaati

ise târmâr eder! Geliniz, bu cereyanı körüklemeyiniz, mensup olduğunuz kavimlere hizmet etmek istiyorsanız, bunun yolu başka olmak icap eder. Evet hepimiz biliyoruz ki anasır-ı İslamiyye'nin kâffesi irşada, ikaza muhtaçtır..."

"Müslümanlar için hakk-ı hayat ancak birlik ve beraberlik ile mümkün görünmektedir. Eğer Müslümanlar yaşamak istiyorlarsa cemaat arasında nifaka, şikaka, dargınlığa, küskünlüğe, ayrılığa-gayrılığa meydan açabilecek en ufak sözlerden, en ehemmiyetsiz görünen hareketlerden bile çekinmelidirler!

Yeis ve ümitsizliğe düşmek İslam dinine göre küfür telakki edilmiştir. Bunun için Müslümanların Allah'ın merhamet ve yardımından ümit kesmemesi, tek tek üzerlerine düşen görevleri yaptıktan sonra vadedilen kurtuluşu beklemeleri gerekir.

Başta din, namus ve vatan olmak üzere bütün varlığımız tehlikeye düşmüş, düşman kapılarımıza dayanmıştır! Bu durumda yapılacak şey, ayrılık-gayrılık gibi küçük meseleleri bir tarafa bırakmak ve el birliği ile bu namert istilâyı bir an önce geri püskürtmektir!"

c-Adalet

Toplumun örnek aldığı şahsiyetler, devlet yöneticileridir. Devleti temsil eden, devletin gücünü şahsında toplayanlar; davranışları ile adaletleri ile halka örnek olmak zorundadırlar. Mehmed Âkif, adalet duygusuna çok önem verir. Yöneticilerin adil olması demek, ülkede birlik ve dirliğin olması demektir. Şair, "Kocakarı ile Ömer'in Hikâyesi" şiirinde, adalet temsilcisinin göstermesi gereken hassasiyet ile "Adalet mülkün temelidir." sözünü şahsında bütünleştiren ve adaletin timsali olan Hz. Ömer'in Dicle kenarındaki koyundan bile mesul olduğunu, şiirinde konuşma havası içinde işler.

Kocakarı ile Ömer'in Hikâyesi

Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın.
"Açız! Açız!" diye feryâd eden çocuklarının,
Karıştırıp duruyorken pişen nevâlesini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarda çırpınan sesini:
-Durunda yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek!
Çocukların yeniden başlamıştı nâleleri...
Selamı verdi Ömer, daldı âkıbet içeri.
Selamı aldı kadın pek beşuş bir yüzle.

-Bu yavrular niçin, ey teyze, ağlıyon, söyle?
-Bugün ikinci gün, aç kaldılar...
-O hâlde, neden
Biraz yemek komuyorsun?
-Yemek mi? Çömleği sen,
Tirit mi zannediyorsun? İçinde sâde su var
Çakıl taşıyla beraber bütün zaman kaynar!
Ne çare! Belki susarlar, dedim. Ayıplamayın.
-Peki senin kocan, oğlun, ya kardeşin, ya dayın...
Tek erkeğin de mi yok?
-Hepsi öldü... Kimsem yok.
-Senin midir bu küçükler?
-Tonunlarım.
-Ne de çok!
Adam emîre gidip söylemez mi hâlini?
-Ah!
Emîre öyle mi? Kahretsin an-karîb Allah!
Yakında râyet-i ikbâli ser-nigûn olsun...
Ömer, belâsını dünyâda isterim bulsun!
-Ne yaptı, teyze, Ömer, böyle inkisâr edecek?
-Ya ben yetim avuturken emîr uyur mu gerek?
Raiyyetiz, ona bizler vedîatu'llâhız;
Gelip de bir aramak yok mu?
-Haklısın, yalnız,
Zavallının işi pek çok zaman bulup gelemez;
Gidip de söylememişsen ne hâldesin bilemez.
-Niçin hilâfeti vaktiyle eylemişti kabûl?
Sonunda böyle çürük özrü kim sayar makbûl?
Zavallının işi çokmuş!... Nedir, muhârebe mi?
İşitme sen de civârında inleyen elemi,
Medâne halkını üryan bırak, Mısır'da dolaş...
Gaza! Gaza! diye git, soy cihânı, gel paylaş!

d-Zulme ve Haksızlığa Karşı Mücadele

Güçlü olanın, haklı değil haklı olanın güçlü olduğunu vurgulayan Mehmed Âkif, zalime ve zulme karşı dimdik ayakta durur. Âkif, zalime Yavuz, mazluma Yûnus'tur. "Zulmü Alkışlayamam" şiiri; her yaşta, her ortamda, her insanın ortak dile getirdiği düşüncedir.

Zulmü Alkışlayamam

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdım, hatta boğarım! ...
-Boğamazsın ki!
-Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir, âşığım istiklale;
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
Adam aldırmada geç git, diyemem aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım!

ç-Sosyal Dayanışma:

Cemiyetin bütün yönlerini kendine dert edinen Mehmed Âkif; yoksulun, fakirin, kimsesizlerin, hastaların yanındadır. Kendini karşılıksız topluma adayan şair; konuşma havası içinde yazdığı "Seyfi Baba" adlı şiiri sosyal hayatın bir fotoğrafını çizerek, çareler ortaya koyar.

Seyfi Baba

Geçen akşam eve geldim. Dediler:
-Seyfi Baba
Hastalanmış, yatıyormuş.
-Nesi varmış acaba?
-Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.
-Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!
Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol
Hem uzun hem de bataktır...
Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.
Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:
Ya hamiyyetsiz olaydım ya param olsa idi!

e-Mehmed Âkif'in Aileye Bakışı ve Konu ile İlgili Mesajları:

Mehmed Âkif, aile kurumunu hayatın temel direği olarak görür. Aile fertlerinin bir arada mutlu ve huzurlu yaşaması kadar değerli bir varlığın olmadığını belirterek cemiyetin temel direğinin aile olduğunu sıkça belirtir. Aile milletin en küçük numunesidir. Sağlıklı ve güçlü toplumları ancak sağlam temelli aileler oluşturur. Zamanla aile kurumunda da kırılmaların olduğunu tespit eden şair, "Mahalle Kahvesi" adlı şiirinde, yaşanılanları açık bir dille ifade eder:

"Hayât-ı âile" isminde bir maîşet var;
Saadet ancak odur dense hangimiz anlar?
Hayât-ı âile dünyâda en safâlı hayat,
Fakat o âlemi bizler tanır mıyız? Heyhât!
Sabahleyin dolaşıp bir kazanca hizmetle;
Evinde akşam otursan kemâl-i izzetle;
Karın, çocukların, annen, baban, kimin varsa,
Dolaşsalar seni kat kat bu hâleler sarsa;
Sarây-ı cenneti yurdunda görsen olmaz mı?
İçinde his taşıyan kalb için bu zevk az mı?
Karın nedîme-i rûhun; çocukların rûhun;
Anan, baban birer âgûş-i ilticâ-yı masûn.
Fezâ kadar sana vâsi' gelir bu dar çember.
Ne var şu kahvede bilmem ki sığmıyorsun eve?
Gelin de bir bakalım… Buyurun işte bir kahve:

e- Azim-Ümit ve Mücadele

"Asım'in nesli… diyordum ya…nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek.

Şüheda gövdesi, bir baksana dağlar, taşlar…

O, rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar."

"Ben hiçbir zaman nevmid değilim. İman olduktan sonra muvaffak olacağımıza şüphe yoktur. Bir sene evvelki hâlimizle bugünü mukayese edersek, azmin neler yapabileceğini görürüz. Ben bütün kusuru bizde, milletin rehberlerinde görüyorum. Biz ne vakit aramızda vahdet gösterir, milleti hak yoluna davet edersek o, derhâl mütabeatte kusur etmez, her fedakârlığı ifaya şitab eder. Gördüğünüz muvaffakiyetler hep bu vahdet âsârıdır. Eğer ifrat ve tefrite düşmekten, eski çılgınlıklara, ihtiraslara kapılmaktan nefsimizi sıyanete kadir olabilirsek, hiç şüphe etmem ki, milletimizin istiklâlini temininde Cenab-ı Hak bizi muvaffak edecektir."

Âkif, eli ayağı tuttuğu hâlde çalışmayan insanı, dipdiri bir ölüye benzetmektedir. Millet olarak medeniyete ev sahipliği yapmışız. Yüzyıllarca çaba göstererek varlığımızı ortaya koymuşuz.

Azim

"Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak…

Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak.

Dünyada inanmam, hani, görsem de gözümle:

İmânı olan kimse gebermez bu ölümle.

Ey dipdiri meyyit! "İki el bir baş içindir"

Davransana…Eller de senin, baş da senindir!"

Mehmed Âkif'ten Azim ile İlgili Hatıra:

"Bayıldığım hikâyelerdendir. Karıncaya:

-Böyle nereye? diye sormuşlar .

-Hacca, demiş!

-A biçare! Hiç sen bu ayaklarla Mekke'ye varabilir misin? demişler.

-Varamazsam, yolunda ölürüm, cevabını vermiş.

Ulvi gayelere müteveccih bulunan emekler hicrana uğrasa da hüsrana uğramaz. Bizler sa'y ile memuruz, tevfik ile değil. Öyle değil mi?"

"Erbab-ı fikir ve nazarımız hayalen göklerde uçarlarda, nasibi nurunu maddeten bağlı bulunduğu topraktan bekleyen şu milyonlarca halkı bir kere olsun hatırına getirmezler! Hepimizin velinimeti bulunan köylü dediğimiz sınıfı müstahsılı hiç düşünmemek, zavallıya hâlâ Âşık Garipler, Âşık Keremler okutmak en büyük bir vazifesizlik olmuyor mu?"

"Babam beni İdadi Mektebine yazdırmak üzere götürdü. Kaydettiler. Fakat mektebe verilmesi lazım gelen bir para istediler. Babamın mevcudu kâfi gelmedi. Baktım çok canı sıkılmıştı. O sırada cebinden saatini çıkardı. Evirip çevirip bakmağa başladı.

-Baba, neye saate bakıyorsunuz, dedim.

-Bu gümüştür, dedi; onu terhin edersek istedikleri parayı alabiliriz.

Babamın beni okutmak için gösterdiği fedakârlık karşısında çok müteessir oldum. Ağlamağa başladım.

-Baba dedim, ben mektebden vazgeçtim. Haydi gidelim.

İşte çocuklar, biz bu şerait altında okuduk. Siz şimdi çantanızın rengi biraz solmuş diye ağlıyorsunuz.

-Peki baba sonra ne oldu? Mektebe gitmediniz mi?

-Gittim. Babamın parasının çıkışmadığını görünce itimat ettiler. Sonra verirsiniz dediler."

III. Bölüm

a-Millî Mücadelede Sebîlürreşâd, Mehmed Âkif ve Eşref Edip

Eşref Edip anlatıyor: -Veliaht Abdülmecid Efendi'nin Anadolu'ya kaçırılması hususunda Ankara ile mutabık kalındıktan sonra, Kastamonu'da bir millî kuvvet teşkili hakkında teşebbüse geçtim. Vali Cemal Bey bu hususta bize salâhiyet verince polis müdürü ile ve daha bazı zatlarla nasıl harekete geçeceğimizi düşünmeye başladık. Ben sordum:

-Sizin halk ile konuşmak icap ettiği zaman toplantı yeriniz neresidir?

-Yılanlı Dergâhı'dır, dediler.

-Öyleyse her mahalleden muhtarla beraber üçer kişi cuma günü oraya gelsin, orada bir konuşma yapalım.

Muvafık gördüler. Polis Müdürü, bütün mahallelere tebligat yaptırdı. Muayyen günde, Dergâh'ta hayli kalabalık bir cemaat toplandı. Ben kürsüye çıktım. Halka bir hitabede bulundum, tehlikeyi anlattım. Yunanlıların İnebolu'ya çıkarmak üzere bir fırka hazırlamakta olduklarımı söyledim. Böyle bir vaziyet karşısında Kastamonulunun ne feci vaziyete düşeceğini izah ettim. Hatırlarına hiç böyle bir şey gelmemiş. Hayret ve dehşet içinde kaldılar, düşman İnebolu ve Kastamonu'yu istila ettikten sonra Ankara'nın maruz kalacağı tehlikeyi onlar da anladılar. Bu kadar nazik ve tehlikeli bir zamanda Kastamonu'nun kahraman halkının böyle lakaydi içinde kalmaları nasıl olur? dedim. Ben buraya geldiğim zaman yalnız insanları değil cemadatı bile hareket hâlinde göreceğimi zannediyordum. Fakat maalesef inkisar-ı hayale uğradım. Biz İstanbul'da sizleri böyle tasavvur etmiyorduk. O sırada birisi kalktı: "Efendim!" dedi. "Geçenlerde vali bey ele bizi harekete getirmeğe kalkıştı. Fakat böyle vaziyetin ciddiyetini anlatmak suretiyle değil cebir ile, jandarma ile yapmak istedi. Halk münfeil oldu. Kimse iştirak etmedi."

Yanımda bulunan polis müdürü dinliyordu. Hakikat böyle olduğunu bildiği için sükût ediyordu. Sükutiyle bu sözleri söyleye not eden: Hayrettin Karan'ı tasdik etmiş oluyordu. Bu zat devam etti:

-Fakat şimdi siz bizim ruhlarımızı yerinden oynattınız. Nasıl isterseniz derhâl harekete hazırız.

-Hepiniz bu zatın söylediğine iştirak ediyor musunuz? dedim. Hep birden, "İştirak ederiz!" dediler. Çok heyecana gelmişlerdi, derhâl teşkilata başlanmasını istiyorlardı. Ben dedim ki:

-Sizin burada bir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetiniz var. Onun direktifi dairesinde harekete geçersiniz.

Onlar atıl, uyuşuk adamları, memleketin eşrafı diye o mevkileri tutmuşlar. Bir şey yapacak kuvvetleri yok.

-Hayır, öyle düşünmeyiniz. Onlar sizin babalarınız, amcalarınız, ileri gelenleriniz. Biz onların yanına muavin olarak gençlerden de bir heyet vereceğiz. Onların enerjilerinden, tecrübelerinden, gençlerin de enerjilerinden istifade olunacak. Bu hususu bize bırakınız. Biz, Polis Müdürü, Vali Bey, askerî kumandan ve zabıtan ile beraber Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti azalariyle görüşür, bir karar veririz. Vereceğimiz kararları polis müdürü, muhtarlar vasıtası ile size tebliğ eder.

Bu hususta hep mutabık kaldık, muvaffakiyet için dua edilerek dağıldık. Onun üzerine ben polis müdürünü alıp Müdafaa-i Hukuk merkezine gittim. Gençlerin de onlarla beraber çalışmaları hakkında muvafakatlerini aldım, oradan gençlerin kulübüne gittik. Onlara da dedik ki:

- Onlar bayrak gibi yerlerinde kalsınlar. Siz onlara muavin olarak iştirak edersiniz. Asıl işi görecek yine sizsiniz. Şimdi vatanın hayat mematı mevzubahis, ihtiyarlık gençlik rekabeti olamaz.

Gençlerin intihap ettikleri münevver delikanlıları alıp Müdafaa-i Hukuk merkezine getirdim. Polis müdürü bu başarıdan fevkalade memnun, Orada hep beraber yapacağımız işleri kararlaştırdık. Her mahalle birer bölük teşkil edecek, her bölüğe askerî fırkadan veya jandarmadan birer zabit verilecek. Zabitler yetişmezse çavuşlar, erler, jandarmalar, verilecek. Onlar bölükleri idare edecekler, askerî talimlerde bulunacak, zaten halkın birçoğu da askerlik etmiş. Onlar da bilmeyenlere gösterecek. Askerî depolar açılacak, eski yeni ne silah varsa halka dağıtılacak. Halk evlerdeki silâhlarını da kullanabilecekler. Atları olanlar süvari bölüğü teşkil edecekler. Her hafta cuma günü bütün bölükler askerî nizam hâlinde şehir haricinde toplanacak. Orada taburlar teşkil olunacak. Bütün bu millî kuvvetler fırka kumandanının emrinde olacak... Daha birçok teferruat kararlaştırıldı. Polis Müdürü, mahalle mümessillerine bu suretle

tebligatta bulundu. Ben bir de beyanname hazırladım. Vilayetten müsaade alındı. "Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi" imzasiyle neşrolundu.

b-Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından imzalanan Beyanname Sureti

Kastanmonunun Hamiyetli Müslümanlarına ve Kahraman delikanlılarına..

"Bismillâhir-Rahmanirrahim, Va'tesimu bîhablillâhi cemian ve lâ tefarrukû..." Hepiniz birden Allah'ın kitabına sımsıkı tutununuz. Biri birinizden ayrılmayınız. Düşmanlara karşı gücümüz yettiği kadar kuvvet hazırlayınız."

Müslüman kardeşler! Allah'ın bu emirlerini, yerine getirmek gayesi ile inşallahürrahman bu cuma günü toplanacağız. Bütün din kardeşler hep bir arada görüşüp danışacak, yekdiğerimize karşı kalplerimizdeki uhuvvet ve rabıtalar teyit olunacak, düşmanlara karşı kuvvet hazırlamak için lâzım gelen kararlar hep birlikte verilecektir.

Yan gelip vakit geçirecek yahut ye'se düşüp kadınlar gibi ağlayacak zamanda değiliz, iş görecek zamandayız Namert düşman her türlü uhudu (antlaşmayı) ayaklar altına alarak güzel Anadolumuzun, bu sevgili **İslâm yurdumuzun** kapılarını kırdı. Harîm-i ismetine kirli ayaklarını soktu. Güzel İzmirimizde tutuşturduğu yangını, Balıkesir gibi kıymettar kasabalarımıza, Bursa gibi mukaddes şehirlerimize kadar yaydı, tevsi-i mel'anet etti. Gözlerimizi kaldırıp ta ufuklara bakacak olsak yıkılan, yakılan İslâm ocaklarının kızıl alevlerini, siyah dumanlarını göreceğiz, kulaklarımızı verecek olsak dağlarda inleyen binlerce yetimlerin, dulların feryatlarını işiteceğiz.

Müslüman kardeşler,

Anadolu'nun kapıları tutuşmuş yanıyorken biz buralarda atıl, lakayt kalır, rahat döşeklerde nasıl yatar, derin uykulara dalar da hiçbir hazırlıkta bulunmayız?..

Hain düşman memleketimizi parçalamak, İslâm'ın son yurdu olan bu güzel Anadolu'yu da baştan başa çiğnemek istiyor. Eğer biz Müslümanlar kayıtsızlıkla, ihmalcilikle, birbirimizi çekiştirmekle vakit geçirecek olur isek, maazallah bu yangın her tarafa sirayet eder. Merhametsiz düşman yağlı kundağı eline almış, sokacak, tutuşturacak memleket arıyor, nerede bir zaaf ve gaflet, hangi sahada bir şikak ve nifak görecek olsa hemen orasını tutuşturmakta ihmal etmiyor ve etmeyecektir.

Onun için ey Müslüman kardeşler, gözlerimizi açarak habl-i İlâhîye (Kur'an'a) sımsıkı tutunmak, kalplerimizi birleştirmek, kuvvetlerimizi toplamak hepimize farzı ayındır!..

Adetleri binlere, milyonlara baliğ olduğu hâlde ölüm korkusundan memleketlerinden çıkarılan zelil milletlerden ibret almamızı Cenab-ı Hak bize ihtar ediyor. Yaşamayı seven, ölümden korkan, ölümden çekinen ümmetlerin, sellerin getirip kenara attığı çöpler kadar ehemmiyetleri olmadığını Hazret-i Peygamber Efendimiz, Müslümanların ibret nazarları önüne koyuyor.

Dünyada ölümlerin en acısı, düşman istilâsına uğramaktır. Hâkimiyeti elden gidip esaret boyunduruğuna düşen bir millet, günde bin kere ölüm azapları çeker de yine hayatını sürüklemeğe mecbur kalır. Çünkü yaşamamak da elinde değildir. O zalimler, esaretleri altına aldıkları milletleri hayvanlar gibi kendi hesaplarına işletirler. Dünyanın yedi iklim dört köşesinden sürü sürü ordularla getirilen renk renk mahkûm milletlerin ne hâlde bulunduklarını gözlerimizle gördük. Biz sığırlarımızı, beygirlerimizi nasıl kullanıyorsak o zalim devletler tahtı esaretine aldıkları milletleri, öyle kullanıyorlar.

***Sebîlürreşâd Mecmuası* (İstanbul), Cilt: 10, Sayı: 240.**

c-Millî Mücadelede Sebîlürreşâd, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (2)

Eşref Edip anlatıyor: Yazdığım Beyannâme'nin, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi imzasiyle neşri ve bütün Kastamonu halkına, bütün kazalara ve köylere, memleketin her tarafına polisler, jandarmalar, gençler tarafından dağıtılması üzerine bir kıyamettir, bir kaynaşmadır koptu!.. Bütün halk harekete geldi, depolarda eski zamanlardan, ta yeniçeri devirlerinden kalma ne kadar silâh varsa baltalara, mızraklara varıncaya kadar halk kapıştı. Evlerden de bütün silahlar ortaya döküldü, borular trampetler, davullar, zurnalar, herkesin nesi varsa meydana çıktı. Herkes ikindiye kadar işini gücünü yoluna koyduktan sonra silahını alarak karargâhlarına koştular, Talimlere iştirak ettiler. Her mahalle diğerinden daha üstün bir kıta teşkili hususunda var gayretlerini sarf ettiler. Gece yarılarına kadar boru sesleri, askerî bandolar memleketi kapladı. Bir gulguledir başladı. Bu millî hareketle alakası olmayan hemen hiçbir erkek kalmadı. Bu hareket kadınları bile heyecana verdi. Çocuklar, bayram yerlerine koşar gibi mahallelerdeki askerî karargâhların etrafını aldılar. Mahallelerde kendi kendilerine bölükler teşkiline kalkıştılar. Tüfeği, kılıcı olmayanlar sopalardan tüfekler, tahtadan kılıçlar, kâğıttan borular yaptılar. Hasılı erkek, kadın, genç, ihtiyar, çoluk çocuk; müthiş bir heyecan, müthiş bir gulgule içinde… Bütün memleket çalkalanıyor!..

Nihayet cuma günü geldi.. **6 Ağustos 1920 Cuma** Karar Dâiresi'nde bütün bölükler askerî nizam hâlinde, bölük kumandanları önde, çavuşları, başçavuşları başlarında, muzikaları yahut davulları, zurnaları önlerinde taraf taraf şehir haricine kararlaştırılan mahalle, Ameden çayırına doğru yürümeğe başladılar. Kadınlar, evlerin pencerelerini doldurdular; çocuklar, sokaklara döküldüler; millî kıtaları alkışlıyorlar.

Fırka kumandanı, askerî ve jandarma zabitanı, polis müdürü, bütün hükûmet erkânı…

(*Hayrettin Karan*)

Daha evvel içtima mahalline geldik, önlerinde Camilerden alınan **Kelime-i Tevhid** yazılı **sancak1ar** olduğu hâlde bölükler akın akın gelmeye başladılar. Herkes müthiş bir heyecan içinde, memlekette hiç görülmedik bir hâl, kıyametler kopuyor. Tam millî bir kıyam…

Fırka Kumandanının emriyle gelen bölükler, tayin edilen yerlerde mevki, aldılar. Erkân-ı hükûmet ve askerî komutanlar, hepsi hayretler içinde. Hiç tahayyül ve tasavvur bile etmedikleri bir şey. Herkes silahlı, türlü türlü silahlar. Bölüklerin önlerinde baltalılar, kalkanlılar bile var. Bununla beraber halk o kadar asayiş ve intizam içindeki en ufak bir karga salık bile yok.

Ben böyle umumî cumalarda konuşmaya pek alışmamıştım. Bu kadar muazzam bir kalabalık olacağını ben de tasavvur etmiyordum. Meydan âdeta bir ordugâh hâline gelmişti. Biraz sıkıldım. Fakat bu kadar halkı buraya topladıktan sonra her hâlde konuşmak, için toplantımızı anlatmak zarurî idi. Yüksekçe bir yerden halkı selamladıktan sonra, bu millî harekete iştiraklerinden, gösterdikleri nizam ve intizamdan dolayı kendilerini tebrik ettim. **Yunan Salib (Haçlı) ordularının memleketi istilalarından, yaptıkları zulümlerden, Sevr Muahedesi'nin Türk milletini imhadan başka bir şey olamadığından, buna karşı Türk milletinin ayaklanarak Ankara'da millî bir hükûmet teşkil ettiğinden, bunu desteklemek üzere bütün vilayetler halkının harekete geçmesi lüzumundan, asla yeis ve fütura düşmeyerek, her türlü ihtilafları terk ederek birleşmekten, yekpare bir kitle hâlinde olmaktan, Yunanlıların İnebolu'ya asker çıkararak, Kastamonu'yu çiğneyerek Ankara Hükûmeti'ni arkadan tehdît etmek tehlikesinden bahsettim. Bu tehlikeye karşı düşmanın bu planını akîm bırakmak üzere hazırlıklı bulunmak farz olduğunu anlattım**!.. Bu yolda daha bazı şeyler söyledim. On binlerce halk bu sözleri dikkatlice dinlediler heyecana geldiler, alkışlarla karşıladılar, müteakiben **Müftü Efendi tarafından dua edildi.** Bunun üzerine piyadeler, süvariler ayrıldılar. Taburlar, alaylar teşkil edildi. Talimlere başlandı, bir

müddet talim yapıldıktan sonra takımlar ve alaylar hâlinde, müsellah bir ordu şeklinde şehre doğru avdet başladı.

Bu dönüş daha azametli, daha canlı ve heyecanlı oldu.

d-Kastamonu'da Çıkan Açıksöz Gazetesi bu hâdiseyi 8 Ağustos 1920 tarih ve 69 numaralı nüshasında şöyle anlatıyor:

"2 Ağustos 1920 Cuma" günü, **cuma namazı**nı müteakip bütün dükkânlar kapanmış, ahali, fevc fevc Ameden çayırına şitap etmiştir. Her mahallenin camiinden çıkarılan sancak altına toplanan ehl-i iman ve tevhid, önde millî muzıka olduğu hâlde Ameden çayırına geliyor, vatanın refah ve istihlâsı uğrunda verilecek bir işarete bakıyordu.

Binlerce halk büyük caddeyi doldurmuş, kadınlar, çocuklar da bu muazzam kuvveti tesid için içtima meydanına koşmuştu. Zengin fakir, bilumum halk, mahall-i içtimaa koştuğu gibi, başta Vali Vekili Vilayet Mektupçusu Fuad ve Kumandan Osman Beyefendiler oldukları hâlde bilumum erkân ve memurîn-i hükûmet de bu içtimaa iştirak etmişti.

Her mahalle mümkün mertebe bir intizamla mahall-i içtimaa geliyordu Hele Kırk Çeşme Mahallesi'nin gösterdiği tesanüd ezcümle bir asker kıtası kadar muntazam hareketleri, diğer mahallâtın fevkalade takdir vs. tahsinini celb etmiştir, önlerinde bayrakları ve boruları ile muntazam bir bölük hâlinde gelen bu mahalle pek ziyade alkışlanmıştı.

On beş yaşından kırk yaşına kadar bilcümle esnaf erbabının bilâ-tefrik her cuma günü öğleden sonra her mahallenin bayrağı altında toplanarak askerî manevralar icrası ve vuku bulacak tehlikeye karşı daima hazırlıklı bulunmak için seferberlikte askerlik yapmayanların silah istimali ve öğrenmesi ve bu suretle umum halkın müsellâh ve muallem bir kitle hâline getirilmesi gayesiyle ibtidar olunan harekât, calib-i memnuniyet ve tehalükle takarrur etmiştir.

Memnuniyet verici bir intizamla vuku bulmuştur. Mahalleler geldikten sonra büyük küçük bilâ-istisna herkes kendi mahallesinde saff-ı harbe geçmiş, ezcümle muhterem Fuad Beyefendi, hamal iki zatın aralarında saff-ı harbe dâhil olmak gibi büyük bir eser-i tevazu buyurmuştur.

Her mıntıkanın mahallî vaziyeti tesbit olunduktan ve yoklama icra edildikten sonra bir milletin en büyük düşmanı "yeis", büyük kuvveti "vahdet" olduğu izah edilmiş ve badehu **sabık Müftü Osman Efendi'nin Kuva-yi Milliyemizin mansur ve muzaffer olması hakkında beliğ duasını** müteakib içtimaa hitam verilmiş ve önde muzıka olduğu ve rahmet de pek ziyade

hızlandığı hâlde asker, yürüyüşle "Müdafaa-i Hukuk" merkez binası önüne gelinmiş ve oradan dağılmıştır.

***(Açıksöz* gazetesi, 9 Ağustos 1920, No. 69 / Hayrettin Karan, *Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 10, Sayı: 241, s. 245-246)**

e-Millî Mücadelede Sebîlürreşâd, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (3)

Eşref Edip anlatıyor: İşte bu askerî talimler, bu millî toplantılar birkaç hafta bu minval üzere devam etti ve gittikçe ehemmiyet ve azamet kesbetti. Fakat son içtimaa valinin gelmemesi, dedikoduya sebep oldu; fırka kumandanının ve **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** erkânının canını sıktı. Halk da neşesizlendi. Kumandan ve millî kuvvetlerin ileri gelenleri gidip valiyi ziyaret edelim, gelmemesinin sebebini soralım, iştirakini rica edelim, dediler. Sekiz on kişi kadar hep beraber Vali Beyi makamında ziyarete gittik. Başta Fırka Kumandanı olduğu hâlde selam vererek Vali Beyin yanına girdik. Vali ayağa kalkarak bizleri buyurttu. Kumandan, sebeb-i ziyaretimizi anlattı. İçtimalara gelmemesinin halkı neşesizlendirdiğini söyledi. Teşriflerini rica etti. Vali Bey rahatsızlığından bahsetti. Fakat içinde birtakım nahoş hisler olduğu seziliyordu. Neşesizliğini belli etmemek için kendini zor zapt ediyordu. Kahveler içildikten sonra ayrıldık.

Fırka Kumandanı Miralay Osman Bey; Valinin canı sıkkın, dedi. Hepimiz de onu tasdik ettik.

Vali bey, gelecek hafta da gelmedi. Fakat halk artık coşmuştu. Günden güne intizam artıyor, iş ilerliyordu. **Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** merkezine civar kazalardan müracaatlar tevali ediyordu. Kazalar dahi aynı teşkilatı yapmak istiyorlardı. Bu işi tertip ve ihzar edenlerin oralara da gelmesini rica ediyorlardı. Bu hususta ne yapacağımızı **Müdafaa-i Hukuk Heyetiyle** görüşüyorduk.

Bu minval üzere halk, şevk ve neşe içinde iken günün birinde hiç beklenmedik bir hadise oldu. Öğleden sonra vali, bütün memurlar, askerî ve jandarma kumandanları ile birlikte, gelen büyük bir misafiri karşılamak üzere şehir haricine gittikleri haberi ortalığa yayıldı.

Ben o sırada Müdafaa-i Hukuk merkezinde idim. Gelen zatın kim olduğu hakkında kimsenin malumatı yoktu. Şehirde ileri gelen memurlardan ve zabitlerden hemen hiç kimse kalmamış, tuhaf bir sessizlik ortalığı kaplamıştı.

Bir müddet geçtikten sonra beraber çalıştığımız Polis Müdürü geldi: Haydi biraz dolaşalım, dedi.

Çıktık. Caddede yürüyoruz.

-Büyük bir misafir geliyormuş, dedim, kimmiş o?

-Anlatırım, dedi.

Biraz daha yürüdük. Polis Müdüriyetinin önüne geldik.

-Burada birer kahve içelim, dedi. Odasına girdik. Kahve ısmarladı.

-Senin yüzünün rengi bir tuhaf! Ne var Allah aşkına söyle, dedim.

-Sorma birader, dedi, çok canım sıkılıyor.

-Sıkılacak ne var?

-Bizim valinin hâli malûm. Evhamlı, muvazenesi bozuk.

Yaptığı işler ipe sapa gelmez.

-Ne yaptı? Acaba halkın bu cuşuhuruşundan mı kuşkulanıyor?

-Hem ne kuşkulanmak!..

-Söyle Allah aşkına, ne var?

-Söyleyeceğim, her şeyi anlatacağım. Fakat rica ederim, hiç sinirlenme. Sükûnetle beni dinle. Müşkül bir vaziyet karşısındayız. Bu hadiseyi sükûnet ve itidal ile karşılayıp tehlikesiz bir surette bertaraf edecek tedbir ittihaz edelim.

-Beni meraka düşürdünüz. Sabırsızlanıyorum.

-Azizim, bu adam ne yapmış biliyor musun? Bizim buradaki toplantılarımızı Ankara'ya jurnal etmiş. Başka şekilde, tamamiyle aksine olarak bildirmiş. Şifre ile Ankara'yı deliye çevirmiş.

-Biz ne yapıyormuşuz?

-Sen burada halkı başına toplamışsın. Fırka kumandanı, jandarma kumandanı, bütün zabitan sana tabi olmuşlar. Silahlandırarak hazırladıktan sonra Ankara'ya yürüyecekmişsin!..

-Azizim, latifeyi bırak, ciddi konuş.

-Vallahi ciddi konuşuyorum, şaka değil.

-E... Sonra ne olmuş? Ankara Hükûmeti buna inanmış mı?

-Tabii inanacak. Ne yapsın? Gece gündüz şifreler işlemiş.

-Senin haberin yok muydu?

-Vallahi şimdi hadiseye muttali oldum.

-Peki, biz bu işleri hep beraber yapmadık mı? Senin haberin, malumatın, senin reyin haricinde bir şey yaptık mı?

-Canım, onda şüphe mi var? Bırak şimdi bunları. Vaziyet vahimdir. Acele bir karar verelim.

-Peki, ne yapalım?

-Yapacağımız, gayet sükûnet ve itidal ile hareket etmek, bu felaketi bertaraf etmek lazım.

-Vali şimdi nerede?

-Nerede olacak, şehir haricinde. Fevkalade salahiyet ile Ankara'dan Muhyiddin Paşa geldi. Maiyetinde bir müfreze ile. Şehir haricinde çadır kuruldu. Orada içtima hâlindeler.

-Sen insanı çıldırtacaksın! Nedir bu acayip sözler? Ciddi mi konuşuyorsun?

-Hâlâ işin ciddiyetine inanamadın mı?

-Eyi amma Muhyiddin Paşa neye buraya gelmemiş de şehir haricinde çadır kurmuş?

-Sen burada iken nasıl buraya gelebilirmiş? Burada halk senin emrinde imiş! Bütün asker ve jandarma kuvvetleri sana tabi imiş! Korkuyorlar.

-Bu sözlerini bir türlü havsalam almıyor.

-Azizim, rica ederim, hadiseyi ciddi telakki et.

-Peki, sonra?..

- Eğer onlar buraya gelir de sen vaziyeti anlarsan bütün halkı ve askerî kuvvetleri ayağa kaldırır, ihtilal çıkartırmışsın.

-Allah Allah!.. Sen bu adama böyle bir şeyin milyonda bir ihtimali olmadığını söylemedin mi?

-Söylemez olur muyum? Neler söyledim neler... Memuriyetimi, bütün istikbalimi tehlikeye koyarak kendisini doğru düşündürmeye çok çalıştım. Fakat mümkün olmadı. Evham onu deliye çevirmiş. Onun toplantılara iştirakini rica için, hani birkaç kişi vilayet konağına gitmiştiniz ya?

-Evet...

-Onu Ankara'ya nasıl şifre etmiş, biliyor musun?

-Nasıl

-Eşref Bey; asker, jandarma ve halk kuvvetleriyle Vilâyet makamını bastı, beni tehdit etti, demiş.

- Böyle şeyler nasıl aklına gelmiş? Bir insan; insan olmak, Türk milletinden olmak, resmî bir makam sahibi olmak itibariyle hadiseleri bu kadar kötü ve yalan şekle nasıl sokabilir? Bu adam hakikaten, samimi olarak mı bu işleri böyle telakki etmiş? Yoksa kasten mi hadiseleri tahrif etmiş?...

-Bunun hâli malum. Çok şiddetli evham sahibi olduğunda şüphe yok. Fakat bence bu evhamı bir hadise çıkacağından ziyade senin Kastamonu valisi olacağın endişesine düşmesinden, zannederim.

-Bu ne çılgınca evham? Böyle bir şeyi tasavvura bile imkân ve ihtimal var mı? Ben müddet-i ömrümde herhangi bir memuriyet ile hiçbir suretle alakalanmadım. Beni valilik makamına bağlasalar yine kabul etmeme imkân yok. Hay Allah müstahakkını versin. Ne vicdansız, ne hamiyetsiz adammış. İnsan şahsî menfaat ve hırsı için bu kadar ulvî, bu kadar vatanperverane millî bir hareketi nasıl böyle aksi şekilde göstermek cinayetini irtikâp eder? İşte asıl vatana hıyanet, millete ihanet budur. Bu hakikat anlaşılmayacak mı zanneder?..

-Elbette anlaşılacak. Fakat şimdi yapılacak bir şey yok. Telgrafhaneye bir memur koydu. Telgraf müdürüne şiddetli emir verdi. Bu hadise hakkında sizin tarafınızdan veya herhangi bir zat tarafından Ankara'ya çekilecek telgraflar gönderilmeyecek, kendisine verilecek.

-Allah Allah!.. Hakikaten bu adam deli imiş. Demek neler olmuş da bizim hiç haberimiz yok. Yoksa sen bunları biliyor mu idin?

-Vallahi hiçbir şeyden haberim yoktu. Her şeyi bugün öğrendim. Bugün Ankara'dan gelen **Muhyiddin Paşa**'yı istikbale gitmeden beni çağırdı. Bunları anlattı.

-Peki, şimdi ne yapacağız?

-Şimdi senin için yapacak şey, bizim vilayet hudutları haricine çıktıktan sonra oradaki telgrafhaneden hakikati Ankara'ya anlatmak. Başka çare yok. Bir de burada ailenizden bir zat derhâl Ankara'ya hareket eder, vaziyeti anlatır. Ben bu ciheti hususî surette temin ederim. Şimdi ben bir araba hazırlattım, kapıda bekliyor. Yanına bir de muhafız subay vereceğim. Derhâl buradan uzaklaşacaksın. Bu hem senin için selamet hem bizim için. Ancak sen şehri terk ettikten sonra onlar buraya gelebilecekler. Hiç kimsenin haberi olmadan bu işi bu suretle neticelendirelim. Hiç merak etme. Aklına katiyen başka bir şey gelmesin. Namusumla, bütün mukaddesatımla seni temin ederim ki korkulacak bir şey yoktur. Hayatın taht-ı emniyettedir.

-Yani şehri hemen terk edeceğiz, öyle mi?

-Evet. Bu, mecburiyet hâlindedir. Fakat bu sizin için en iyi bir selamet yoludur.

-Doğruların, doğruluğun yardımcısı Allah'tır. Hiç üzülme. Ben hemen hareket ederim. Fakat yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Hiç şüphe etme ki birkaç gün sonra hakikat anlaşılacak. Vali denilen bu adam burada duramayacak, rezil olacak. Cinayet ve hıyaneti meydana çıkacak. Buradan kaçacak.

-Ona ben de eminim. İnşallah çok kısa bir zaman sonra yine görüşeceğiz. Şimdi ben eve haber göndereyim. Biraz çamaşır, filan hazırlasınlar. Siz şimdi bu gece sabaha kadar Taşköprü'ye varacaksınız. Oradan Boyabat'a, sonra da Sinop'a gideceksiniz, fukaradan gelen emir böyle imiş.

-Bu işi bana anlatmak hususunda vallahi çok yoruldun, çok üzüldün.

-Akılların aldığı bir hadise değil ki. Ne yapayım? İki ateş arasında kaldım. Bir taraftan resmî vazife, diğer taraftan hakikate karşı hareket. Evet, çok üzüldüğüme şüphe yok. Bu cinayet ve hıyanet karşısında ruhum yoruldu, vicdanım parçalandı. Allah'a tevekkülden başka çare yok. Sen olgun bir adamsın. Böyle şeyler seni sarsamaz. Sarsmamak lazım.

-Ona şüphe yok. Fakat memleket namına yazık değil mi? Ne zamandayız? Düşman, kapımızı kırmış, vatanın harimine girmiş. Yarın buralarını istila etmek tehlikesi var. Binbir tehlikeye maruz şu saf ve temiz halkı biraz uyandıralım, harekete getirelim, Ankara'nın arkasını taht-ı emniyete alalım, dedik. Ne iftiralara, ne hiyanetlere uğradık! Yazık değil mi?

Eşref Edip anlatıyor:

-O günü orada (Taşköprü'de) geçirdik. Akşam yola çıkacaktık. Yollar kapalı idi. Eşkıya her tarafta yolları kesmişti. Ancak resmî memurlar, jandarmanın himayesinde şehirden şehre gidebiliyorlardı. Yüzbaşı bey bir çavuş ile bir er çağırdı:

-Hazırlanınız, dedi, bu zat adliye müfettişidir. Boyabat'a beraber gideceksiniz. Çok dikkatli bulunacaksınız.

(*Sebîlürreşâd* mecmuası (İstanbul), Hayreddin Karan, Cilt: 10, Sayı: 243, s. 286-287)

f-Millî Mücadelede Sebîlürreşâd, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (4)

Teşekkürlerle veda ederek geç vakit yola çıktık. Hakikaten ıssız yollar, tehlikeli dağlar. Yanımdakiler tetikte. Bir müddet gittikten sonra bir handa

kaldık. Ferdası yola devam ettik. O gün hep gittik. Akşama doğru yolda bir kağnı arabasına rast geldik. İki çarşaflı kadın, yanlarında bir bavul, bir battaniye gidiyorlardı. Bize seslendiler:

- Akşam oluyor, şehre varamayacağız. Bizi arabanıza alır mısınız?

-Buyurun, dedim, biz öne geçtik. Arka tarafta onlara yer verdik.

Memnun oldular.

Akşam üzeri Boyabat'a yaklaştık. Ortalık kararmaya başlıyordu. Yolda üçer beşer atlılara rast geldik. Şehir haricine doğru gidiyorlar. Giderken arabamızın içine de bakıyorlar. Biraz daha gidince iki atlı, yine arabamıza bakınca yanımızdaki hanımlar onları tanıdılar:

-A, siz misiniz, dediler; nereye gidiyorsunuz?

-Dayınız (Yusuf Kemal Bey) Sinop'tan geliyor. Onu karşılamağa gidiyoruz.

Ben döndüm:

-Hanımefendi, dedim; Yusuf Kemal Bey sizin dayınız mı?

-Evet efendim, deyince arabamıza aldığımız hanımlar, kimler olduğunu anladım.

O gece Yusuf Kemal Bey'le görüştük. Vaziyeti sordu. Anlattım.

Hayret etti. Yusuf Kemal Bey o sırada Ankara Hükûmeti'nin hariciye vekili idi. Moskova'dan geliyordu. Ruslarla muahede akdetmişti.

- Müsterih olunuz, dedi, ben Ankara'ya gidince derhâl işi hallederim. Zaten öyle bir adamı (Kastamonu Valisi Cemal Bey'i) böyle nazik bir zamanda burada vali diye bırakmak doğru değil.

O Ankara'ya gidedursun, biz de Sinop'a giden yüksek dağları aşmağa başladık. Sinop'ta mutasarrıf ve askerî kumandan tarafından karşılandık. Sinop'a da aynı telgraflar çekilmiş. **Mutasarrıf Zihni Bey** namında Erzurumlu çok dirayetli ve kabadayı bir zat, beni evine misafir etti. Hadise hakkında izahat verdikten sonra:

-Zaten ben bu adamın (Kastamonu Valisi Cemal Bey'in) burada tutulmasının doğru olmadığını müteaddit defalar Ankara'ya bildirmiştim, dedi.

Derhâl eline kâğıt kalem aldı. **Ankara'ya Dâhiliye Vekâletine şiddetli bir telgraf yazdı:**

"**Millî Mücadele'ye fîsebîlillâh hizmet için gelen fedakâr adamlara böyle muamelede bulunmak memlekete ihanetten başka bir şey değildir, derhâl bu hatayı tashih etmek icap eder."** dedi. Telgraf uzundu. Bana okudu. Ve hemen şifre yaptırılarak Ankara'ya çekildi.

O sırada Ankara'da **Dâhiliye Vekâletinde Refet Paşa'ya vekâleten Doktor Adnan Adıvar** bulunuyor. Dâhiliye Vekili Refet Paşa Konya'daki kıyamı teskin etmek için Konya'ya gitmişti. **Bize karşı yapılan muameleyi Ankara'da Âkif Bey de haber alınca derhâl arkadaşlarıyla beraber Vekil Doktor Adnan Bey'i ziyaret etmişler, izahat istemişler. Adnan Bey, hadise, valinin evhamından ibaret olduğu anlaşıldığını, hatanın derhâl tashih edildiğini, Vali'nin azledildiğini, Sinop mutasarrıfına benim serbest olduğuma dair telgraf çekildiğini söylemiş.**

Bunun üzerine Mehmed Âkif Bey derhâl bir arabaya atlayarak Kastamonu'ya koşuyor. Ben de Sinop Mutasarrıfı'na ve Kumandana teşekkür ederek Kastamonu'ya müteveccihen yola çıkıyorum. Vali Cemal Bey alelacele ben gelmeden İnebolu tarikiyle Kastamonu'dan kaçıyor. Beni, Âkif Bey'le beraber Muhiddin Paşa (Selâhiyet-i fevkalâde ile Kastamonu'ya gelen zat), Fırka Kumandanı, Polis Müdürü vesair zevat karşılıyor... Geçmiş olsun, diye tebrikler, sarılmalar... Fakat Âkif Bey sakin, valinin ne karakterde bir adam olduğunu anlamadığımdan dolayı âdeta bana kırgın. Elini öptüğüm zaman pek hafif bir tebessümüne mazhar olabildim. Bütün hıncını, azarlarını sonraya talik etmiş olduğu anlaşılıyordu.

Dünyanın ne garip cilveleri vardır. Kastamonu'daki Millî Hareketi Ankara'yı tehdit için yapılmış şekilde gösteren kafadan yana sakat bir valinin sözüne kapılarak bu hareketi hazırlayan, beni Kastamonu haricine çıkarmak üzere bir müfreze asker ile Kastamonu'ya gönderilen **Muhiddin Paşa** şimdi, hadisenin üzerinden henüz bir hafta bile geçmemişken, alay-ı vâlâ ile beni karşılamağa geliyor. Benden özür diliyor. Valinin çılgınca yaptıklarından bahsediyor...

(*Sebîlürreşâd* Mecmuası (İstanbul), Hayreddin Karan, Cilt: 10, Sayı: 245, s. 311-312)

g-Millî Mücadelede Sebîlürreşâd, Mehmed Âkif ve Eşref Edip (5)

Eşref Edip anlatıyor: **Ben Kastamonu'ya döndükten, Âkif Bey de Ankara'dan geldikten sonra *Sebîlürreşâd*'ın derhâl Kastamonu'da neşrine karar verdik. 464 numaralı *Sebîlürreşâd* nüshasını (25 Teşrinisani 1336 - 15 Rebiülevvel 1339'da) Kastamonu Matbaasında bastırdık. Anadolu'da dağıtılmak üzere bütün vilâyet, sancak ve kazalardaki valilere, mutasarrıf, kaymakam ve müftülere icabı kadar gönderdik…**

Bu nüshada **Üstad'ın Kastamonu'da Nasrullah Cami-i Şerifinde Sevr Muahedesi aleyhinde irad ettikleri mühim mev'ize (vaaz) vardı. Mecmuanın onbir sayfasını kaplamıştı. Bu mev'izenin her taraftaki Müslümanlarca işitilmesi için Anadolu'nun bütün camilerinde, bütün içtimagâhlarında, İslâm cemaatleri huzurunda yüksek sesli zevata okutturulması, Anadolu'da intişar eden gazeteler tarafından naklolunması bir vecibe-i diniyye olduğunu da kaydetmiştik!..**

Filhakika bu mev'ize çok mühimdi, çok heyecanlı olmuştu. Saatlere devam etmişti. Bu tarihî hitabeyi not etmeyi en mütehattim bir vazife addetmiştim, "**yabancı milletlerden dost, mahrem-i esrar ittihaz (kabul) etmemek**" hakkındaki "**Yâ eyyühe'llezîne âmenû lâ tettehizû bitâneten min dîniküm...**" ayetiyle söze başlamıştı.

Avrupalı dediğimiz milletlerin esaret altına, tahakküm altına aldıkları bîçare insanlara karşı reva gördükleri, zulümleri, gadirleri, hakaretleri teşrih etti!.. Bilhassa Müslümanlara karşı hiçbir surette teskin edilmeyecek kinleri, husumetleri olduğunu söyledi. Misaller getirdi.. Umumi Harp'de (1. Dünya Savaşı'nda) mühim bir vazife ile (Almanya) Berlin'e gittiği sırada Almanya Hükûmeti'nin söylediği şu sözleri hikâye etti:

-Bizim Mebusan Meclisimizdeki bilhassa Katolik Mebuslar, kıyametler kopardılar. "Almanlar gibi mütemeddin, mütefennin bir millet nasıl olur da Müslümanlar gibi, Türkler gibi vahşîlerle ittifak ediyorlar? Bu, bizim için zül değil midir?" diyorlar! Aman, makaleler yazınız, eserler neşrediniz, biz onları Almancaya tercüme edelim. Ta ki Müslümanlığın da bir din, Müslümanların da insan olduğu bunların nazarında taayyün etsin.

Bir de şu hâdiseyi nakletti:

-Cenup cephe bozularak Kudüs, düşmanların eline geçince müttefiklerimiz olan Almanlar âdeta sevindiler. Viyana'da şehrayinler yapıldı! Evleri donattılar!.. Bu maskaralığı menedip yakılan elektrik fenerlerini söndürünceye kadar Avusturya Hükûmeti'nin göbeği çatladı.

Sonra, dünya ilelerken bizim atalet ve sefahate döküldüğümüzü, fırkacılık, kavmiyetçilik tefrikalarıyla birbirimize düştüğümüzü, dine karşı arka çevirdiğimizi uzun uzadıya anlattı.

"Tefrikaya düşerseniz, kalplerinize meskenet, cebanet, aciz, fütur çöker de devletiniz, saltanatınız, şevketiniz, kudretiniz, hepsi elinizden gider" mealindeki ayetleri okudu, izah etti ve dedi ki:

-Ey Cemaat-i Müslimîn! Milletler; topla, tüfekle, zırhlı ile ordularla, tayyarelerle yıkılmıyor, yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabıtalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılır! Cenupta, şarkta, şimalde, garbda yetişen ne kadar Müslüman hükûmetleri varsa hepsi tefrika yüzünden, aralarında hâdis olan fitneler, fesatlar, nifaklar, şikaklar yüzünden istiklâllerine veda ettiler, başka milletlerin esareti altına girdiler!..

Biz Müslüman Türkler, dünyanın üç büyük kıt'asına hâkimdik. Koca Akdeniz, koca Karadeniz hükmümüz altında bulunan cesim cesim memleketlerin ortasında birer göl gibi kalmıştı. Ordularımız Viyana önlerinde gezerdi. Donanmalarımız Hind denizlerinde yüzerdi. Müslümanlık rabıtası ırkı, iklimi, lisanı, âdâtı, ahlâkı büsbütün başka olan birçok kavmiyetleri yekdiğerine sımsıkı bağlamıştı. Boşnak İslavlığını, Arnavud Lâtinliğini, Pomak Bulgarlığını bir tarafa atarak bir merkez etrafında toplanmıştı. **Kelimetullahı i'lâ için** canını, kanını, bütün varını güle güle, koşa koşa feda etmişti.

Fakat sonraları Avrupalılar tarafından aramıza türlü türlü şekiller, türlü türlü isimler altında ekilen fitne, tefrika, fesat tohumları bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeğe, dallanmağa, budaklanmağa başladı. O demin söylediğim rabıta gevşedi, kalemiz içinden sarsılmaya yüz tuttu. Bizi gören düşmanlar kendi aralarında birleşerek, yani biz Müslümanların memur olduğumuz vahdeti onlar vücuda getirerek birer hücumla yurdumuzun birer büyük parçasını elimizden alıverdiler. Bugün bizi Asya'nın bir ufak parçasında bile yaşayamayacak hâle getirdiler!..

Sonra bir de vak'a anlattı:

-Mısr-ı Ulya'da dolaşıyorum. Orada aklı başında bir Müslümanla görüştüm. Bahsimiz, İngiliz siyasetine intikal etti. Dedim ki:

-Şaşıyorum, on beş milyonluk koca Mısır'da İngiliz askeri olarak pek az kuvvet gördüm. Nasıl olur da bu kadarcık kuvvetle koca bir iklim muhafaza edilebiliyor?

Bu sualim üzerine o zat dedi ki:

-İngiliz ricalinden biriyle samimî görüşüyorduk. Sizin aklınıza geleni ben de düşünmüş de herife demiştim ki:

-Günün, senenin birinde Osmanlı Hükûmeti kırk elli bin kişilik bir ordu tertip ederek Mısır'a sevk ederse siz İngilizler ne yaparsınız?

-Hiçbir şey yapmayız. Müdafaa imkânı olmadığı için Mısırlarını kendilerine teslim eder, çıkarız. Yalnız şurasını iyi biliniz ki biz İngilizler hiçbir zaman Osmanlıların Mısır'a kırk elli bin kişi değil, kırk kişi sevk edebilecek derecede yakalarını, paçalarını toplamalarına meydan bırakmayız. Memleketlerinde bitmez tükenmez meseleler çıkarırız. Onlar birbirleriyle uğraşmaktan göz açamazlar ki bir kere olsun Mısıra dönüp bakmağa vakit bulabilsinler!..

(Cilt: X , Sayı: 246)

Bundan sonra Üstad, aramızdaki tefrikalara geçti. Derin bir göğüs geçirerek dedi ki:

- Ey Cemaat-i Müslimîn! Gözlerinizi açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan dâhilî meseleler yok mu, Havran meselesi, Yemen meselesi, Şam meselesi, Kürdistan meselesi, Arnavudluk meselesi.... Bunların hepsi düşman parmağıyla çıkarılmış meselelerdir. Onlar öyle olduğu gibi bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o mel'un düşmanın işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gırtlağına sarıldığımızı anlamak zamanı zannediyorum ki gelmiştir.

Allah rızası için olsun, aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışırsak elimizde kalan şu bir avuç toprağı da verecek olursak çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca koca memleketlerin halkı, hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neuzübillâh biz öyle bir âkibete mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız.

Zaten düşmanlarımızın tertip ettikleri sulh şeraiti bizim için dünya yüzünde hayat hakkı, hayat imkânı bırakmıyor. Bu sefer Anadolu'nun bir hayli kısmını yeniden dolaştım. Halkın fikrini yokladım. Baktım ki zavallıların bir şeyden haberi yok. Allah rızası için olsun, şu muahedenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız okutunuz da dinleyiniz. Sonuç:

Mücadelenin en güç safhası burada idi. Zira Hindistan'daki binlerce senelik İslâm hâkimiyeti yerine, İngilizlerle uzun ve kanlı muharebelerden sonra Hristiyan hâkimiyetine geçmişti.

Bunun neticesi o devrin Müslüman kütlelerinin içinde aşağılık duygusu ve bozgunculuk ruhu meydana çıktı. Diğer taraftan memleketin yeni efendileri, genç ve fatih bir milletin yalnız heyecanını taşımıyorlar, lâkin iktidarda kendilerinin doğrudan doğruya selefleri olan Müslüman topluluğu hakkında da

gayet tabiî olarak şüphe besliyorlardı. Yarım asır sonra XX yüzyılın başında, Müslümanların kültürlerini müdafaa için bu bölgede mücadeleleri başladı ve bir elli sene daha sonra bu **Müslümanlar Pakistan Devleti'ni kurmaya muvaffak oldular.** Bu son safhada Müslüman müesseseleri çoğalıyor, mücahitlerin sayısı artıyor ve hattâ İngiliz politikası, Müslümanlarla Brehmenleri birbirleriyle çatıştırıp ondan istifade etmek arzusu nisbetinde yumuşuyordu. Fakat bunu anlatmak için başka bir yazı lâzımdır.

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Hayrettin Karan, Cilt: 10, Sayı: 246, s. 333 vd.)

h-el-Cezîre Cephesi Kumandanı Nihad Paşa'nın Mehmed Âkif'e Gönderdiği Teşekkür Telgrafı

"**Nasrullah Cami-i Şerifi**'nde îrâd buyurduğunuz mev'izeyi hâvi mecmuanızın ancak bir nüshası elde edilebilmiştir. Diyarıbekir'in Câmii Kebir'inde cuma namazından sonra kıraat edilerek mü'minin-i hâzıra envâr-ı mâneviyesinden hisseyâb-ı tenevvür ve tefeyyüz olmuşlardır. Fakat bu istifade pek mahdut kalacağından, cephe mıntıkasını teşkil eden Elaziz, Diyarıbekir, Bitlis, Van vilâyetleri ile civar müstakil mutasarrıflar halkı da nasibdâr edilmiş ve şerefiyle hukuku doğrudan doğruya zât-ı âlînize ait olmak üzere Diyarıbekir Vilâyet Matbaasında tab ve teksir edilerek bütün cepheye tevzi olunmuştur.

Cenâb-ı Hakk'ın mesâi-i din ve vatanperverânenizi meşkûr eylemesi temennisi ile ihtirâmatımı takdim eylerim!

el-Cezîre Kumandanı Nihad, 1921

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, No. 468, 17 Şubat 1337 / 1921)

ı-Üstad Mehmed Âkif Diyor Ki

"Ey Cemaat-i Müslimîn! Memleketlerinizi kurtarmak için devam eden mücahedatınızda bir noktaya son derece dikkat etmelisiniz: Bu hareketlerin, bu himmetlerin sırf müdafaa-i din ve vatan gayesine müteveccih olduğu yâr u ağyâr nazarında tamamiyle anlaşılmalıdır. Fırkacılık, menfaatçilik, kavmiyetçilik gibi hislerden külliyen müberra olduğuna yakındakilere, uzaktakilere tamamiyle kanaat gelmelidir. Bu kanaati zerre kadar sarsacak bir harekete, bir söze, kimse tarafından meydan verilmemelidir. Hususi emeller, hususi içtihatlar yine hususi olarak sahiplerinin kafasında, kalbinde kalmalıdır. Çünkü gaye birdir. Efrad tarafından o müşterek gayeye karşı gösterilecek ufacık bir inhiraf, son derece muhtaç olduğumuz vahdeti temelinden sarsmaya kâfidir. Onun için bundan son derece sakınmalıdır."

(Karesi Zağanos Paşa Camii Vaazı, *Sebîlürreşâd* gazetesi, 12 Şubat 1336)

"Maarif, maarif!.. Bizim için başka çare yok; eğer yaşamak istersek her şeyden evvel maarife sarılmalıyız. Dünya da maarifle, din de maarifle, ahiret de maarifle… Hepsi, her şey maarifle kaim. Bizim dinin cehalete tahammülü yok, cahiller eline geçince mahvolur."

(Fatih Camii Vaazı, *Sebîlürreşâd* gazetesi, 7 Rebiülevvel 1331)

"Türklerin yirmi beş asırdan beri istiklâllerini muhafaza etmiş bir millet oldukları tarihen müsbet bir hakikattir. Hâlbuki Avrupa'da bile mebde-i istiklâli bu kadar eski zamandan başlayan bir millet yoktur. Türk için istiklâlsiz hayat, müstahildir. Tarih de gösteriyor ki Türk, istiklâlsiz yaşayamamıştır!.."

(*Sebîlürreşâd* gazetesi, Sayı: 437-438 / 21 Ağustos 1335 / 1919, s. 175.)

"**Müslümanlar için hakk-ı hayat ancak birlik ve beraberlik ile mümkün görünmektedir.** Eğer Müslümanlar yaşamak istiyorlarsa cemaat arasında nifaka, şikaka, dargınlığa, küskünlüğe, ayrılığa-gayrılığa meydan açabilecek en ufak sözlerden, en ehemmiyetsiz görünen hareketlerden bile çekinmelidirler!

Yeis ve ümitsizliğe düşmek, İslam dinine göre küfür telakki edilmiştir. Bunun için Müslümanların Allah'ın merhamet ve yardımından ümit kesmemesi, tek tek üzerlerine düşen görevleri yaptıktan sonra vadedilen kurtuluşu beklemeleri gerekir.

Başta din, namus ve vatan olmak üzere bütün varlığımız tehlikeye düşmüş, düşman kapılarımıza dayanmıştır! Bu durumda yapılacak şey, ayrılık-gayrılık gibi küçük meseleleri bir tarafa bırakmak ve el birliği ile bu namert istilâyı bir an önce geri püskürtmektir!"

(*Sebîlürreşâd* gazetesi, sayı, 458 / 12 Şubat 1336 /1920, s, 183-186.)

"Düşmandan asla dost olmaz, düşman hiçbir zaman mahrem-i esrar kabul edilemez!.. Düşmanın bizden istediği, herhangi bir vilayet veya sancak değil doğrudan doğruya başımız, boynumuz, hayatımız, saltanatımız, devletimiz, hilâfetimiz, dinimiz ve imanımızdır! Bu yüzden artık aklımızı başımıza almanın zamanı gelmiştir çünkü artık çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur!"

(*Sebîlürreşâd* gazetesi, Sayı: 464 / 25 Teşrinisani, 1336 (1920), s. 249-259 / *Sebîlürreşâd*, Cilt: 18, s. 464)

"İstiklâl Marşı bir daha yazılamaz. Onu ben de yazamam. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım. Allah vatanımızı,

istiklâlimizi tehlikeye düşürüp yeniden bir İstiklâl Marşı yazdıracak günleri göstermesin…"

(Doç. Dr. Faruk K. Timurtaş, *Mehmed Akif ve Cemiyetimiz,* Yağmur Yayınları, İstanbul 1962, s. 24.)

"İstiklâl Marşı… O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Binbir fecayi karşısında bunalan ruhların ıstıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz…Onu kimse yazamaz onu ben de yazamam!.. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım. O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur."

(Eşref Edib, *Mehmed Akif,* Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962, s. 164)

"Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile ordularla, tayyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabıtalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin kaygusuna düştüğü zaman yıkılır!.. Bizi mahv için tertip edilen muahede-i sulhiye paçavrasını, mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza düşen vazife, Anadolumuzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça, İslâm için bu diyarda beka imkânı yoktur!..

Ey Cemaat-i Müslimîn! Düşmanlarımızın bugün bizden istedikleri ne filan vilâyet ne filan sancaktır; doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, devletimizdir!.. Ey Cemaat-i Müslimîn! Ağyar eline geçen Müslüman yurtlarının hâli, bizim için en müessir bir levha-i ibrettir! İslâm'ın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım! Ye'si, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atarak azme, mücahedeye, vahdete sarılalım. Cenab-ı Kibriya, Hak yolunda mücahede için meydana atılan azim ve iman sahipleriyle beraberdir."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası (İstanbul), Cilt: 464, s. 135, 259, 256)

"Ey Cemaat-i Müslimîn!

Ecdadınız size dünyalar kadar vâsi bir memleket, dünyaları titreten bir devletle, tarihler dolusu mefahir bıraktılar. Ya siz evladınıza, ahfadınıza miras olarak acaba ne bırakıp gideceksiniz? Her karış toprağında binlerce şehidin

hisse-i şayiası bulunan namütenahi Müslüman yurtlarını elimizden çıkara çıkara, bugün öyle bir hâle geldik ki artık maazallah yeni bir ric'ate imkân yok. İmkân olduğunu farz etsek meydan yok! Önümüzdeki düşmanı sürüp çıkarmazsak, arkamızda dini, imanı, namusu, evladı, ayali barındıracak bir yer kalmamıştır. Bunu hiçbir zaman hatırınızdan çıkarmayınız! Anadolu'nun göbeğine kadar sokulmak isteyen düşman, maazallah biraz daha ilerleyecek olsa ne yapacaksınız? Nereye gideceksiniz? Kaçacak yer olmadığı için "kazaya rıza" diyerek olduğunuz yerde kalacaksınız öyle mi?

Henüz hâakimiyetimize, istiklâlimize hateme çekilmemişken o mel'un, o vahşi düşmanların eline geçen yurtlarımızdaki dindaşlarımızın ne gibi muamele gördüklerini hiç mi işitmediniz? Ben buna imkân vermiyorum. Çünkü hatıra, hayale gelmez canavarlıklarla türlü türlü işkenceler altında öldürülen biçarelerin feryadı göklere kadar çıktı! Seller gibi akan masum kanlarının aksile ufuklar kıpkızıl kesildi! En katı yürekleri merhamete getiren o muhrik figanları, o acıklı eninleri sağırlar duydu. Siz duymadınız mı? Hülâgû'nun Bağdat'ta, İspanyolların Endülüs'te vücuda getirdiği feci menazırı andıran o dehşet numunelerini, şenaat levhalarını gözler gördü! Siz görmediniz mi?

Yanı başınızdaki din kardeşlerinizin matemine, felâketine karşı bu derecelerde lakayt kalmak, Allah için olsun söyleyiniz, reva-yı hak mıdır? "Müslümanların derdini kendine dert etmeyen Müslüman değildir." diyen Peygamberimizin huzuruna acaba hangi yüzle çıkacaksınız? Geliniz, Allah'ın bargâh-ı merhametine sığınalım."

(*Safahat,* Hatıralar, s, 84)

i-Diyarbekir'de el-Cezîre Kumandanı Nihad Paşa Hazretleri'ne

Hakk-ı âcizanemdeki teveccühat-ı devletlerine an-samimilkalb teşekkürler ederim. Nasrullah kürsüsündeki mev'izanın o havalide ve o cephedeki bütün dindaşlarımıza tebliğine himmet ve delâlet cidden sezavar-ı minnettir. Cenab-ı Hak pek kıymettar bir rüknü bulunduğunuz kahraman ordumuzu zaferden zafere isal ve ümmet-i İslâmiyede belirmeye başlayan intibahı müzdad buyursun. Amin."

(*Sebîlürreşâd* Mecmuası, Cilt: 468)

"Ey Balıkesir'in Muhterem Mücahidleri! Anadolu'yu müdafaa hususunda diğer vilayetlere önayak olmak şerefini ihraz ettiniz. Sa'yiniz meşkurdur. İnşaallah bu şan ve şeref, kıyamete kadar gider. İnşaallah vatanımızın haysiyeti, istiklâli, saadeti, refahı, umranı, dünyalar durdukça masun ve mahfuz kalır."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 458)

"Bizi düşmanlarımızın kuvve-i külliyesi perişan etmedi; belki onların taliaları başımıza bu felâketi getirdi. O talia ne idi biliyor musunuz? Ordularından -senelerce- evvel hududumuzun dâhiline soktukları tefrika idi!.."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 224)

"Tarih tekerrürdür, derler. Pek doğru. Esef olunacak bir cihet var ki o da tarihin tekerrürü sözü, bize gelince musibetin tekerrürü gibi bir mana ifade ediyor! Başka bir şey değil."

(*Sebîlürreşâd* Mecmuası, Cilt: 248)

"Sabır, katlanmak değil göğüs germek demektir. Sonunda katlanılmayacak acılara katlanmak ıztırarına mahkûm olmamak için, önceden her türlü şedaide, mezahime, mertçesine, insancasına göğüs germelidir."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 223)

"Hele edebiyatın ahlâk ile münasebeti olmak lazım geleceğini, bir heyet-i içtimaiyeyi tezhip edecek en başlı vasıta olacağını hatırımıza bile getirmemişiz. Avamın ağza almaktan istihya edeceği, üryan bir yığın rezaili havass-ı üdebamız mazmunlarla, cinaslarla telleyip pullayıp asar-ı edebiye namı altında büyük büyük mehafilde inşad etmekten hiç çekinmemiştir!

Hülasa bizim taklit yolunda meydana getirdiğimiz asar-ı edebiyemiz, insanı ya miskin yapar ya ahlâksız!

İşte, vaktiyle Şark'tan nasıl istifade etmemiş, zarar görmüşsek, bugün de Garp edebiyatından öylece mutazarrır oluyoruz. Bir iki edib-i güzinimizin âsârı istisna edilirse garbın bedayi-i edebî namına aldığımız şeyler hiç işimize yarayacak mahiyette değildir. Biz bugün heyet-i içtimaiyemizin gözünü açacak, hissiyatını yükseltecek, hamiyetini galeyana getirecek, ahlâkını tezhip edecek, hülasa bize her manası ile ders-i edep verecek bir edebiyata muhtacız…"

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 56)

"Babam beni idadi mektebine yazdırmak üzere götürdü. Kaydettiler. Fakat mektebe verilmesi lazım gelen bir para istediler. Babamın mevcudu kâfi gelmedi. Baktım çok canı sıkılmıştı. O sırada cebinden saatini çıkardı. Evirip çevirip bakmağa başladı.

-Baba, neye saate bakıyorsunuz, dedim.

-Bu gümüştür, dedi; bunu terhin edersek istedikleri parayı alabiliriz.

Babamın beni okutmak için gösterdiği fedakârlık karşısında çok müteessir oldum. Ağlamağa başladım!

-Baba, dedim, ben mektebden vazgeçtim. Haydi gidelim.

İşte çocuklar, biz bu şerait altında okuduk. Siz şimdi çantanızın rengi biraz solmuş diye ağlıyorsunuz.

-Peki baba sonra ne oldu? Mektebe gitmediniz mi?

-Gittim. Babamın parasının çıkışmadığını görünce itimad ettiler. Sonra verirsiniz dediler."

(Eşref Edip, *Mehmed Akif,* Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962, s. 379)

Bayıldığım hikâyelerdendir. Karıncaya:

-Böyle nereye? diye sormuşlar.

-Hacca, demiş!

-A biçare! Hiç sen bu ayaklarla Mekke'ye varabilir misin? demişler.

-Varamazsam, yolunda ölürüm, cevabını vermiş.

Ulvi gayelere müteveccih bulunan emekler, hicrana uğrasa da hüsrana uğramaz. Bizler sa'y ile memuruz, tevfik ile değil. Öyle değil mi?"

(Eşref Edip, *Mehmed Akif,* Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962, s. 385)

"Ben hiçbir zaman nevmid (ümitsiz) değilim. İman olduktan sonra muvaffak olacağımıza şüphe yoktur. Bir sene evvelki hâlimizle bugünü mukayese edersek, azmin neler yapabileceğini görürüz. Ben bütün kusuru bizde, milletin rehberlerinde görüyorum. Biz ne vakit aramızda vahdet gösterir, milleti Hak yoluna davet edersek o, derhâl mütabeatta kusur etmez, her fedakârlığı ifaya şitab eder. Gördüğünüz muvaffakiyetler hep bu vahdet âsarıdır. Eğer ifrat ve tefrite düşmekten, eski çılgınlıklara, ihtiraslara kapılmaktan nefsimizi sıyanete kadir olabilirsek, hiç şüphe etmem ki milletimizin istiklâlini temininde Cenab-ı Hak bizi muvaffak edecektir."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: *479*)

"Erbab-ı fikir ve nazarımız hayalen göklerde uçarlar da nasib-i nurunu maddeten bağlı bulunduğu topraktan bekleyen şu milyonlarca halkı bir kere olsun hatırına getirmezler! Hepimizin velinimeti bulunan köylü dediğimiz sınıfı müstahsılı hiç düşünmemek, zavallıya hâlâ Âşık Garipler, Âşık Keremler okutmak en büyük bir vazifesizlik olmuyor mu?"

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 382)

"İnsan bir gayeye vasıl olmak için mesaisini bir mevzuya hasretmeli, dağıtmamalı. İyilerin tembelliği, kötülerin faaliyetidir. İnsan iki şey bilmelidir: Biri haddini, diğeri de hesabını. Ben haddimi bilirim, amma hesabımı bilmem.

İyilik mefhumu bizde menfidir, müsbet değil. Mesela bir adam iyidir dediğimiz zaman, şunu yapmaz, bunu yapmaz, kimseye bir fenalıkta bulunmaz, manasını kastederiz. Yoksa şunu yapar, bunu yapar, şöyle iyiliklerde bulunur manasını düşünmeyiz. Şöhret, beylik malı gibidir, kapanın elinde kalır."

(Eşref Edip, *Mehmed Akif,* Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962, s. 243-244)

"Avrupalıların ilimleri, irfanları inkâr olunur şey değildir. Ancak insaniyetlerini, insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddiyattaki bu terakkileri ile ölçmek katiyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı. Fakat kendilerine asla inanmamalı, kapılmamalıdır!"

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 15, Sayı: 464, s. 250)

"Benim bütün insanlar, bilhassa dindaşlarım namına istediğim bir medeniyet varsa o da her mânasiyle pâk, yüksek, namuslu bir medeniyettir, bir medeniyet-i fâzıladır."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 15, S. 464, s. 257)

"Niçin bu hâle düştük? Bunun illetini ben şöyle görüyorum:

Doğduğumuz günden itibaren babalarımız, hocalarımız, siyasilerimiz, ediplerimiz, şairlerimiz, muharrirlerimiz bize istikbal için ümid verecek bir şey söylemediler. Mücahedeye sevk edecekleri yerde, rast gelen adam ruhlarımıza, kalplerimize yeis mayası aşıladı!"

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 18, Sayı: 458, s. 184)

"Fırkacılık, komitecilik… Bunlar artık susmalı. El birliğiyle bugün vatanı müdafaa etmeli! Asla me'yus olmamalı. Emin olmalıyız ki canla başla çalışırsak, aradaki esbab-ı tefrikayı kaldıracak olursak, vatan-ı İslâm'ı kurtarırız."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 18, Sayı: 458, s. 186)

"Kavmiyet cereyanı en medeni, en müterakki cemiyetleri birbirine düşürür. Bizim gibi anasır-ı mürekkebesi bila-istisna cahil bulunan bir cemaati ise târumâr eder! Geliniz, bu cereyanı körüklemeyiniz, mensup olduğunuz kavimlere hizmet etmek istiyorsanız, bunun yolu başka olmak icap eder. Evet hepimiz biliyoruz ki anasır-ı İslamiyye'nin kâffesi irşada, ikaza muhtaçtır..."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 14, Sayı: 382, s. 331-332)

"Bir de bakıyorum, vazifeperverliği, fedakârlığı daima başkalarından bekliyoruz. Dostlar şehid, biz gazi yağması dört elle sarıldığımız bir düstur."

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 5, Sayı: 108, s. 60)

"Çocuklarımıza kendi terbiyemizi vermeye kalkışırsak cinayet işlemiş oluruz! Hikmeti doğrudan doğruya Peygamber'den telakki eden **Cenab-ı Ali** diyor ki: Ciğerparenize yalnız kendi terbiyenizi giydirmeye çalışmayınız. İyice hatırınızda olsun ki onlar, sizin yaşamakta olduğunuz zamandan başka bir zaman içinde yaratılmışlardır. İçimizde hayat-ı tahsilin ne acıklı bir surette geçip gittiğini tahattur etmeyecek kimse var mı? Malumat namına kafamıza doldurduğumuz şeylerden ne istifade ettik? Düşünüyorum da sekiz yaşında ezberlediğim birçok ibareleri ancak otuz sene sonra anlayabildiğimi görüyorum! Tabii on beş yaşlarında iken okuduklarımı anlayabilmeye ömrüm müsait olmayacak."

(*Sırât-ı Müstakîm* mecmuası, Cilt: 4, No. 93, 16 Haziran 1910)

"Biz ne hamiyetsiz, ne vazifesiz babalarız ki mevcud mekteplerimizi işe yarar bir hâle getirmek yahut yeniden adamakıllı müesseseler yapmak tarafına hiç yanaşmıyoruz da istikbalimizi teşkil edecek ciğerparelerimizin terbiyesini, o istikbalin hayalinden bile ürken birtakım yabancılara bırakıyoruz! Zengin, orta hâlli, züğürt elhasıl hepimiz mektepsizlikten, hepimiz maarifsizlikten şikâyet ediyoruz. Fakat hiçbirimiz bu derdin çaresini bulmak istemiyoruz. Yedi bacanak gidiyorlarmış, saatlerce süren sükût canlarını sıkmış. "Bir adam olsa laf etsek." demişler… Biz de tıpkı böyleyiz. Milyonlarca herif bir yere toplanmışız. Ah! Bir sahib-i hayır çıksa da çocuklarımız için mektep açsa diyoruz!"

(*Sırât-ı Müstakîm* mecmuası, Cilt: 5, No. 108, 29 Eylül 1910)

"Ey Müslümanlar! Sizde ruhtan, histen eser yok mu? Ne zamana kadar bu zillete tahammül edeceksiniz? Lanet o zelilane hayata ki sahibini dünyada sefil, ahrette rezil eder. İman demek, zillet demek değildir. İman demek, taarruza, tecavüze, hakarete tahammül etmek, a'da-yı dinin tahakküm-i kahirine serfürû eylemek değildir. İman demek, izzetle yaşamak, izzetle ölmek demektir. İslam'ın asırlardan beri düçar olduğu zilletin kal ü kalemle tasviri mümkün değildir.

İslam'ın istiklalini, İslam'ın istikbalini düşünerek, bütün mesaiyi bunların istihsaline, teminine hasretmeli. Feilla, ne yerin üstünde ne de altında bizim için bir melce yoktur. Allah'ın, Peygamberin, kahr u gazabıyla makhûr u müdemmer olmayalım. Bizden evvel gelip geçen

mü'minleri mahşerde yüzümüze tükürtmeyelim. Hayat bizim için ar olmasın, şeref olsun. Şerefle ölmeyi, ar ile yaşamaya tercih ederim. Âlem-i İslam bugün pek büyük bir tehlike karşısında bulunuyor. Her Müslim için bunun def'i farz-ı ayındır. Herkes istitaatı müsait olduğu kadar, bu tehlikenin önüne geçmeye çalışmalı, katiyen mağlub-i fütur olmamalı. Tezelzülden masun bir azm ile.

Evet, biz dinimize, hukukumuza tecavüz ettirmeyeceğiz. Bize savlet edenlere silahlarımız yoksa, dişimizle, yumruğumuzla hücûm edeceğiz" fikrini zihnine yerleştirip Allah'ın nûrunu söndürmeye kıyam eden ağızları bu yumruklarıyla tıkamaya çalışmalı. İşte Allah'ın, Peygamber'in rızası, bu suretle hareket etmededir."

(*Sırât-ı Müstakîm* mecmuası, Cilt: 13, No. 313, 12 Kasım 1914)

"İslam'ın son penahı bu hükûmettir, dinin son yurdu burasıdır. Ah, ya Rabbi! Sen o günleri gösterme. Bu da giderse Müslümanlığın hâli ne olur? O zaman ne namaz kalır ne cami, ne namus kalır ne aile, ne hac kalır, ne Beytullah! Vallahi hepsini çiğnerler, yıkarlar… Vallahi yıkarlar!"

(*Sırât-ı Müstakîm* mecmuası, Cilt: 9, No. 232, 20 Şubat 1913)

"**Nedir o matbuatın hâli! Öyle resimler basılıyor, öyle hikâyeler yazılıyor ki bunları seyredebilmek, okuyabilmek için insanda edep denilen, haya denilen devletliden zerre kadar nasip olmamak icap eder!..** Mesela bundan otuz sene evvel, kırk sene evvel, efrâd-ı ümmetten birinden pek şenî bir rezalet sâdır olursa insan bu kadar alçak olabilirmiş, insanlık bu derekelere inermiş, dedirtmemek için, o şenaati gazetelere yazmak şöyle dursun, ağza almaktan çekinirlerdi.

Şimdiki hikâyelerin, romanların birçoğuna mevzu teşkil eden vakalar hep o mahiyetteki şeyler.

Evvelleri seneler koşuyorken henüz ne dünya için ne ukba için bir hayırlı iş göremedim, diye müteessir oluyordum. Hâlbuki artık yaşımın elli sekiz, elli dokuza vardığını gördükçe "Ne âlâ! Yakında tası tarağı toplayacağım." diyorum, hem de seviniyorum.

Evet. İnsan hâlin her türlü şedâidine katlanır ama istikbalde bir ışık görmek şartıyla… Yoksa yarının daha karanlık, öbür günün de ondan da berbat olacağını gün gibi görürken, yaşamak pek arzu olunur bir şey değil. *Sebîlürreşâd*'ı çıkarırken, şuraya buraya koşarken oldukça müteselli idim. "Hisseme düşen vazifeyi ifa ediyorum, insan çalışmak ile mükellef, muvaffak

olmakla değil." diyordum. Lakin şimdi elim ayağım bağlı oturdukça büsbütün sinirleniyorum!

Senin *Sebîlürreşâd* çıksa, her hafta şiirler yazsan, makaleler yazsan, bağırsan, çağırsan bu cereyanların istikametini mi değiştireceksin? Şiddetini mi azaltacaksın, suali pek haklı olmakla beraber, ben bu ataleti hiç sevemiyorum.

Gaye uğrunda çalışmak, didinmek, nihayet ölmek! Ah ne güzel meşgale, o ne hoş eğlence, o ne mes'ud hâtime imiş. Ben onu şimdi adamakıllı hissediyorum. Acaba yine o günler gelecek mi? Yine gayemiz uğrunda canımızla, başımızla çalışabilecek miyiz? Çıkmayan canda ümid var derler, değil mi kardeşim? Allah büyük, elbette bizim de âtıl, bâtıl oturmaktan kurtulacağımız günler gelecektir."

(M. Akif'in Kuşçubaşı Eşref Bey'e Mektubu, 18 Mayıs 1931, M. Ertuğrul Düzdağ, *Millî Gazete,* 1993)

J-Mehmed Âkif Ersoy'un Mücadelesi Hakkında Yazılanlar ve Söylenenler:

Mehmed Âkif'in Dava Arkadaşı, Millî Mücadele Kahramanı, *Sebîlürreşâd* Gazetesi Yazarı Cevat Rıfat Atılkan:

"BÜYÜK İNSAN MEHMET ÂKİF, TBMM'NİN "İSTİKLÂL MARŞI" İÇİN VERDİĞİ 500 LİRALIK MÜKÂFATI KABUL ETMEMİŞTİR!"

Dinimizin timsali olan yüce minarelerden ruhlarımıza akseden ezan sesleri gibi huşu ile vecd ile ve derin bir zevkle dinler, heyecanlanırdık. Şiirlerinin her mısraı, ruhumuzun derinliklerinde akisler yapardı! Bu ulvi mısraların bizim yetişmemizde büyük tesiri olduğunu söylemek borcumuzdur.

Birinci Cihan Harbi… **Türlü mahrumiyetler, yoksulluklar ve idaresizlikler içinde, çöllerde, Şeria ovalarında çeşitli düşmanla çarpışırken maneviyatımızın sarsıldığı anlarda, onun muhteşem ve şehâmet şahikasındaki şiirleri ruhlarımıza yeni kuvvet ve cesaret aşıladı!..**

Büyük insan **Mehmed Âkif**'in, "Çanakkale Şehitleri" için yazdığı ölmez mısralar, uzun yıllar müstevlilerin (işgalcilerin) âfaka yükselen âbideleri altında, öksüz yatan "Çanakkale Şehitleri"nin tek Türbesi, tek kitabe-i seng-i mezarı olmuştur.

Bu büyük insanı "İstiklâl Savaşları" esnasında tanımak şerefine ulaştım. Son seneler idi. Bütün milliyetçilerin, sağcıların, vatanseverlerin

bulunduğu ikinci guruptandı. Bazı akşamlar merhum Mersinli Cemal Paşa'nın evinde toplanırlardı. Bu eşsiz insanla orada tanıştım. Birbirimizi çok sevdik.

Yüce dağlar gibi bir şahsiyetti O…

Ve… Sıra "**İstiklâl Marşı"**na geldi. Bunu o yüce insandan başkası yapamaz, Türk'ün ruhunu onun kadar kimse terennüm edemezdi. Ruhumuzu, aşkımızı, hislerimizi, mısralar hâlinde hiç kimse onun kadar canlandıramazdı.

Ve… Bu Marş yapılırken **Âkif**, büyük bir mâli sıkıntı içinde idi, paltosu yoktu. **Millet Meclisi** (TBMM), o gün için iyi bir para olan **beş yüz** (500) **lira mükâfat** verilmesine karar verdi. O büyük insan bunu kabul eder mi? Asla! Elini bile sürmedi.

Marşın ilk bestesi, asker yürüyüşüne göre, ağabeyim Ali Rıfat Bey tarafından yapıldı. Meclis kendisine de beş yüz (500) lira mükâfat verdi. Parayı aldık ve Hilâl-i Ahmer'e (Kızılay'a) hediye ettik. Şu fark var ki Âkif, mâli sıkıntı içinde, kardeşim de servet içinde idi. Birincinin feragati bir şaheser, bizimki iyi bir jestti.

Şimdi bu bayrağa, bu millî marşa, bu yüce abideye eller uzanıyor! O eller ki uzun zaman Kur'an'a, mukaddesata, an'anelerimize, ezana hatta tarihe uzanmıştı! Hızlarını alamamışlar ki şimdi de henüz eşini yetiştiremediğimiz o büyük abideleşmiş, millîleşmiş eserine uzanıyor! Yetmez mi bu tecavüzler, bu mukaddesata hücumlar?.. İşin bir teselli noktası var: Tarih düşmanlarının, mukaddesat düşmanlarının maskeleri düşüyor.. Cüzzamlı, müstekreh suratları, dökülmüş etleri, iğrenç yüzleri bütün çıplaklığıyla meydana çıkıyor. Kopsun ona uzanan eller! *Sebîlürreşâd*, onun kıymetli hâtıralarını ve eserlerini yeniden neşretmek suretiyle, bu ölmez insanın manevi varlığına yeni bir çelenk koymuş oldu.. Bizim mağdur gönüllerimize su serpti. Allah razı olsun.

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 14, Sayı: 332, s. 106-107)

***Sebîlürreşâd* Mecmuası Yazarı Hasan Hikmet:**

"BÜYÜK VATANPERVER ÂKİF.."

Mehmet Akif kimdir? Önce âlim, sırası ile şair, münevver, mücahid, faziletli, vatanperver, kâmil bir insan, Türk milletinin asırlar boyunca yetiştirdiği kıymetlerden biridir.

İnsanların maddi ve manevi değerleri, ancak mensup olduğu milletinin kalbinde kazandığı mevki ile ölçülür. **Mehmet Akif** her yazısı ile her hareketiyle, milletimizin sinesinde hürmet mevkiini kazanmış bahtiyarlar arasındadır. Yalnız bir "**İstiklâl Marşı**" bile onun adını tarihe mal etmeye yeter.

Fakat fikrimce Üstad, bu milletin en uyanık, en ileri görüşlü mücahitlerinden biridir. Bir milleti madde ve mana cihetinden ayakta yutan, uzun asırlar süresince devamını tekeffül eden ne kadar esaslar varsa, bunların muhafaza ve müdafaası uğrunda bir insanın katlanabileceğinden fazlasını, son nefesine kadar yapmış, her şeyini vatan ve millet için feda etmiş bir insandır. Milletin felaketleri, tehlikelerle karşılaşması zamanlarında onun kadar üzülen, çırpınan, hâl ve istikbalin bütün şartlarını ve neticelerini -âdeta bir keramet gibi- önden görerek haykıran, irşad eden kimse nadir bulunur. Bunlar ne boş bir iddia ne de **Üstad**'a karşı duyulan mübalağalı bir hürmetin ifadesidir. Ancak hakikatin ta kendisidir.

Büyük milletimizin dinî, ahlâkî, içtimaî esaslarını, tarihî mevcudiyetini sarsmak için, vakit vakit meydana çıkan her cereyana, her cepheye, her kuvvete karşı fütursuzca mücadele ederek, ömrü boyunca çalışmıştır. Türk ve İslâm âleminin muasır medeniyet seviyesine ulaşması, ecdat devrinde olduğu gibi yükselmesi için en değerli yazılarını, şiirlerini, hitabelerini, yalnız Türkiye hudutları içinde değil bütün İslâm âlemine ulaştıran ve uyandırmaya çalışan bir mefkûrecidir.

En korktuğu şey; millî vahdetin bozulması, milletin fesat ve fitne kasırgaları içinde birbirine düşerek bölünmesi, ahlâkın bozulması, faziletin tehlikeye düşmesi idi! Önce Trablusgarp, arkasından Balkan Harbi'nde maalesef korktuğu hakikatler meydana çıkmıştır. Dünyanın Almanya'dan sonra ikinci ve en kuvvetli kara ordusuna sahip olan bu devlet, millî vahdetinin bozulması, fırka kavgaları ve menfaat ihtirasları sonunda hem Trablusgarb'ı ve 12 Adaları hem de Rumeli'yi kaybetme felaketine uğramıştır! Yarım asır önce kendi topraklarımız olan bu yerlerde, derme çatma Balkan devletlerinin zayıf orduları karşısında bu mağlubiyet, ne kadar acıdır! Memleket, **Akif**'in en büyük endişesini teşkil eden millî vahdetin sarsılması işte bu neticeleri doğurmuştur! Daha sonra hesapsız, kitapsız bir maceraya katılmak suretiyle büyük harbi de her türlü kahramanlık ve fedakârlıklarımıza rağmen kaybettik! Milletimiz de yabancı istilânın acılarını tattı!.. Üstad, şiirlerinde, yazılarında ve hitabelerinde bu hakikatleri daima acı acı haykırmamış mıydı?

"**İstiklâl Savaşı**" devresinde, onu yalnız bir muharrir, bir şair olarak değil, cephelerde dolaşan, milleti istiklâl uğrunda esaretten kurtulmaya sevk eden kahramanlar arasında görüyoruz. Artık Anadolu'da intişara (yayınlanmaya) başlayan "Sebilürreşad"ın başmuharriri, Büyük Millet Meclisinde mebus (milletvekili), cephelerde mücahit, câmilerde vâiz olarak ve Türk milletine büyük hediyesi olan "**İstiklâl Marşı**" güftesiyle tarihe geçerek, zafere kadar çalıştı.

"**Millî Kurtuluş**'tan" sonra da tekrar İstanbul'da **Sebilürreşad**'ın başında; millî ahlâkın, faziletimizin, tarih ve ananelerimizin, bir cümle ile milletimizi ayakta tutan bütün mukaddesatımızın müdafaası için, elinden geleni yaptı. Kanaat ve içtihadından fedakârlığı kabul etmeyen bir ruh ve meşrepte olduğundan, **bir müddet Mısır'da vatandan cüdâ olarak yaşadı!** Fakat yine şehitler toprağında, milletin sinesinde Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Mehmet Akif'i unutmayalım. **O'nun bütün arzusu; millî tesanüd, birlik ve kardeşliğin muhafazası; bütün korkusu da fesat, fitne ve ihtiraslarla yeni felaketlerin meydana gelmesi idi.** Bu hakikatleri milletçe unutmazsak, onun hâtırasına manevi borcumuzu ödemiş, ruhunu şâd etmiş oluruz.

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 14, Sayı: 332, s. 108-109)

Prof. Dr. Tayyib Gökbilgin:

"MEHMED ÂKİF, TÜRK NESİLLERİ İÇİN HAKKIN, HÜRRİYETİN, İSTİKLÂLİN VE AHLÂKIN ŞAİRİ OLARAK EBEDİYETE KADAR GÖNÜLLERDE YAŞAYACAKTIR!"

Büyük vatan şairi Mehmed Âkif'in ölümünün 25. yıldönümü vesilesiyle, Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyetiyle, Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyetinin tertiplediği bu anma törenini Fakültemiz adına açmakla şeref duyar, sayın misafirleri ve aziz dinleyicileri saygı ile selamlarım.

Mehmed Âkif, özellikle samimi, imanlı ve heyecanlı bir vatan şairi idi. Türk yurdunu, Türk mefahirini, kuvvetli ve pürüzsüz bir dil ile terennüm ettiği şiirlerinde dile getirmiş, Türk şehamet ve kahramanlığının destanını yazmıştı.

Yaşadığı devri, türlü ıstırapların, nice ağır felaketlerin Türk vatanını her taraftan sardığı bir zamandı. Balkan Harplerinin, Büyük Umumi Savaş'ın ve nihayet "**İstiklâl ve Kurtuluş Mücadelesi**"nin bütün acılarını tatmış, yurdunun izmihlâli, milletinin zebun hâli karşısında, ruhunun derinliklerinden kopup gelen feryadını:

"Yetmez mi mus'ab olduğumuz bunca devahî?
Ağzım kurusun, yok musun ey adl-i İlahi?"

beytinde, ezelî bir iman ile mu'tekid bulunduğu Tanrı'ya bile, bu derece sarih bir infial hissi içinde tazallüm sesini yükseltmişti.

Mehmed Âkif, Çanakkale Destanlarından sonra, mütareke yıllarının bu uzun kara günlerin fecaatını, bir ressam maharet ve inceliği ile tasvir ederken

Türk vatanının ve milletinin şanlı mazisini, hararet ve hasretle yâd etmiş, dile getirmişti:

"Hani tarihi soruldukça mefahir söyler,
Kahramanlar yetişen toprağı zengin köyler?
Hani orman gibi afatı delen mızraklar?
Hani atlar gibi sahrayı eşen kısraklar?
Hani ay parçası kızlar ki koşup oynardı?
Hani dağ parçası milyonla bahadır vardı?
Bugün artık biri yok. Hepsi masal, hepsi yalan.
Bir onulmaz yaradır varsa yüreklerde kalan."

Hayatının olgun bir devresinde Fakültemizin "**edebiyat hocalığı**"nı da yapmış olan **Mehmed Âkif**'in, sosyal meselelere, cemiyetin hazin manzaralarına o kadar yakından ve derinden, o kadar vukufla eğildiği olurdu ki cemiyet hayatımızın kaderi, o devir şairlerinden hemen hiçbirini onun kadar meşgul ve mustarip etmemişti denilebilir. Issız semtlerinde kendi hâllerine terk edilmiş ve unutulmuş ailelerin dertleri ve elemleri, "**Safahat**" şairinin en fazla meşgul olduğu, bütün acılık ve çıplaklığıyla fakat aynı zamanda büyük bir belagatle terennüm ettiği konulardı. Onun hasbihâlleri, "**Süleymaniye Kürsüsü**"nden bir vâize söylettiği dinî, ahlâkî musahabeleri, telkinleri, bu vadideki en hassas, en hassas, en heyecanlı ve muvaffak şiirleri olmuştur.

Mehmed Âkif, Baytar Mekteb-i Âlisi'nde (Veteriner Fakültesinde), müsbet ilmi kafasına ve gönlüne yerleştirdikten sonra, ham bir taassuba da kapılmayarak, yurt sevgisini her şeyin üstünde tutan, daima maziyi canlandıran ve:

"**Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı!**
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı!"

sözleri ile de bir kutsal vatanı en içli ve en beliğ bir ifade hâline getiren büyük bir şairdi.

Mehmed Âkif, ebediyete kadar uzayacak bütün Türk nesilleri için Hakk'ın, hürriyetin, istiklâlin ve ahlâki salâbetin şairi olarak tanınacak ve bu hüviyeti ile kalplerde, gönüllerde yaşayacaktır! Onun vaktiyle işgal ettiği kürsüden, yarım asır sonra, naçiz bir meslektaşı ve takdirkârı sıfatıyla, aziz hatırasını tebcil ve tâziz ederken sözü, bu sahada salahiyet sahibi muhterem hatiplere ve değerli arkadaşlara bırakır, hepinize buraya kadar zahmetinizden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt: 14, Sayı: 331, s. 91)

Mehmed Akif'in Torunu Selma Ersoy Argon:

"DEDEM BİLHASSA HALKI AYDINLATMAK İÇİN, SEÇİLMİŞ BİR İNSANDI."

Mehmed Âkif Ersoy'un torunu Selma Argon, "Çanakkale günlerinde ülkemiz nasıl zor günlerden geçmişse şimdi de ülkemizde aynı şeyler tekrarlanıyor. Mehmed Âkif Ersoy der ki: "Düşmanlarımız 10 sene sonrasını değil bin sene sonrasını hesaplayarak bizim üzerimizden gözlerini çekmiyorlar. **Onun bu yazdıklarını unutmamalı, bunun için daima birlik içinde, omuz omuza olmalıyız.**" dedi. Argon, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü ve Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) iş birliğiyle, Bakırköy Cem Karaca Kültür Merkezinde düzenlenen "**Torununun Dilinden Mehmet Akif Ersoy**" programında dedesini anlattı.

"Çanakkale şiirini, Çanakkale'yi görmeden, hissederek çöllerde yazmış"

Selma Argon, Çanakkale savaşlarında yaşanılanların önemine işaret ederek annesinin anlattıklarına göre, dedesinin aklında her zaman Çanakkale'nin olduğunu söyledi.

Mehmed Âkif Ersoy'un çöllerdeyken hep "Çanakkale'de ne oluyor?" diye sorduğunu dile getiren Argon, "Bir gün iyi haber gelmiş. Dedem o gece küçük, ahır gibi bir yerde şimdi milyonların okuduğu ve hâlâ Çanakkale'yi gözümüzün önünden film şeridi gibi geçiren 'Çanakkale' şiirini, Çanakkale'yi görmeden, hissederek çöllerde yazmış. Bu şiir, askerimize hediye edilmiş en güzel destandır." diye konuştu.

"Genç nesil Mehmed Âkif Ersoy'un vaazlarını okumaya devam etmeli."

Argon, Ersoy'un Birinci Meclisteki Milletvekilliği döneminde Anadolu'yu karış karış dolaştığı bilgisini vererek gittiği yerlerde Anadolu halkı tarafından manevi bir lider gibi karşılandığını belirtti.

"Dedem bilhassa halkı aydınlatmak için seçilmiş bir insandı." diyen Argon, "Hatipliğinin çok iyi olduğunu anlatırlardı. Dedemin verdiği Balıkesir, Konya, Çankırı, Kastamonu vaazları çok önemlidir. **Bugünkü genç nesil, Mehmed Âkif Ersoy'un vaazlarını okumaya devam etmeli.**" ifadesini kullandı.

(*Yeni Akit* gazetesi, 24 Mart 2016)

***Sebîlürreşâd* Gazetesi Yazarı M. Raif Ogan:**

"MİLLÎ ŞAİR MEHMED ÂKİF"

İstikbalimizin ve istiklâlimizin sözcüsü ve koruyucusu Türk gençlerimizden bir seçkin heyet, **Millî Şair Âkif**'in ölüm yıl dönümü münasebetiyle tertip eylediği bu ihtifalde ben âcizin dahi birkaç söz etmesini emreyledi.

Âkif'i ancak **Âkif** kadar bilgili, imanlı, faziletli bir insan anlatabilir. Ben nefsimde bu yetkileri görmemekle beraber, gençlerin bana vermek istedikleri şerefi de reddetmek istemedim. Bu haysiyetle beni hatırladıklarından dolayı, gençlere ve dinlemek iltifatını esirgemeyen sizlere teşekkürü vazife sayarım.

Geçen sene aynı mevzuda konuşmuştum. Söylediklerimi tekrarlamak âdetim değildir. Bundan dolayı daveti kabulden sonra, güç bir işi kabullendiğimi anladım. Şeyh Galip gibi:

"Var mı hele söylenilmedik söz,
Kalmış mı meğer denilmedik söz."

dedim. **Âkif** hakkında çok üstatlar konuşmuş ve çok şeyler yazılmıştı amma **Âkif**, Atlantik gibi sonsuz bir duygu, iman, ahlâk, vatan, milliyet ummanı idi. Hele bu ummana tekrar dalayım, elbette mevzuya uygun düşecek inciler bulurum dedim. ***Safahat***'ı baştan başa bir daha hatmeyledim. Düşüncemde yanılmamıştım, senelerce söz söylemeye yetecek kadar malzeme vardı.

Hiç şüphesizdir **Âkif**, Türk milletinin destani hamasetini nazımlarında canlandıran hamasi şairlerimizin en ileri gelenlerindendir! Nef'i, Gazi Giray, Emin Bülent, Yahya Kemal, Mithat Cemal ve daha birçok böyle seçkin şairlerimiz vardır. Bunların hepsinin de hem gayret-i milliyesini hem kudret-i şairiyetini hem himmetlerini burada hürmetle anarım.

…

"Çanakkale ve İstiklâl Marşı" şiirleri karşısında, sâir destani şairlerimizin hamasi şiirleri, Ehramlara benzetilirse Âkif'in bu iki eseri, onların yanında Sfenks-Ebulhevi gibi muazzam bir âbidedir!

Şeyh Galib, Hüsn-üAşk'ında:

"Esrarını *Mesnevî*'den aldım,
Çaldım veli mîrî malı çaldım."

der. Ben de bugünkü konuşmamın esrarını *Safahat*'tan aldım. Fakat o esrarı lazım ve lâyık olduğu kadar çözemez isem, kusur Âkif'te değil bendedir. Ben Âkif'i billur bir menşura benzetirim. Billur menşura güneş ışıkları vurunca,

ondan türlü renkler parıldar. Âkif de böyledir. Eserinden kendisinin kanaat ve bağlılıklarını, sanatını tahkike geçilince onun çok cepheli bir insan olduğu anlaşılır. Her cephesi de berrak ve lekesizdir. Onun birçok cephelerinin hepsi de bir merkeze bağlıdır: milliyetçilik ve dindarlık. Hiç tereddüt etmeden diyebilirim ki Âkif, Türk milliyetçisidir.

Âkif; vatan, millet, ahlâk ve fazilet uğrundaki çalışma, düşünme açıklaması sıralarında; vakit olur hikmet yolu ile vaaz eden bir mürşid, zaman olur halk mantığını dile getirerek en ince hakikatleri çok açıkça ortaya koyan bir nasihatçi, vakit olur yanardağ gibi kükreyen ve akıttığı lavdan mısralarla koca bir milletin istiklâlini ve istikbalini terennüm eden, ilâhi ve millî bir şair olur. Öyle geniş gönüllüdür ki insanlığın âşığıdır ama insanlık denilince, bu mevzunun başında her manası ile yer almanın Türk milletinin hakkı olduğuna inanmıştır.

Âkif'te, ölünceye kadar bir zerresi bile eksilmemiş iki iman vardır: Biri Allah'a ve dinine imanı, ikincisi Türk milletinin büyüklüğüne ve istikbaline imanı. İkinci imanı, birincisinin hem bağlısı hem zaruri neticesidir. Çünkü Türk'ü, İslâm'ın başı, alemdarı görür. Hakikat de böyledir. Dünyada Türk'ten başka İslâm kavimler dahi bulunduğu malumdur. Hepsinin milliyet ve varlıklarına karşı çok samimi hürmeti göstermekle beraber, pek haklı olarak öğünürüm ki benim ırkım, elinde Allah'ın kılıcı ile Haçlı ordularının karşısına dikilmemiş olsaydı, şarkta ve garptaki İslâm ülkelerinin çoğunda bugün "**ezan sesleri**" yerine, çan sesleri duyulacaktı! İslâm'ın 500 milyonu geçen sayısının bu azameti, Türk gazi ve şehitlerinin mübarek kanlarını su gibi harcamaları ile olmuştur!

Allah onlara rahmet eylesin. Türk, bu haysiyetiyle İslâm'ın başındadır. Âkif'in dahi bu imanı taşımakta olduğunun şahitlerini, şiirlerinde bulabileceğiz.

Âkif; sağlam imanlı, sarsılmaz bir dindardır. Milliyet ve din bakımından, maziden kuvvet almak ve eşsiz tarihi ile öğünmek taraftarıdır. Fakat körü körüne maziye tapmaz ve İslâm Türklerin geri kalışlarını sapık sebeplere bağlamaz.

"Türklerin geri kalmış olmaları, İslâmiyet'in şarap içmeyi ve domuz eti yemeyi yasaklamış olmasındandır." iftirasını, matbuat sütunlarına nakletmek cür'etini gösteren bir acayip aydın ve benzerlerine karşı **Âkif**'in geri kalmanın gerçek sebebini gösteren; çalışmayı, ilerlemişlere yetişmeyi tavsiye eden şu beyitleri, ne yerinde bir şamardır:

"Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
"Silkin de muhitindeki zulmetleri yak, yık!

"Uğraş ki telafi edecek bunca zarar var." gibi nazımları ile boş durmamayı, asrın ilerlemelerine yabancı kalmamayı, kaybedilmiş zamanların telafisine çalışmayı tavsiye eylemiştir. Bu bapta onun ısrarla üzerinde durduğu nokta, millî ruhun, Türk'teki manevi kudretin zayıflatılmaması keyfiyetidir ki hemen bütün şiirlerinde bu kanaatin izlerini buluruz.

Türk'ün ruhi kudretine Âkif'in şaşmaz bir imanı vardır. Şiirlerinde, hitabelerinde bunu daima tekrarladığı gibi, "İstiklâl Harbi"nde Kastamonu'da "Nasrullah Camii'ndeki" vaazın temel mevzuunu bu iman teşkil etmiştir. Diyor ki:

"Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile ordularla, tayyarelerle yıkılmıyor, yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabıtalar çözülerek, herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılır! Bizi mahv için tertip edilen muahede-i sulhiye paçavrasını, mücahitlerimiz şark taraflarında yırtmaya başladılar! Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza düşen vazife, Anadolumuzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek, o mundar paçavrayı parçalamaktır!

Ey cemaat-i Müslimîn! Düşmanlarımızın bizden istediği, ne filan vilayet ne filan sancaktır. Doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, devletimizdir!"

Anadolu istiklâl ihtilalinin muvaffakiyetle başarılarında, **Âkif**'in nesir ve şiirlerinin gördüğü hizmeti, Türk erkek ve kadınının yüreklerindeki imanının ruhlarına sağladığı kudreti unutacak kadar zaman geçmedi.

"Ordular, hedefiniz Akdeniz'dir. Hattı müdafaa yoktur, müdafaa olunacak vatan sathıdır." emirleri, silah ve cephane üstünlüğüyle değil ruh kuvvetiyle muvaffakiyete erişildi... Bu hakikat, şu nazım parçasından **Akif**'in tabiri ile milliyet nuru gibi fışkırmıyor mu?

"Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz,
Gelmişiz dünyaya milliyet nedir öğretmişiz.
Kapkaranlıkken bütün âfâkı insaniyetin,
Bir nur olup fışkırmışız tâ sinesinden zulmetin."

Âkif; sağlam imanlı, sarsılmaz bir Müslümandır demiştim. Gerçek Müslüman gibi **Akif**, ye'se kapılmaz ve kapılmamayı milletine vasiyet eder. Ümitsizliğe düşmez ve tevekküle yanlış manası ile bağlanmaz.

"Hiç bunca şehidin yatarak gövdesi yerde,
Derya gibi kan sine-i hilkatte tüter de,
Yakmaz mı bu tufan, bu duman gitgide arşı?
Hissiz mi kalır lücce-i rahmet bize karşı?"

İşte bu nâzımın manası, hakikatte Allah'tan ümidi kesmemek demek olan tevekkül'ün şiir lisanı ile tarifidir. **Âkif**'in ümit ve tevekkülü o derece kuvvetlidir ki içine istikbali de alır.

"Madem ki Hakk'ın bize vadettiği haktır,
Şark'ın ezelî fecri yakındır, doğacaktır." der…

Âkif, Türk'ün ruh kuvvetini, mazisinin azametinden ileri gelmiş asil kudretine o kadar inanmış ve bağlanmıştır ki güneş, bu dünya üzerine ışık saldıkça Türk'ün istikbalsiz, hürriyetsiz kalmayacağına iman etmiştir...

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, Cilt*:* 12, Sayı: 284, s. 141-143)

IV. BÖLÜM

İSTİKLAL MARŞI VE İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ (12 MART 1921)

a-İstiklal Marşı'nın 12 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Millî Marş" Olarak Kabul Edilmesi

İstiklal Marşımız, I. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 12 Mart 1921'de büyük bir heyecan, sevinç ve coşkuyla "Millî Marş" olarak resmen kabul edildi.

1 Mart 1921 Salı günü TBMM toplantısına **Mustafa Kemal Paşa** başkanlık etmektedir. **Balıkesir Mebusu (Milletvekili) Hasan Basri (Çantay) Bey**'in, İstiklal Marşı güftesinin **Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey** tarafından Meclis kürsüsünden okunmasına dair önergesi üzerine Meclis görüşmeleri şu şekilde başlar:

REİS PAŞA: Efendim iki önerge vardı; arkadaşlardan Basri Bey'in, Hamdullah Suphi Beyefendi'nin İstiklal Marşı'nın kürsüden okunmasına dair teklifleri vardı.

MUHİDDİN BAHA BEY: Hangi İstiklal Marşı, Basri Bey söylerler mi?

BESİM ATALAY BEY: Daha kabul edilmedi, efendim. Bir encümen teşekkül edecektir.

HASAN BASRİ BEY: Millî Eğitim Bakanlığınca yedi tanesi seçilmiş, bunlardan herhangi birisi okunsun.

REİS PAŞA: Millî Eğitim Bakanlığınca seçilmiş olanlardan birisinin okunması uygun görülüyor.

MUHİDDİN BAHA BEY: Hamdullah Suphi Bey, Basri Bey hangisini isterlerse okusunlar.

REİS PAŞA: Basri Bey'in teklifini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın… Kabul edilmiştir efendim. Hamdullah Suphi Beyefendi, buyurun (Şimdi gelir sesleri).

HAMDULLAH SUPHİ BEY: Arkadaşlar, hatırlarsınız Millî Eğitim Bakanlığı son mücadelemizin ruhunu terennüm edecek bir marş için şairlerimize müracaat etmiştir. Birçok şiir geldi. Bunlardan yedi tanesi uygun görülmüş ve ayrılmıştır.

SALİH EFENDİ: İsimleri nedir?

HAMDULLAH SUPHİ BEY: Ayrıca arz edilecektir. Yalnız Bakanlık, yapmış olduğu incelemede fevkalade kuvvetli bir şiir aramak lüzumunu hissettiği için ben şahsen **Mehmed Âkif Beyefendi**'ye müracaat ettim. Ve kendilerinden bir şiir yazmalarını rica ettim. Kendileri çok asil bir endişe ile tereddüt gösterdiler. Biliyorsunuz bu şiirler için bir ikramiye vadedilmişti. Kendileri, ikramiye meselesinden çekindiklerini belirttiler. Ben şahsen müracaat ettim. Lazım gelen tedbiri alırız ve icap eden ilanı yaparız dedim. Bu şartla büyük millî şairimiz bize fevkalade nefis bir şiir gönderdiler. Diğer altı şiirle beraber sizlere sunacağız. Seçme hakkı size aittir. Arkadaşlar fikrimi açıklıyorum, beğenmek, takdir etmek hususunda serbestsiniz. Ben seçimimi yapmışım. Sizin görüşünüz benim görüşümün aksi olabilir. Şimdi şiiri okuyorum efendim.

(*TBMM Zabıt Ceridesi*, C. 9, s.12-15, Ankara)

Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey tarafından okunan şiir, alkışlarla kesilmiş ve şiirin sonunda sürekli alkışlarla tasvip görmüştü. O sırada **Mehmed Âkif (Ersoy)** mahcubiyetinden başını kollarının arasına almış âdeta yok gibiydi. Türkiye Büyük Millet Meclisi, tarihî günlerinden birini daha yaşıyordu. Mustafa Kemal Paşa, Meclise başkanlık ediyor, cephelerden hayırlı haberler veriyordu.

TBMM'nin **12 Mart 1921 Cumartesi** günkü oturumuna Doktor Adnan Adıvar başkanlık ediyordu. Kâtiplik makamında ise Ziya Hurşit Bey bulunuyordu. Bu oturumdaki konuşmaların bir kısmı şöyleydi:

HAMDULLAH SUPHİ BEY: Arkadaşlar, Refik Şevket Bey'in sözünü tekrar ediyorum. Bu şiirler mevzubahis olduğu vakit lüzumsuz yer hatta arzumuz hilafında şiirler yazmış olan arkadaşlarımız için böyle bir söz buradan çıkmamalıdır. Bahusus ki arkadaşlar ısmarlama sözü ve halkın tercümanı olmaz sözü yanlıştır. Çünkü halkın temsilcileri olan sizlerin huzurunda okunan şiirin yüksek heyetiniz üzerindeki azami tesirine bendeniz de şahit oldum. Eğer halk üzerine olan tesirini anlamak için kendi kalbimizden başka miyarımız varsa o başkadır. Eğer halkın teessürünü kendimiz anlayacak olursak halkın kalbini de anlamış oluruz. Şimdi arkadaşlar bendeniz diyeceğim ki yeni bir edebî komisyona havale edersek bir fayda düşünülebilir. Eğer komisyon kararını verip

bitirecek ise fakat zannediyorum meclisimizin verdiği karar ve ısrar ettiği nokta kendisinin bu işi halletmesidir. O hâlde komisyondan çıkıp yine heyetinize gelecektir. Yine bu durum meydana gelecektir. O hâlde burada yedi tane şiir vardır. Başkanlık bunları ayrı ayrı oya koysun; hangisi tarafınızdan beğenilirse onu kabul edersiniz (Doğru sesleri).

REİS: Efendim müzakerenin kifayetine dair önergeler vardır. Müzakerenin kifayetini oya sunacağım. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsınlar… (Kabul edildi).

Daha sonra Kırşehir Milletvekili Yahya Galip, Muş Milletvekili Abdülgani Bey, Saruhan Milletvekili Avni Beylerin bu konu ile ilgili önergeleri okundu. Bu sırada Balıkesir Milletvekili Hasan Basri Bey'in seslendiği duyulur.

HASAN BASRİ: Yüce Meclis, oyunu ne şekilde kullanırsa durum ondan sonra anlaşılacaktır.

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Müzakerenin kifayetini ve Mehmed Âkif Bey'in İstiklal Marşı'nın kabulünü teklif ederim.

12 Mart 1921

Kastamonu Milletvekili Dr. Suat.

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

İstiklâl Marşı'nın şubelerce teşkil edilecek özel bir komisyon tarafından incelenmesini ve tasdik olunmasını teklif ederim.

12 Mart 1921

Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi

BAŞKAN: Bu önergeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın… Reddedildi.

MİLLET MECLİSİ YÜCE BAŞKANLIĞI'NA

Bütün Meclis'in ve halkın takdirlerini kazanan Mehmed Âkif Beyefendi'nin şiirinin tercihan kabulünü teklif ederim.

12 Mart 1921

Balıkesir Milletvekili Hasan Basri

Ankara Milletvekili Şemsettin (Günaltay), Bursa Milletvekili Operatör Emin, Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya, Isparta Milletvekili İbrahim ve Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Beylerin önergeleri de hep Mehmet Akif 'in şiirini istiyorlardı.

Meclis Reisi (Başkan'ı) Hasan Basri Bey'in önergesini oya sunmuş ve önerge kabul edilmişti. Refik Şevket oturduğu yerden bağırdı.

REFİK ŞEVKET: Başkan **Bey Mehmed Âkif Bey**'in şiirinin aleyhinde bulunanlar da ellerini kaldırsınlar ki ona göre muhaliflerin miktarı anlaşılsın (Muvafıktır anlaşılsın sesleri).

BAŞKAN: Bu önergeyi kabul edenler yani **Mehmed Âkif Beyefendi tarafından yazılan marşın İstiklal Marşı** olmak üzere tanınmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın…

Büyük çoğunlukla kabul edilmiştir.

MÜFİT EFENDİ: Başkan Bey, yalnız bir şey arz edeceğim. Hamdullah Suphi Bey'in bu marşı bu kürsüden bir daha okumasını rica ediyorum.

REFİK (KORALTAN) BEY: **Milletin ruhuna tercüman olan işbu İstiklal Marşı'nın ayakta okunmasını teklif ediyorum.**

BAŞKAN: Müsaade buyurunuz efendim. **Muhterem heyetimiz bu marşı kabul ettiğinden dolayı resmen İstiklal Marşı olarak kabul edilmiştir. Bunun için de ayakta dinlememiz icap eder. Buyurunuz, efendiler.**

Hamdullah Suphi Bey, İstiklal Marşı'nı kürsüde okudu ve Meclis üyeleri sürekli alkışlar arasında dinlediler. Böylece Mehmed Âkif'in şiiri, resmen İstiklal Marşı olarak kabul edildi.

(*TBMM Zabıt Ceridesi,* cilt: 9, s. 12-15, Ankara)

İstiklal Marşı, TBMM'de millî marşımız olarak kabul edildiği gün, Âkif 'in sırtında paltosu bile yoktu!

İstiklal Marşımızın büyük şairi Mehmed Âkif, 16 Haziran 1936'da Mısır'dan İstanbul'a dönmüştü. Hasta yatağında yatarken ziyaretine gelen dostlarından biri üstada soruyor:

"**Üstad! İcap ederse Türk Milleti için bir İstiklal Marşı daha yazar mısınız?"**

Mehmed Âkif'in gözleri buğulanıyor ve şöyle diyor:

"İstiklâl Marşı.. O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Bin bir fecayi karşısında bunalan ruhların ıstıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz.. Onu kimse yazamaz.. Onu ben de yazamam.. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lâzım. O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur. Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın!"

b-Üstad Mehmed Âkif'in Dava arkadaşı, Sebilürreşad Gazetesi Sahibi, Yazarı ve Yazı İşleri Müdürü Avukat Eşref Edip:

"GÖNÜLLERİ HEYECANLA DOLDURAN, MUAZZAM GÜNLERİN EBEDÎ HÂTIRASI: "İSTİKLÂL MARŞI"

Merhum Üstad Mehmed Âkif, İstiklâl Marşı'nı Ankara'daki dergâhta yazmıştır. Yüzlerce asır Türk milleti ile beraber yaşayacak olan bu marşı, ne vakit okusam, Taceddin Dergâhı'nda Üstadın bu şiiri yazarken düşündüğü zamanları hatırlarım:

Odanın bir tarafına çekilmiş, elinde ufak bir kâğıt, tefekküre dalmış… Ara sıra bir kelime yazıyor. Bazen yazdığını çiziyor, sonra tekrar yazıyor. Bazan saatlerce düşünüyor…

Üstad şiirini yazmak için çok zaman sarf ederdi. O sehl-i mümteni dediğimiz şiirler, öyle kolay kolay olmuyordu. Bazan bir beyit üzerinde günlerce uğraştığı olurdu. Şiir tamam olup da tebyiz edildiği zaman çaylar demlenir, hep arkadaşlar toplanır, bilhassa pek sevdiği Basri'ye haber gönderilir; o, elinde uzun çubuğu sallana sallana gelir, Üstad'ın yanına oturur. Üstad, tamam olan şiirini kendisine mahsus âhenkle okurdu, çaylar da tevali ederdi.

Tebrikler…

Hele İstiklâl Marşı kabul edildikten sonra Dergâh'ta çok samimi bir merasim yapıldı. Üstadın sevdiği bütün arkadaşlar, birçok mebuslar (milletvekilleri) Üstadı tebrike geldiler. Güzel sohbetler oldu.

Heyecanlı Günler!..

O günler ne kudsi ne mübarek günlerdi! O günleri yaşamayanlar, bunu mümkün değil anlayamazlar. Herkes nefsine ait her şeyden feragat etmiş, memleketin halâsından (kurtuluşundan) başka bir şey düşünmüyor… Herkes

şahsi emellerini bir kenara bırakmış.. Bütün fikirler, gönüller bir noktada toplanmıştı.

Hırslar, husumetler, hep ayaklar altına alınmış… Ortada yalnız uhuvvet, samimiyet dalgalanıyordu. Müşterek tehlike bütün kalpleri sımsıkı bağlamıştı. Herkes birbirini candan seviyordu. Bütün gönüller, bütün meclisler, Ankara'nın dağları taşları samimiyet ve sevgi içinde idi.

Müsabaka

Bu mukaddes mücadelenin büyüklüğünü, kudsi heyecanını terennüm edecek, onu gelecek asırlara nakşedecek zaman artık gelmişti. Maarif Vekâleti (Millî Eğitim Bakanlığı), memleketin bütün şairlerini harekete davet etti. Her taraftan güzel şiirler yağmaya başladı. **724 parça şiir geldi.** Bunların içinden bazıları seçilerek basıldı. Bütün Meclis azalarına (milletvekillerine) dağıtıldı. Bu ne mübarek bir hassasiyet idi!

Manevi Şeref

Vakıa bu marş için Vekâletçe bir mükâfat vadolunmuştu. Fakat bu, mevzubahis değildi. Şiirlerini gönderen 724 şairimiz de hiç şüphe edilmez ki sırf manevi bir şeref için milletin heyecanını ifadeye çalışmışlardı.

Maarif Vekili, millet kürsüsünden bütün bu kıymetli şairleri tekrim etti. Hiç birisinin maddi bir menfaat kaygısında olmadığını söyledi. Vekâletçe vadedilen mükâfat, ancak bir nişane-i takdir idi.

İstenen Şiir

Vekâlet (Bakanlık), bu 724 parça şiiri iftiharlarla, göğsü kabararak okumuş, takdir etmiş olmakla beraber asıl aradığı, istediği şiiri bulamamıştı. Mücahedenin azameti nispetinde kuvvetli bir şiir, gönülleri heyecana verecek heyecanlı bir ses istiyordu.

Öyle bir ses ki gelecek nesillere her an, o kudsiyet ve azameti terennüm etsin.. Kalpleri o heyecanla doldursun.. Yurdun bütün afakını o heyecanla inletsin… Bütün seslerin fevkinde yükselsin, yükselsin… Arşın kapılarına yapışarak bağırsın:

Ruhumun senden ilâhi şudur ancak emeli;
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli!"

Milletin Sesi

Kim söylüyordu? Bu ufukları titreten ses kimin sesi idi?

Bu ses, ezelden beri hür yaşayan, kükremiş sel gibi bendini çiğneyip aşan, dağları yırtan, enginlere sığmayıp taşan, yurdun her taşı altında kefensiz yatan, her zerre-i hâkinden (toprağından) şüheda fışkıran bir milletin, iman dolu bir göğsün sesi idi.

Bu ses, al sancaklar dalgalanan fazilet ve şehamet şahikalarından bütün bir cihana karşı, "Hangi çılgın bana zincir vurabilir?" diye meydan okuyan, medeniyet denilen tek dişi kalmış canavarın hayasızca akınlarına karşı kükreyen bir sesti!

Bu ses, elinden silahları alınan, hürriyet ve istiklâl için dişiyle tırnağıyla boğuşan bir millete ümitler verecek, onu yeisten, fütura düşmekten uzaklaştıracak, önüne Cennetler serecek, ona Hakk'ın vadettiği büyük günlerin, büyük zafer günlerinin pek yakın olduğunu müjdeleyen bir sesti.

İlahi Şair

Bu kadar azametli, heyecanlı, bu kadar kudsi hisleri, bu kadar ilahi nağmeleri kim terennüm edebilirdi? Bütün bu heyecanları, bu nağmeleri ruhunda duyan ve yaşayan, "en yüksek, en ilahi bir belagatle yazan Mehmed Âkif'ten (1) başka kim vardı?

"Senelerden beri memleketin kederlerini, ızdıraplarını, bütün mefâhirini söyleyen" (2) millet şairi Mehmed Âkif'ten daha güzel, kim milletin hislerini ifade edebilirdi?

Büyük Şaire Müracaat

Büyük Millet Meclisinin kudretli Maarif Vekili bunu biliyordu. Fakat ne çare ki büyük şair, mükâfat-ı nakdiye (para mükâfatı) verilecek diye, müsabakaya iştirak etmemişti.

Maarif Vekili bunu sezdi ve müsabaka (yarışma) haricinde olmak, müsabaka şartlarından azade kalmak şartıyle Üstada müracaat etti. İstiklâl Marşı'nın, onun yüksek ve ilahi belagatlı kalemiyle yazılmasını rica etti.

Büyük Şair

Onun üzerine Üstad, Taceddin Dergâhı'nın odasına kapandı, o günkü heyecanlardan ilham alarak İstiklâl Marşı'nı yazdı. 17 Şubat 1337 (1921) Perşembe sabahı; "Kahraman Ordumuza" ithaf edilen bu muazzam şiir, *Sebîlürreşâd*'ın baş sahifesinde intişar etti. (3)

İstiklâl Marşı

"Kahraman Ordumuza"

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
'Medeniyet!' dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana va'dettigi günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı:
Düşün altında binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Rûhumun senden, İlahi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan, İlahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Mehmed Âkif

Millet Kürsüsünde

Birkaç gün sonra -1 Mart 1337 (1921)- Maarif Vekili, bu marşı Büyük Millet Meclisi kürsüsünden okuduğu zaman, mebusların (milletvekillerinin) alkışlarından meclisin tavanları sarsılıyordu! Ruhları o kadar heyecan kaplamıştı ki bütün meclis, yekpare bir kalp hâlinde dalgalanıyordu! Üstad ise mahcubiyetinden, başını kolları arasına sokmuş, sıranın üstüne yumulmuştu.

Meclis'in Heyecanı

Meclis'in o günkü heyecanı fevkalade idi. Mebusların hissiyatı cuş u huruşa gelmişti! Herkes imanının yükseldiğini görüyordu. Al sancağın dalgaları, gönülleri heyecandan heyecana sürüklüyordu. Milletin hürriyet ve istiklâl yıldızının dünyalar durdukça parlayacağına bütün gönüller imanla dolmuştu.

Vecd içinde titreyen bütün kalpler, bir kalp olarak bütün sesler, bir ses olarak bağırıyordu:

"Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!"

Mebusların (Milletvekillerinin) Heyecanlı Nutukları

Mecliste heyecan artıyor, birçok hatip kürsüye çıkıyor. Orduyu tebcil ediyorlar. Besim Atalay, "Büyük ve kudsi bir hadis ile söze başlayacağını" söylüyor. "Her asır başında milletim için bir müceddid adam nasb ederim." hadisini İslâm tarihinden aldığı misallerle teşrih ediyor… "Biz azmimizi, irademizi hüsnüsuretle istimal ettikçe, daima Allah'ın bizimle olduğunu" söylüyor… Ve gittikçe coşuyor!

"Efendiler!" diyor, "Bu millet büyük bir denize benzer. Zaman zaman coşmuş, etrafa dalgalar saçmış ve dalgalar bir merkez teşkil etmiştir."

Antalya Mebusu (Milletvekili) Rasih Efendi:

"Efendiler!" diyor, "Girdiğimiz mücadelenin azameti, mütarekeden beri milletin çektiği felaket ve dehşeti, buna mukabil bugün gördüğümüz hâl, saadet-i hâl, bendenizi bu kürsüye çıkarırken cümlenizin kalplerindeki mâbihizzamire tercüman olmak için, müsaadenizle şu âyet-i celileyi okuyacağım: **Esteizü billah, "Elhamdülillahillezî hedâna li-hâza vema künnâ linehtediye levlâ en hedânallahu."**

Rasih Efendi, Avrupalıların bize karşı olan zulümlerini anlatıyor. Felaketli günleri, bu mücadelenin bir iman mücadelesi olduğunu teşrih ediyor. Diğer mebuslar (milletvekilleri) da coşuyor! Ateşli nutuklar söylüyorlar. Ordu kumandanlarına, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine teşekkürler ediliyor.

Marş Kürsüden Okunuyor

Ondan sonra ufak bir müzakereyi müteakip Maarif Vekili, kürsüye çıkarak büyük bir heyecanla **İstiklal Marşı**'nı okuyor. Marşın her mısrası, her kıtası sürekli alkışlarla karşılanıyor. Meclisi büyük bir heyecan kaplıyor! Abdülgafur Efendi dua ediyor, Büyük Meclis, âminhan oluyor.

O gün Üstad için, en muazzam bir gündü. Hayatında bu kadar heyecanlı bir gün geçirmediğini söylüyordu.

Marşın Resmen Kabul Merasimi

Meclis'in **12 Mart** 1337 (1921) içtimaında (toplantısında) da **İstiklal Marşı**'nın resmen kabul merasimi yapıldı. Kastamonu Mebusu (Milletvekili) Suad Bey kürsüye çıktı:

"Bendeniz, dedi, **Âkif Bey**'in diğer eserlerini de okumuşum. Esasen bir marş, bir milletin heyecanlarını, tahassüsatını terennüm etmek itibariyle kıymetli ise **Âkif Bey**'in son yaptığı **İstiklal Marşı**'ndan evvelin şad etmiş olduğu şiirler, zaten bidayeti inşadından çok evvel bizim hayatımızı, tahassüsâtımızı ifade etmiştir. Kendisinin memleketin tahassüsatına karşı ne kadar kudret-i şiiriyesi olduğunu, Garp ve Şark âlemi hakkındaki tahassüsatının en güzel numunelerini (örneklerini) ***Safahat*** ismindeki eserleri gösterir. Bu itibarla, bu kahraman edibi tebcil etmemek elden gelmez.

Bendeniz kendi namıma, **Mehmed Âkif Bey**'in büyük bir alaka ile tertip ettiği eseri, tetkik etmek istemem. Tahsisen bu meselede. Bunların içinde yazmış olduğu şiirlerin en güzeli **İstiklâl Marşı**'dır. Ve bundan evvel de Meclis'te büyük bir vecd uyandırmıştır. Onun için mütalaa etmeksizin, bunun tasvib edilmesini teklif ederim.

Birçok takrirler verildi. Nihayet; "**bütün Meclis'in ve halkın takdirlerini celbeden Mehmed Âkif Bey'in şiirinin tercihen kabulünü teklif eden**" Basri Bey'in (Balıkesir Mebusu) takriri reye konularak kabul edildi.

Onun üzerine mebuslar tarafından, "Milletin ruhuna tercüman olan ve Meclisin kabulü ile resmî bir mahiyet iktisab eden **İstiklâl Marşı**'nın ayakta dinlenmek üzere, Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) tarafından bir defa daha Meclis kürsüsünden okunması" teklif edildi. Bütün azalar (milletvekilleri) ayağa kalkarak büyük bir vecd ve heyecan içinde **İstiklâl Marşı** okundu, dinlendi. **12 Mart** 1337 **(1921) Cumartesi, saat: 17.45.** Üstad heyecanından, mahcubiyetinden Mecliste duramamış, salona çıkmıştı.

Marş Milletin Malıdır

Üstad (Mehmed Âkif), uzun bir hicretten sonra memlekete dönmüştü (16 Haziran 1936). Gurbet illerinde, sevgili yurdunun hicran ve hasreti onu yakmış, kavurmuştu. Ciğerleri şişmiş, vücudu bir külçe kemik halinde kalmıştı.

Beyoğlu'nda Mısır Apartmanı'nın loş ve sakin bir odasında son günlerini yaşıyordu. Sevdiği bazı arkadaşları, kendisini ziyarete gelmişlerdi. Millî Mücadele günlerinden bahsediliyordu. Söz **İstiklâl Marşı**'na intikal etti.

İstiklâl Marşı denince, Üstad'ın gözleri büyümüş ve parlamıştı. Hasta bakıcının yardımı ile doğruldu, anlatmaya başladı:

"**İstiklâl Marşı.. O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Binbir fecayi karşısında bunalan ruhların ıstıraplar içinde halâs dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha**

yazılamaz.. Onu kimse yazamaz.. Onu ben de yazamam.. Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lâzım! O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur...”

Bunu söylerken Üstad yorulmuştu. Başı yastığa düşüyordu. O kemik külçesini yavaşçacık, itina ile yatağına uzattık. Misafirler veda ettiler. Üstad gözlerini kapadı. Sakin, sessiz uyumaya başladı.

Üstad'ın Büyüklüğü

İstiklâl Marşı için tahsis edilen **beş yüz (500) lira mükâfatı**, Üstad'ın kabul etmemesi, o zaman çok kimselerce tuhaf görülmüştü. Bahusus o sırada sıkıntısı da vardı. Bu ikramiyeden bahsedenlere çok kızardı.

Baytar Şefik de bir gün, bu sebeple Üstad'dan fena bir azar yedi! **Üstad Ankara'da ceketle gezerdi. Paltosu yoktu.** Pek soğuk günlerde, Şefik'in muşambasını istiare ederek (ödünç alarak) giyerdi. Bir gün Şefik:

“ **Âkif Bey, şu mükâfatı reddetmeyip de bir muşamba yahut bir palto alsaydın daha iyi olmaz mıydı?**” diyecek oldu.

Hiddetinden ne hâllere geldiğini görmeliydiniz. Böyle söylediği için, tam iki ay Şefikle konuşmadı!

(*Sebîlürreşâd*, mecmuası, Cilt: 13, Sayı; 316, s. 245-249)

c-Umûr-ı Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) Hamdullah Suphi Bey'in, İstiklal Marşı İçin Açılan Müsabakaya (Yarışmaya) Katılması İçin Mehmed Âkif'e Yazdığı Davet Mektubu

“*Pek Aziz ve Muhterem Efendim!*

İstiklâl Marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izâlesi için pek çok tedbirler vardır. Zati üstâdânelerinin matlub şiiri vücuda getirmeleri, maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icab ettiği ne varsa hepsini yaparız.

Memleketi bu müessir telkin ve tehyîc vasıtasından mahrum bırakmamanızı ricâ ve bu vesile ile en derin hürmet ve mahabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim.

5 Şubat 1337

Umûr-ı Maarif Vekili Hamdullah Subhi

(Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme,* İstanbul 1966, s. 62)

d-Mustafa Kemal Paşa'nın Mehmed Âkif'e Teşekkürü

Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), Ankara'da **Mehmed Âkif Ersoy** ve **Eşref Edip** ile görüşerek Millî Mücadele'de yaptıkları hizmetlerinden dolayı şöyle teşekkür etmiştir:

"Kastamonu'daki vatanperverâne mesainizden çok memnun oldum. Sevr Muahedesi'nin memleket için ne feci bir idam hükmü olduğunu, ***Sebîlürreşâd*** kadar hiçbir gazete memlekete neşredemedi. **Manevi cephemizin kuvvetlenmesine *Sebîlürreşâd*'ın büyük hizmeti oldu. Her ikinize de bilhassa teşekkür ederim."**

(Eşref Edip-H. Karan, *Millî Mücadele Yılları,* haz. F. Gün, Beyan Yayınları, İstanbul 2002)

V. BÖLÜM

İSTİKLAL MARŞI VE MEHMED ÂKİF ERSOY HAKKINDA NE DEDİLER?

Sosyolog, Mütefekkir, Yazar Dr. Nurettin Topçu:

"ÂKİF, YALNIZ YİRMİNCİ ASRIN MÜSLÜMAN TÜRK ŞAİRİ DEĞİL, DOKUZ YÜZ YILLIK TARİHİMİZİN EN YÜKSEKLERDE DURAN TERENNÜMCÜSÜDÜR."

"Şark'ta, Garp'ta dolaştı. Yaralarının hepsini neşterledi. İslâm diyarının her karış toprağına ümid tohumları serpmek istedi. İnsan denen hilkat harikasını, ilâhi varlığın sınırlarında ona en yakın yere yerleştirdi.

Âkif, yalnız yirminci asrın Müslüman-Türk şairi değil dokuz yüz yıllık tarihimizin en yükseklerde duran terennümcüsüdür. O, koca bir tarihin türbedarıdır. San'atta fertten Allah'a, ferdî sevdalardan ilâhi aşka, birlerden bütünün sevdasına doğru basamaklanan, bu cüzlerden külliye gidiş davasında, Mevlânalarla Yunusların yürüttükleri kervanın önünde yarışan atletler, taştan yapılmış eserde Koca Sinan ise söz san'atında Fuzûlî ile Âkif değil midir? Dinî san'at denen zirve edebiyatının kapısı, yirminci asırda Âkif 'in eliyle açıldı."

Nurettin TOPÇU

(Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme,* İstanbul 1966, s. 7, 9)

Mehmed Âkif'in Öğrencisi, Edebiyat Muallimi Mahir İz:

"BÜYÜK MİLLÎ ŞAİRİMİZ MEHMED ÂKİF, İSTİKLÂL MARŞIMIZIN VE *SAFAHAT*'IN MÜBDİİDİR."

"Didaktik mahiyetteki eserleri san'at dışı bırakırsak, millî, tarihî ve sosyal konularla mücehhez külliyâtı, edebiyat tarihimize, büyük millî şairimiz ve İstiklâl Marşımızın mübdii **Mehmed Âkif** merhum ihdâ etmiştir.

Şimdiye kadar hakkında, emsâline nasib pek çok eser yazıldı. San'atı, fikriyatı, hayatı, hizmeti tahlil ve tekvir edildi. Ve her ölüm yıldönümü vatanın

her köşesinde İstiklâl Marşı şâiri ve *Safahat* mübdii olarak hürmetle yâda vesile yüzlerce konferans verildi, müsâhabeler yapıldı ve bu millet yaşadıkça sînesinden fışkıran bu tebcil şerâreleri artacak, eksilmeyecektir.

Mahir İZ

(Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme,* İstanbul 1966, s. 5)

Edebiyatçı, Yazar Peyami Safa:

"TÜRK EDEBİYATININ BÜYÜK ŞAİRİ MEHMED ÂKİF, BÜTÜN ÖMRÜNÜ TÜRK BAYRAĞINDAKİ HİLALİN ŞEREFİNİ MÜDAFAAYA TAHSİS ETMİŞTİR."

"**Âkif**'in şiiri, içinde bir güneş hülasası taşıyan pırlanta kırıntısı gibi ancak üstünde bir kuyumcu parmağının oyabileceği ince bir san'at işi değil, kayadan yontulmuş, dimdik ve koskoca bir abide hacmile, zamana ve mesafeye meydan okuyan sapasağlam bir heykeltraş eseridir. Yarınki nesillerin **Çanakkale**'de ve Sakarya'da bir abide arayan gözleri, bu toprağın altında kefensiz yatanların bir tek tesellisi olarak onun şiirini görecektir. **Mehmet Âkif**siz Boğazlar Müdafaası'nın ve İstiklâl Harbi'nin destanı bir vak'anüvisin kaleminden çıkan alelade ve kupkuru bir zabıt varakası hâlinde kalacaktı. O tarihlerde bütün Türk şairlerinin ne ile uğraştıklarını soracak olan yarına, **Türk edebiyatı** namına **Mehmet Âkif** 'ten başka hangisi cevap verebilecektir?"

"*Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan şühedâ!*"

Bugün Âkif de o toprağın içindedir ve o şüheda arasındadır. Bütün ömrünü Türk bayrağındaki hilalin şerefini müdafaaya tahsis eden şairin arkasından kendi mısraı tekrar edilebilir:

"*Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!*"

Peyami SAFA

(A. Şen, *İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy,* İBB Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 48)

Mehmed Âkif'in Arkadaşı, Yazar Mithat Cemal Kuntay:

"ÂKİF'TE POLİTİKA İHTİRASI, MEVKİ HIRSI YOKTU.. HAYATI, HER SABAH YENİDEN BAŞLAYAN BİR MAHRUMİYETTİ!"

Onda bütünlük vardı: Kininde de evlatlık, babalık, kardeşlik kuvvetini alan dostluğunda da bütünlük… Dostunu, "sevmek" kelimesinin noksansız, manasıyla seviyordu: Öldüğü zaman, düştüğü zaman, dünya aleyhine döndüğü zaman, yanında olmadığı vakit ve sevmeyenlerin yanında bulunsa bile. Kuvvetli bünyesi, maden ocağında yatan, insan eli değmemiş demir kadar sertti, hazları **Âkif** bilmiyordu. Hayatı, her sabah yeniden başlayan bir mahrumiyetti. Onda ne politika ihtirası ne mevki hırsı ne kadın ve kumar hazzı vardı.

İkiyüzlülere garazdı. Fakat yaşı ilerledikçe "İkiyüzlüleri artık sever oldum çünkü yaşadıkça yirmi yüzlü insanlar görmeye başladım." diyordu. **Âkif** vitrin adamı değildi. O, alenen düşünen adamdı. Düşünmekle söylemek arasında mesafe vardır. O, bu mesafeyi kaldırdı: Onun bir şeyi söylemesi demek, o şeyi alenen düşünmesi demekti."

Mithat Cemal KUNTAY

(Abdurrahman Şen, *İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy,* İBB Kültür Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, s. 59-60)

M. Âkif'in Damadı *Sebîlürreşâd* Gazetesi Yazarı Ömer Rıza Doğrul:

"ÜSTAD MEHMED ÂKİF, İSTİKLÂL HARBİ'NİN DESTANINI YAZMAK İSTİYORDU."

"**Üstad Âkif** hakikaten erimişti. Fakat çok nikbindi. Memleket havasının kendisini yeniden dirilteceğine inanıyordu ve bu inancını son dakikasına kadar kaybetmedi. Hastanede tedavi edildiği müddetçe odası, misafirlerle mütemadiyen dolup boşalıyor ve kendisi misafirlerini karşılamaktan yoruluyordu. Fakat Üstad, Alemdağı seferinden de bir türlü vazgeçmiyordu. Çünkü orada senelerce mahrum kaldığı memleket havasını daha bol, daha saf buluyor; orada en derin huzur içinde memleketle baş başa kalıyor ve gündelik ihtiyaçlarının haricindeki bütün vaktini düşünerek geçiriyordu. Öteden beri en büyük emellerinden biri, **İstiklâl Harbi**'nin destanını yazmaktı. **Âkif'in Kur'an tercümesi** işini kabul etmek istememesinin hikmeti, Kur'an'a olan sonsuz hürmeti idi. Onun yazmak istediği bir eser de "**Haccetü'l-Vedâ**" idi.

Meşum hastalığın son ve kati hücumlarını yaptığı besbelli idi. Fakat **ölümünden iki gün evvel tekrar uzun uzadıya konuştuk. Bana memleket işlerini ve dünya vaziyetini sormuş ve cevaplarımı derin bir alaka ile dinlemişti.** Akşamleyin yedi buçuktan biraz sonra kısa bir nefes darlığı üzerine her şey bitti ve üstat kendi tabiriyle "nâzenin bezmine" kavuştu."

Ömer Rıza DOĞRUL

(*Tan* gazetesi, No, 610, 1936, s. 6)

Yazar Nihal Atsız:

"KURTULUŞ SAVAŞINDA ÂKİF'İN ANADOLU'YA GEÇMİŞ OLMASI, BAŞLI BAŞINA BİR HİZMET VE KIYMET TEŞKİL EDER"

"**Âkif**, Osmanlı milliyetçisidir. Onun kötü İslamcı gözükmesi Osmanlılığına engel değildir. Çünkü Osmanlılığın ayırıcı vasıflarından birisi de İslamcı olmasıdır. Hiç şüphe yok ki **Âkif**, Türkiye'yi Fas'tan, Mısır'dan ve İran'dan daha çok seviyordu. Âkif'in Türk inkılabına hizmeti vardır. **Kurtuluş Savaşı**'nda onun Anadolu'ya geçmesi, kendisi gibi düşünen binlerce vatandaşı bu savaşa taraftarlığa sürüklemiş, şiirleri de millî savaşın mânevi gıdasını teşkil etmiştir. Bugün memlekette boru öttürmeye kalkan bazı şairimsi kimseler, Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'da aşk ve fuhuş malzemeleri yazarken **Âkif**'in Anadolu'ya geçmiş olması, başlı başına bir hizmet ve kıymet teşkil eder."

Nihal ATSIZ

(*Yeni Adam Dergisi,* 15 Nisan 1937, s. 11 / bkz. N. Özlük, *Türk Basınında M. Akif Ersoy Üzerine Polemikler,* M. Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı, Ankara 2007)

M. Âkif'in Milletvekili Da'va Arkadaşı ve Yakın Dostu Hasan Basri Çantay:

"MEHMED ÂKİF, HAKK'A, HAZRET-İ PEYGAMBER'E ÂŞIK, KÂMİL BİR MÜ'MİNDİ."

"**Âkif**, gençliğinde deniz yarışlarında, yaya koşularında, atlama müsabakalarında hep birinciliği kazandı. Saatlerce kürek çeker, Boğazı yüzerek geçerdi. O, iyi taş atardı. Ankara'da bulunduğu zamanlarda tatil günlerini bu gibi idmanlarla geçirirdi. O vakit bile kendinden daha genç ve daha idmanlı bazı arkadaşlarına teveffuk ederdi. Değirmen arkının en geniş yerlerinde öyle bir atlayışı vardı ki insan helecandan bakamazdı. Su derindi, arkın kenarları i'vicaclı idi, mesafe korkunçtu.

Âkif'in vatanperverliği bir imtisal nümunesidir. Onun Balkan harbinde, Umumi muharebede, İstiklâl savaşında yazdığı vatanperverâne şiirler, bilaistisna hiçbir şâire nasib olmayan yüksek yurt sevgisinin çok coşkun ve ilâhî ilhamları idi. **Âkif**, **Birinci Büyük Millet Meclisinde Burdur mebusu idi.** Mücadele yıllarında gösterdiği iman ve itminan cidden büyüktü. O, Süleyman Nazif merhumun dediği gibi, Hakk'a, Hazret-i Peygamber'e, eâzım-ı eslâfa, cemiyete, insaniyete ve bilhassa insaniyete ilan-ı aşk etmiş, kâmil bir mü'min idi.

Onun mızrab-ı beyânı, âlâm-ı İslâm idi. Iztırabâtı beşerdi. **Bizde İslâm'ın ruhunu, İslâm'ın felsefesini, İslâm'ın samimiyetini en yüksek ve en ince idrâk ile şiir ile anlatan yegâne şahsiyet Üstaddır.**

Hasan Basri ÇANTAY

(Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme,* İstanbul 1966, s. 23-36)

Türkiye Yazarlar Birliği Kurucu Başkanı Yazar D. Mehmed Doğan:

"MEHMED ÂKİF, İMANIYLA, YAŞADIĞI HAYATLA, ZULME, KÜFRE KARŞI ZAPT EDEMEDİĞİ İSYANIYLA MİLLÎ MÜCADELE'NİN ÖRNEK ŞAHSİYETİDİR."

"**Mehmed Âkif**, imanıyla, yaşadığı hayatla, Anadolu'nun asırlık ızdıraplarını nefsinde hisseden büyük ruhuyla zulme, küfre karşı zaman zaman zapt edemediği isyanıyla **Millî Mücadele'nin örnek şahsiyetidir.** Ondandır ki o, Millî Mücadele'nin destanî marşını yazmakta güçlük çekmez. Hatta diyebiliriz ki İstiklâl Marşı'nı yalnız o yazabilirdi. İmanıyla o yazabilirdi,

ızdırabıyla ve isyanıyla o yazabilirdi; ömrünce yaptığı hazırlığın kazandığı hüviyetiyle o yazabilirdi.

Mehmed Âkif, ta 1915'lerde o marşın ses ve muhtevasını arayan, yakalayan ve ortaya koyan şiir örnekleri vermiştir. Hatta İstiklâl Marşı'nın başındaki "korkma" hitabına kadar kullanmaya varan bir hazırlık!

-Korkma!

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;

Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz yürürüz."

D. Mehmed DOĞAN

(D. Mehmed Doğan, *Camideki Şair Mehmed Âkif,* Nehir Y. İstanbul 1989, s. 60)

Şair Sezai Karakoç:

"MÜTEFEKKİR MEHMED ÂKİF, YAZDIĞI İSTİKLÂL MARŞI DESTANIYLA MİLLETİN MALI OLMUŞ, MİLLET RUHUNA KÖK SALMIŞTIR!"

"1908-1918 yılları dönemine, Âkif bakımından "**Mütefekkir Âkif**" dönemi diyebiliriz.

Sırat-ı Müstakim, düşünce dergisiydi ve fikirde en doğru olanı, "doğru yol"u gösteriyordu. ***Sebilürreşad*** ise Allah uğrunda can verenlerin, kanlarını sebil edenlerin dili ve destanıydı. "Bülbül" ve "**İstiklâl Marşı**" bu ölüm kalım günlerinin *Safahat*'a kattığı destan parçalarıdır.

Demek ki **Âkif**, milletin malı olmuş, millet ruhuna kök salmıştır. Âkif'in ruhu dirilmiş ve genç nesle sinmiştir, görüyoruz ve **Âkif**, toprağa verilirken henüz duvarlara tutuna tutuna gezen çocuklar olan bizler bugün, bu yeni Âkifler ordusu içinde ona sesleniyor ve diyoruz ki:

"*Boşuna yaşamadın, boşuna savaşmadın ve boşuna ölmedin*."

Sezai KARAKOÇ

(Sezai Karakoç, *Mehmed Âkif,* Diriliş Yayınları, İstanbul 1999, s. 22-30)

Mehmed Âkif'in Dava Arkadaşı ve Yakın Dostu Şair ve Yazar Süleyman Nazif:

"MEHMED ÂKİF ALLAH'IN BÜYÜK ŞAİRİDİR."

"Şâir-i ilâhi!.. Evet, Allah'ın yalnız şehidleri değil, şâirleri de var. **Mehmed Âkif** gibi mızrab-ı beyânı, âlâm-ı İslâm olan ve bu âlâmı kendi kalbine yerleştirerek, kalb-i İslâm'ı göğsünün içine sığdıran bu şâiri görünce şehidler: "Biz bu kadar eziyet çekmedik ve ızdırâbın bu derecesine biz tahammül edemeyiz!" derler.

Ey Allah'ın büyük şâiri ve benim büyük dostum!..

On sene evvel Necid Çölleri'nden Medine'ye giderken üzerinden geçtiğin şâhika-i san'atından daha yüksek ve ufukları daha vâsi' şevâhika çıktık. Tebrik ederim. Burada çıktık demek ne büyük hatadır!.. İlhamlarını arş-ı âladan alan dehâ-yı şâiriyetin etekleri güneşler olan şâhikalara vakit vakit indi.

Nâmütenâhilikte hübût ile urûcu elfâz müterâdifedendirler. Ve aynı cihet ve hareketi ifade ederler.

Süleyman NAZİF

(Süleyman Nazif, *Mehmed Âkif,* İstanbul 1924)

VI. Bölüm

MEHMED ÂKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

YEİS YOK

"**Dalâlete düşmüşlerden başka kim Tanrı´sının rahmetinden ümîdini keser**" (Kur'an-ı Kerim)

Lâkin, hani bir nefhası yok sende ümîdin!
"Ölmüş" mü dedin? Ah onu öldürmeli miydin?
Hakkın ezeli fecri boğulmazdı, a zâlim,
Ferdâların artık göreceksin ki ne muzlim!
Onsuz yürürüm dersen, emîn ol ki yürünmez.
Yıllarca bakınsan, bir ufak lem´a görünmez.
Beyninde uğuldar durur emvâcı leyâlin;
Girdâba vurur alnını, koştukça hayâlin!
Hüsran sarar âfâkını, yırtıp geçemezsin.
Arkanda mı, karşında mı sâhil seçemezsin.
Ey, yolda kalan, yolcusu yeldâ-yı hayâtın!
Göklerde değil, yerde değil, sende necâtın:
Ölmüş dediğin rûhu alevlendiriver de
Bir parça açılsın şu muhîtindeki perde.
Bir parça açılsın, diyorum çünkü bunaldın;
Nevmîd olarak nûr-i ezelden donakaldın!
Ey, Hakk´a taparken şaşıran, kalb-i muvâhhid!
Bir sîne emelsiz yaşar ancak o da: Mülhid.
Birleşmesi kâbil mi ya tevhîd ile ye´sin?
Hâşâ! Bunun imkânı yok elbette bilirsin.
Öyleyse neden boynunu bükmüş, duruyorsun?
Hiç merhametin yok mudur evlâdına olsun?

Doğduk, "Yaşamak yok size!" derlerdi beşikten;
Dünyâyı mezarlık bilerek indik eşikten!
Telkîn-i hayât etmedi aslâ bize bir ses;

Yurdun ezelî yasçısı baykuş gibi herkes,
Ye´sin bulanık rûhunu zerk etmeye baktı;
Mel´un aşı bir nesli uyuşturdu, bıraktı!
"Devlet batacak!" çığlığı beyninde öter de,
Millette bekâ hissi ezilmez mi? Nerde!
"Devlet batacak!" İşte bu öldürdü şebâbı;
Git yokla da bak var mı kımıldanmaya tâbı?
Âfâkına yüklense de binlerce mehâlik
Batmazdı, hayır batmadı, hem batmayacaktır;
Tek sen uluyan ye´si gebert, azmi uyandır:
Kâfi ona can vermeye bir nefha-i îman;
Davransın ümidîn; bu ne haybet, bu ne hirman?
Mâzîdeki hicranları susturmaya başla;
Evlâdına sağlam bir emel mâyesi aşla,
Allah´a dayan, sa´ye sarıl, hikmete râm ol...
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* Mecmuası, C. 18, S. 446, 30 Teşrinievvel 1335 (1919).

AZİMDEN SONRA TEVEKKÜL

"Bir kerre de azmettin mi artık Allah´a dayan..." (Kur'an-ı Kerim)

"Allah´a dayanmak mı? Asırlarca dayandık!
Düştükse bu hüsrâna, onun nârına yandık!
Yetmez mi çocukluktaki efsâneye hürmet?

Hâlâ mı reşîd olmadı, hâlâ mı bu ümmet?
Dersen ki: Ufuklarda bir aydınlık uyansın;
Mâzîyi ateş vermeli, baştan başa yansın!
Şaşkınlık olur köhne telâkkîleri ihyâ;
Şeydâ-yı terakkî, koşuyor, baksana dünyâ.
Elverdi masal dinlediğim bunca zamandır;
Ben kanmıyorum, git de sen aptalları kandır!"

-Allah´a değil, taptığın evhâma dayandın;
Yandınsa eğer, hakk-ı sarîhindi ki yandın...
Meflûc ederek azmini bir felc-i irâdî,
Yattın, kötürümler gibi, yattın mütemâdî!
Mâdem ki didinmez, edemez, uğraşamazsın;

İksîr-i bekâ içsen, emîn ol, yaşamazsın.
Mevcûd ise bir hakk-ı hayat ortada, şâyed,
Mutlak değil elbette, vazîfeyle mukayyed.
Takyîd-i İlâhî ki: Bilâ-kayd ona münkâd,
Kalbinde cihanlar darabân eyleyen eb´âd.
Lâ-kayd olamazdın, biraz insâfın olaydı,
Duydukça bütün sîne-i hilkatten o kaydı.

"Allah´a dayandım!" diye sen çıkma yataktan...
Ma´nâ-yı tevekkül bu mudur hey gidi nâdan!
Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu
Üç kıt´ada, yer yer, kanayan izleri şâhid:
Dinlenmedi birgün o büyük nesl-i mücâhid.
Âlemde "tevekkül" demek olsaydı "atâlet";
Mîrâs-ı diyânetle yaşar mıydı bu millet
Çoktan kürenin meş´al-i tevhîdi sönerdi;
Kur´an duramaz, nezd-i İlâhîye dönerdi.

"Dünya koşuyor" söz mü? Berâber koşacaktın;
Heyhât, bütün azmi sen arkanda bıraktın!
Mâdemki uyandın o medîd uykularından,
Bir parçacık olsun, hadi, hiç yoksa, kımıldan.
Ensendekiler "leş" diye çiğner seni sonra;
Ba´sin de kalır ta gelecek nefha-i Sûr´a!
Çiğner ya, tabî´î, ne düşünsün de bıraksın
Bir parça kımıldan, diyorum, mahvolacaksın!
Dünya koşuyorken yolun sütünde yatılmaz;
Davranmıyacak kimse bu meydana atılmaz.
Müstakbeli bul, sen de koşanlarla bir ol da.
Maziyi, fakat yıkmaya kalkma bu yolda.
Ahlafa döner; korkarım, eslâfa hücumu:
Mazisi yıkık milletin atisi olur mu?

Ey yolcu, uyan! Yoksa çıkarsın ki sabaha:
Bir kupkuru çöl var; ne ışık var ne de vaha!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 18, S. 445, 23 Teşrinievvel 1335 (1919).

ALINLAR TERLEMELİ

Cihan altüst olurken seyre baktın, öyle durdun da
Bugün bir serserî, bir derbedersin kendi yurdunda!
Hayat elbette hakkın, lâkin ettir haykırıp ihkâk;
Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: Da´vâ-yı istihkâk
Bu milyarlarca da´vâdan ki inler dağlar, enginler;
Otumıuş, ağlayan âvâre bir mazlûmu kim dinler?
Emeklerken, sabî tavrıyla, topraklarda sen hâlâ,
Beşer doğrulmuş, etmiş, bir de baktın, cevvi istîlâ!
Yanar dağlar uçurmuş, gezdirir beyninde dünyânın;
Cehennemler batırmış, yüzdürür kalbinde deryânın;
Eşer a´mâkı, izler keşfeder edvâr-ı hilkatten;
Deşer âfâkı, birşeyler sezer esrâr-ı kudretten;
Zemin mahkûmu olmuştur, zaman mahkûmu olmakta;
O, heyhât, istiyor hâkim kesilmek bu´d-i mutlakta!

Tabîat bin çelik bâzûya sahipken cılız bir kol,
Ne kâhir saltanat sürmekte, gel bir bak da, hayrân ol!
Hayır, bir kol değil, binlerce, milyonlarca kollardır,
Yek-âheng olmuş, işler, çünkü birleşmekte muztardır:
Bugün ferdî mesâînin nedir mahsulü? Hep hüsran;
Birer beyhûde yaştır damlayan tek tek alınlardan!
Cihan artık değişmiş, infırâdın var mı imkânı,
Göçüp ma´mûrelerden boylasan hattâ beyâbânı?
Yaşanmaz böyle tek tek, devr-i hâzır. Devr-i cem´iyyet.
Gebermek istemezsen, yoksa izmihlâl için niyyet,
"Şu vahdet târumâr olsun!" deyip saldırma İslâm´a;
Uzaklaşsan da îmandan, cemâ´atten uzaklaşma.
İşit, bir hükm-i kat´î var ki istînâfa yok meydan:
"Cemâ´atten uzaklaşmak, uzaklaşmaktır Allah´tan.
Nedir îman kadar yükselterek bir alçak ilhâdı?
Perîşân eylemek zâten perîşan olmuş âhâdı.
Nasıl yekpâre milletler var etrâfında bir seyret?
Nasıl tehvîd-i âheng eyliyorlar, ibret al, ibret!
Gebermek istiyorsan, başka! Lâkin, korkarım, yandın;
Ya sen mahkûm iken sağlık ölüm hakkın mıdır sandın?
Zimâmın hangi, ellerdeyse, artık onlarınsın sen;
Behîmî bir tahammül, varlığından hisse istersen!

Ezilmek, inlemek, yatmak sürünmek var ki âdettir;
Ölüm dünyâda mahkûmîne en son bir sa´âdettir:
Desen bir kere "İnsânım!" kanan kim? Hem niçin kansın?
Hayır, hürriyetin, hakkın masûn oldukça insansın.
Bu hürriyet, bu hak bizden bugün âheng-i sa´y ister:
Nedir üç dört alın? Bir yurdun alnından boşansın ter.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 15, S. 372, 3 Teşrinievvel 1334 (1918).

MÜSLÜMANLIK NERDE! BİZDEN GEÇMİŞ İNSANLIK BİLE…

("Kim Müslümanların derdini kendine mal etmezse onlardan değildir.")

Müslümanlık nerde, bizden geçmiş insanlık bile...
Âlem aldatmaksa maksat, aldanan yok, nâfile!
Kaç hakikî Müslüman gördümse, hep makberdedir;
Müslümanlık, bilmem amma, galiba göklerdedir!
İstemem dursun o pâyansız mefâhir bir yana...
Gösterin ecdâda az çok benzeyen bir kan bana!
İsterim sizlerde görmek ırkınızdan yâdigâr,
Çok değil ancak necip evlâda lâyık tek şiâr.
Varsa şayet, söyleyin bir parçacık insâfınız:
Böyle kansız mıydı -Hâşâ- kahraman eslâfınız?
Böyle düşmüş müydü herkes ayrılık sevdâsına?
Benzeyip şîrâzesiz bir mushafın eczâsına,
Hiç görülmüş müydü olsun kayd-ı vahdet târumâr?
Böyle olmuş muydu millet can evinden rahnedar?
Böyle açlıktan boğazlar mıydı kardeş kardeşi?
Böyle âdet miydi, bî-pervâ, yemek insan leşi?
Irzımızdır çiğnenen, evlâdımızdır doğranan!
Hey sıkılmaz! Ağlamazsan, bâri gülmekten utan!
"His" denen devletliden olsaydı halkın behresi:
Pâyitahtından bugün taşmazdı sarhoş nâ'resi!

Kurt uzaklardan bakar, dalgın görürmüş merkebi,
Saldırırmış ansızın yaydan boşanmış ok gibi.

Lâkin aşk olsun ki aldırmaz da otlarmış eşek,
Sanki tavşanmış gelen yahut kılıksız köstebek!
Kâr sayarmış bir tutam ot fazla olsun yutmayı...
Hasmı, derken çullanmışlar yutmadan son lokmayı!..
Bir hakikattir bu, şaşmaz, bildiğin üslûba sok:
Hâlimiz merkeple kurdun aynı, asla farkı yok.
Burnumuzdan tuttu düşman, biz boğaz kaydındayız;
Bir bakın: Hâlâ mı hâlâ ihtiras ardındayız!
Saygısızlık elverir... Bir parça olsun arlanın:
Vakit çoktan geldi, hem geçmektedir arlanmanın!
Davranın haykırmadan nâkûs-ı izmihlâliniz...
Öyle bir buhrâna sapmıştır ki zirâ hâliniz:
Zevke dalmak şöyle dursun, vaktiniz yok mâteme!
Davranın zîra gülünç olduk bütün âleme,
Bekleşirken gökte yüz binlerce ervâh, intikam;
Yerde kalmış, naşa benzer kavm için durmak haram!
Kahraman ecdâdınızdan sizde bir kan yok mudur?
Yoksa: istikbâlinizden korkulur, pek korkulur!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, S. 250, 13 Haziran 1329 (1913).

ALLAH'TAN KORKUNUZ

"Ey Müslümanlar! Allah'tan nasıl korkmak lazımsa öylece korkunuz…" (Kur'an-ı Kerim)

Ne irfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır;
Fazîlet hissi insanlarda Allah korkusundandır.
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havf-ı Yezdan'ın...
Ne irfanın kalır te'sîri kat'iyyen, ne vicdanın.
Hayat artık behîmîdir... Hayır ondan da alçaktır;
Ya hayvan bağlıdır fıtratla, insan hürr-i mutlaktır.
Behâim çıkmaz amma hilkatin sabit hududundan,
Beşer hâlâ habersiz böyle bir kaydın vücûdundan!
Meğer kalbinde Mevlâ 'dan tehâşî hissi yer tutsun...
O yer tutmazsa hiç ma 'nâsı yoktur kayd-ı namusun.
Hem efradın hem akvamın bu histir, varsa, vicdanı;
Onun ta'tîli: İnsâniyyetin tevkî-i hüsranı!

Budur hilkatte câri en büyük kanunu Hallâk'ın:
O yüzden başlar izmihlali milletlerde ahlâkın.
Fakat, ahlâkın izmihlali en müdhiş bir izmihlal;
Ve millet kurtulur zîrâ ne milliyyet ne istiklâl.
Oyuncak sanmayın! Ahlâk-ı millî, rûh-i millîdir;
Onun iflâsı en korkunç ölümdür: Mevt-i küllidir.
Olur cem'iyyet artık çaresiz pâmâl-i istilâ;

Meğer kaldırmış olsun, rûh-î sânî indirip, Mevlâ.
Evet bir ba'sü ba'de'l-mevte imkân vardır elbette...
Bunun te'mîni, lâkin, bir yığın edvara vâbeste!
O cem'iyyet ki vicdanında hâkim havf-ı Yezdan'dır;
Bütün dünyâya sahiptir, bütün akvama sultandır.
Fakat, efradı Allah korkusundan bî-haber millet,
Çeker, milletlerin menfuru, Kıbtîler kadar zillet;
Meâlî meyli hiç kalmaz, şehâmet büsbütün kalkar;
Ne hâkimlik tanır artık ne mahkûm olmadan korkar.
Şeref hırsiyle istihkar-ı mevt etmişken ecdadı,
Bırakmaz öyle bir pâkîze neslin şimdi ahfadı,
Hayât uğrunda istihfafa şayan görmedik hüsran!
Gebersin tekmeler altında razı... Çıkmasın, tek, can!
Yürekler en mülevves, en sefil âmâl için çarpar;
Sinirler en muhal endîşeden titrer durur par par!
Olur cem'iyyet efrâdınca şahsî menfa'at "ma'bûd!"
Sorarsan kimse bilmez var mı "hak" nâmında bir mevcûd.
O, doymak bilmeyen ma'bûda kurbandır haya hissi,
Hamiyyet, âdemîyyet hissi, ulvî hislerin hepsi!
Bu hissizlikle cem'iyyet yaşar derlerse pek yanlış:
Bir ümmet göster, ölmüş ma 'neviyyâtıyle, sağ kalmış?

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, S. 309, 20 Ağustos 1330 (1914).

HÂLÂ MI BOĞUŞMAK?

("Birbirinize de girmeyin ki, ma´neviyâtınız sarsılmasın, devletiniz gitmesin.") (Kur'an-ı Kerim)

Sen! Ben! Desin efrâd, aradan vahdeti kaldır;
Milletler için işte kıyâmet o zamandır.
Mâzilere in, mahşer-i edvârı bütün gez:
Kânûn-i İlâhî, göreceksin ki değişmez:

Târih, o bizim eştiğimiz kanlı harâbe,
Saklar sayısız lâhd ile milyonla kitâbe,
Taşlar ki biner parçadır üstünde zemînin,
Ma´nâ-yı perîşânı birer nakş-ı cebînin!
Eczâsını birleştirebildinse elinle.
Gel, şimdi o elfâz-ı perâkendeyi dinle.
"Her hufre bir ümmet, şu yatanlar bütün akvâm;
Encâma bu âhengi veren aynı serencâm!"
Ey zâir-i âvâre, işittin ya! Demek ki:
Birmiş bütün ümmetlerin esbâb-ı helâki.
Lâkin, bilemem, doğru mudur eylemek işhâd
Mâzîleri, mâzîdeki milletleri Heyhât!
Bir nesle ki eyyâmı asırlarca vekâyi ;
Etmek ne demek vaktini târîh ile zâyi´
Boştur, hele ibret diye a´mâkı tecessüs,
Âyât-ı İlâhî dolu âfâk ile enfüs.
Bunlarda tecellî eden esrâra bakanlar,
Ümmetler için rûh-i bekâ nerdedir, anlar.
Bilmem neye bel bağlıyarak hayr umuyorduk
Bizler ki o âyâta bütün göz yumuyorduk
Dünyâda nasîhat mi olur Şark´a müessir
Binlerce musîbet,´ yine hâib, yine hâsir!

Ey millet-i merhûme, güneş battı... Uyansan!
Hâlâ mı, hükûmetleri, dünyâları sarsan,
Seylâbelerin sesleri, âfâkın enîni,
A´sâra süren uykun için gelmede ninni
Efrâdı hemen milyar olur bir sürü akvâm,
Te´mîmin-i bekâ nâmına eyler durur ikdâm.
Bambaşka iken her birinin ırkı, lisânı,
Ahlâkı, telâkkîleri, iklîmi, cihânı,
Yekpâre kesilmiş tutulan gâye için de

Vahdetten eser yok bir avuç halkın içinde!
Post üstüne hem kavgaların hepsi nihâyet,
Hâlâ mı boğuşmak? Bu ne gaflet, ne rezâlet!

Hürriyeti aldık! dediler, gaybe inandık;
Eyvah, bu baziçede bizler yine yandık!
Cem'iyyete bir fırka dedik, tefrika çıktı;
Sapsağlam iken milletin erkanını yıktı.
Turan ili namıyla bir efsane edindik;
Efsane fakat gaye! deyip az mı didindik
Kaç yurda veda etmedik artık bu uğurda
Elverdi gidenler, acıyın eldeki yurda!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 15, S. 384, 26 Kânunuevvel, 1334 (1918).

HÜSRAN

(Şark'ın tek dâhî-i san'atı Şerif Muhyiddin Beyefendi'ye hâtıra-i ta'zim.)

Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı,
İslâm´ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür îmanlı beyinler, coşar ancak,
Ben zâten uzun boylu düşünmekten uzaktım!
Haykır! Kime, lâkin? Hani sahipleri yurdun?
Ellerdi yatanlar, sağa baktım, sola baktım;
Feryâdımı artık boğarak, na´şını, tuttum,
Bin parça edip şi´rime gömdüm de bıraktım;
Seller gibi vâdiyi enînim saracakken,
Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.
Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz;
İnler "Safahât"ımdaki hüsran bile sessiz!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 18, S. 247, s. 445, 23 Teşrinievvel 1335 (1919).

ISSIZ KALAN YURTLAR

("İşte sana, onların kendi yolsuzlukları yüzünden, ıpıssız kalan yurtları!..")
(Kur'an-ı Kerim)

Geçenler varsa İslam'ın şu çiğnenmiş diyarından;
Şu yüz binlerce yurdun kanlı, zairsiz mezarından,
Yürekler parçalar bir nevha dinler reh-güzarından.
Bu matem, kim bilir, kaç münkesir kalbin gubarından,
Huruş etmekte, son ümidinin son inkisarından?
Evet, son inkisarından ki yoktur cebrin imkânı;
Batıp gitmiş nazarlar beklemekten fecr-i nâzânı!
Nasıl, ey yolcu bin lanet gelip ezmez ki vicdanı;
Dudaklar çak çak olmuş, içerken zehr-i hüsranı,
Uzaktan baktı -koşmak nerde!- milyonlarca yârânı!
Bu ıssız aşiyanlar bir zaman candan muazzezdi!
Bu damlar böyle baykuş seslerinden çın çın ötmezdi!
Şu kurbağlar seken vadide ceylanlar koşup gezdi!
Şu çoşmuş ağlayan ırmak ne handan gölgeler sezdi!
Fakat bir bâd-ı nekbet ansızın hep kırdı, hep ezdi.
Vefasız Yurd! Öz evladın için olsun, vefa yok mu?
Neden kalbin kararmış? Bin ocaktan bir ziya yok mu?
İlahi, kimsesizlikten bunaldım, aşina yok mu?
Vatansız hanumansız bir garibim …Mülteca yok mu?
Bütün yokluk mu her yer?
Bari bir "yok!" der sada yok mu?
Gitme ey yolcu, beraber oturup ağlaşalım,
Elemim bir yürekten kârı değil, paylaşalım!
Ne yapıp ye'simi kahreyleyeyim, bilmem ki?
Öyle dehşetli muhitimde dönen matem ki!..
Ah! Karşımda vatan namına bir kabristan,
Yatıyor şimdi… Nasıl yerlere geçmez ki insan?
Şu mezarlar ki uzanmış gidiyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeye, bak, nerde ucu!
Bu ne hicranı müebbed, bu ne hüsran-ı mübin…
Ezilir ruh-i sema, parçalanır kalb-i zemin!
Azıcık kurcala toprakları, seyret ne çıkar;
Dipçik altında ezilmiş, paralanmış kafalar!
Bereden rengi hüviyyetleri uçmuş yüzler!
Kim bilir hangi şenaatle oyulmuş gözler!
Medeniyyet denilen vahşete la'netler eder,

Nice yekpare kesilmiş de sırıtmış dişler!
Süngülenmiş, kanı donmuş, nice binlerle beden!
Nice başlar, nice kollar ki cüda cisminden!
Beşiğinden alınan parçalanan mahlukat!
Sonra namusuna kurban edilen bunca hayat!
Bembeyaz saçları katranlara batmış dedeler!

Göğsü baltayla kırılmış memesiz valideler!
Teki binlerce kesik gövdeye ait kümeler:
Saç, kulak, el, çene parmak… Bütün enkaz-ı beşer!
Bakalım, yavrusu uğrar mı deyip karnından,
Canavarlar gibi şişlerde kızarmış nice can!
İşte bunlar o felaketzedeler ki düşün!
Kurumuş ot gibi doğrandı bıçaklarla bütün!
Müslümanlıkları biçarelerin öyle büyük,
Bir cinayet ki cezalar ona nisbeten küçük!
Ey, bu toprakta birer na'ş-ı perişan bırakıp
Yükselen mevkib-i ervah! Sakın arza bakıp
Sanmayın şevki şehadetle çoşan bir kan var…
Bizde leşten daha hissiz, daha kokmuş can var!
Bakmayın, hem tükürün çehre-i murdarımıza!
Tükürün: belki biraz duygu gelir ârımıza!
Tükürün cebhe-i lakaydına Şark'ın, tükürün!
Kuşkulansın görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkış tutan kahbelere!
Tükürün Ehl-i Salib'in o hayasız yüzüne!
Tükürün onların asla güvenilmez sözüne!
Medeniyet denilen maskara mahluku görün:
Tükürün maskeli vicdanına asrın tükürün
Hele i'lanı zamanında şu mel'un harbin,
"Bize efkâr-ı umumiyyesi lazım Garb'ın;
O da Allah'ı bırakmakla olur" herzesini,
Halka iman gibi telkin ile dinin sesini,
Susturan aptalın idrakine bol bol tükürün!..
Yine hicran ile çılgınlığım üstümde bugün…
Bana vahdet gibi bir yâr-ı müsaid lazım!
Artık ey yolcu bırak beni, yalnız ağlayayım!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 9, S. 329, s. 357, 22 Safer 1331/17 Kânunusani 1328 (1913).

UMAR MIYDIN?

"Odama girdim; kapıyı kapadım; ağlamaya başladım: O gün akşama kadar İslam´ın garibliğine, Müslümanların inhitâtına ağladım, ağladım..." (Şimal Müslümanlarından Atâullah Behâeddin)

Görünmez âşinâ bir çehre olsun rehgüzârında;
Ne gurbettir çöken İslâm'a İslâm´ın diyârında
Umar mıydın ki: Ma'betler, ibâdetler yetîm olsun
Ezanlar arkasından ağlasın bir nesl-i me'yûsun
Umar mıydın: Cemâ´at bekleyip durdukça minberler,
Dikilmiş dört direk görsün, serilmiş bir yığın mermer
Umar mıydın: Tavanlar yerde yatsın, rahneden bîtâb
Eşiklerden yosun bitsin, örümcek bağlasın mihrâb
Umar mıydın: O, taş taş devrilen, bünyân-ı mersûsun,
Şu vîran kubbelerden böyle son feryâdı dem tutsun

İşit: On dört asırlık bir cihânın inhidâmından,
Kopan ra´dın, ufuklar inliyor, hâlâ devâmından!
Civârın, manzarın, cevvin, muhîtin, her yerin mâtem;
Kulak ver: Çarpıyor bir mâtemin, kalbinde bin âlem!
Ne hüsrandır ki: Doldursun bugün tevhîdin enkâzı,
O, hâkinden nebîler fışkıran, iklîm-i feyyâzı!
Gezerken tavr-ı istîla alıp meydanda bin münker,
Şu milyonlarca îman "nehye kalkışsam" demez, ürker!
Ömürlerdir bir alçak zulme miskin inkıyâdından,
Silinmiş emir bi´l-ma´rûfun artık ismi yâdından.
Hayâ sıyrılmış, inmiş: Öyle yüzsüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde!
Vefâ yok ahde hürmet hiç, emânet lâfz-ı bî-medlûl;
Yalan râic, hıyânet mültezem her yerde, hak meçhûl.
Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller hâr;
Nazarlardan taşan ma´nâ ibâdullâhı istihkâr.
Beyinler ürperir, yâ Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış, ne îman, din harâb, îman türâb olmuş!
Mefâhir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lâl...
Bu izmihlâl-i ahlâki yürürken, durmaz istiklâl!

Sen ey bîçâre dindaş, sanki, bizden hayr ümîd ettin;
Nihâyet, ye´se düştün, ağladın, ağlattın, inlettin.
Samîmî yaşlarında coştu rûhum, herc ü merc oldu;
Fakat, mâtem halâs etmez cehennemler saran yurdu.

Cemâ´at intibâh ister, uyanmaz gizli yaşlarla
Çalışmak!.. Başka yol yok hem nasıl canlarla, başlarla.
Alınlar terlesin, derhal iner mev´ûd olan rahmet,
Nasıl hâsir kalır "tevfıki hakkettim" diyen millet
İlâhî! Bir müeyyed bir kerim el yok mu, tutsun da
Çıkarsın Şark´ı zulmetten, götürsün fecr-i maksûda

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 15, S. 375, 24 Teşrinievvel 1334 (1918).

UYAN

Baksana kim boynu bükük ağlayan?
Hakk-ı hayâtın senin ey Müslüman!
Kurtar o biçâreyi Allah için.
Artık ölüm uykularından uyan!

Bunca zamandır uyudun, kanmadın;
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın.
Çiğnediler yurdunu baştan başa,
Sen yine bir kerre kımıldanmadın.

Ninni değil dinlediğin velvele...
Kükreyerek akmada müstakbele
Bir ebedî sel ki zamandır adı;
Haydi katıl sen de o coşkun sele.

Karşı durulmaz cereyan sîne-çâk...
Varsa duranlar olur elbet helâk.
Dalgaların anlamadan seyrini,
Göz göre girdâba nedir inhimâk?

Dehşet-i mâziyi getir yâdına;
Kimse yetişmez yarın imdâdına.
Merhametin yok diyelim nefsine;
Merhamet etmez misin evlâdına?

"Ben onu dünyaya getirdim..." diye,
Kalkışacaksın demek öldürmeye!
Sevk ediyormuş meğer insanları,
Hakk-ı übüvvet de bu câniliğe!

Doğru mudur ye's ile olmak tebah?
Yok mu gelip gayrete bir intibah?

Beklediğin subh-ı kıyamet midir?
Gün batıyor sen arıyorsun sabah!
Gözleri mâziye bakan milletin,
Ömrü temâdisi olur nekbetin.
Karşına müstakbeli dikmiş Hudâ,
Görmeye, lakin daha yok niyyetin!

Ey koca Şark! Ey ebedî meskenet!
Sen de kımıldanmaya bir niyyet et.
Korkuyorum Garb'ın elinden yarın,
Kalmayacak çekmediğin mel'anet.

Hakk-ı hayatın daha çiğnenmeden,
Kan dökerek almalısın merd isen.
Çünkü bugün ortada hak sahibi,
Bir kişidir: "Hakkımı vermem!" diyen.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, S. 327, 5 Şubat 1330 (1914).

PEK HAZİN BİR MEVLİD GECESİ

Yıllar geçiyor ki yâ Muhammed,
Aylar bize hep muharrem oldu!
Akşam ne güneşli bir geceydi…
Eyvah, o da leyl-i mâtem oldu!.
Âlem bugün üç yüz elli milyon
Mazlûma yaman bir âlem oldu!
Çiğnendi harîm-i pâki Şer'in;
Nâmûsa yabancı mahrem oldu!
Beyninde öten çanın sesinden
Binlerce minâre ebkem oldu.
Allah için, ey Nebiyy-i ma'sûm,
İslâm'ı bırakma böyle bîkes,
İslâm'ı bırakma böyle mazlûm.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 9, S. 232, s. 405, 12 Rebiülevvel 1331/ 7 Şubat 1329 (1914).

SABAH OLDU UYAN!

("Nizaroğulları, "Yetişin ey Nizaroğulları!"; Yemenliler de "Yetişin ey Kahtanoğulları!" dedi mi hemen tepelerine felaket iner; hemen Allah'ın nusreti üzerlerinden kalkar; hepsine birden de kılıç musallat olur.") (Hadis-i Şerif)

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk,
Bak nasıl doğranıyor? Kalk, baba, kabrinden kalk!
Diriler koşmadı imdadına, sen bari yetiş…
Arnavutluk yanıyor… Hem bu sefer pek müthiş!
Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tufan ki: Yakıp yıktı bütün vadiyi!
Aşina çehre arandım… O, meğer hiç yokmuş…
Yalnız bir kuru çöl var ki ne sorsan: Hamuş!
Aşina çehre de yok, hiçbirinin yâdı da yok;
Yakılan bunca hayatın, hani, ecsadı da yok!
Yoklasan külleri, altından, eminim, ancak,
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın,
Olacak mıydı feda hırsına üç kaltabanın?
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti…
Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî!
Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba?
"Meşhed"in beynine haç saplanacak mıydı baba!
Ne felaket: Dönüversin de mesacid ahıra
Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora!
Bari bir hatıra kalsaydı şu toprakta diri…
Yer yarılmış, yere geçmiş şüheda türbeleri!
Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova…
Sen misin yoksa hayalin mi? Vefasız Kosova!
Hani binlerce mefahirdi senin her adımın?
Hani sinende yarıp geçtiği yol Yıldırım'ın?

Hani asker? Hani kalbinde yatan Şah-ı Şehid?
Ah o kurban-ı zafer nerde bugün? Nerde o iyd?
Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını:
Yok mudur sende Murad'ın iki üç damla kanı?
Ah Meşhed! O ne? Sahandaki meyhane midir?

Kandilin görmüyorum, nerde? Şu peymane midir?
Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim?
Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim… Bildim
Basacak mıydı, fakat göğsüne Sırp'ın çarığı?
Serilip yerlere binlerce şehidin sarığı,
Silecek miydi en alçak neferin çizmesini?
Dürtecek miydi geçen, leş gibi her limesini?
Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
Neye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne?
Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necip?
Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda… Garip!
Hani haysiyetinin gölgesi çiğnense eğer;
-Olmadan üç kişinin, beş kişinin hûnu heder-
Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrad?
İşte haysiyyet-i kavmiyye muhakkar berbad!
Hani "Namahreme ben söyleyemem kızlarımın,
Karımın ismini… Hem öldürürüm, sorma sakın!"
Diye tahrir-i nüfus istemeyen er kişiler!
Hani, göstermediler eski celadetten eser;
Fuhşu i'laya koşan bir sürü namerd öteden,
Ne selamlık ne harem dinlemeyip çiğnerken!
Hani ey kavm-i esaret-zede muhtariyyet?
Korkarım, şimdi nasibin mütemadi haybet!
Hani ey unsur-i bir-rabıta, istiklalin?
Ebediyyen sanırım söndü bütün amalin!
Hani "Başkım"cıların kurduğu yüksek hülya?
Seni yıllarca avutmuş da o melun rüya,
Uyumuştun…Ya uyansaydın eder miydi tebah,
Mülkü birdenbire afaka çöken kanlı sabah!
Karadağ haydudu, Sırp eşşeği, Bulgar yılanı,
Sonra Yunan iti, çepçevre kuşatsın vatanı…

Tarumar eyleyiversin de bütün ordumuzu;
Bizi kovsun elimizden alacak yurdumuzu…
Kimsesiz ailelerden kimi gitsin bıçağa…
Kimi bin türlü fecaatle çekilsin kucağa,
Birinin ırzı heder, diğerinin hûnu helal!
İşte, ey unsur-u isyan, bu elim izmihlal,
Seni tahrik eden üç beş alığın ma'rifeti!
Ya neden beklemiyordun bu rezil akıbeti?

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine.
"Arnavutluk" ne demek? Var mı şeriatte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arabın Türke; Lâzın Çerkese, yahut Kürde;
Acem'in Çinliye rüçhânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlıkta "anâsır" mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tepin ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır ruh-ı Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın
Şu senin akıbetin bin bu kadar yıl evvel.
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?
Artık ey millet-i merhume, sabah oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar diye ötsün mü bu çan?
Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü.
Türk Arabsız yaşamaz, kim ki yaşar der delidir:
Arab'ın Türk ise hem sağ gözü hem sağ elidir.
Veriniz baş başa zira sonu hüsran-ı mübin,
Ne Hilâfet kalıyor ortada billahi ne din.
Medeniyyet size çoktan beridir diş biliyor,
Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor.
Arnavutlar size ibret olacakken hâlâ,
Ne bu şûrîde siyaset ne bu fasid dava?
Görmüyor gittiği yanlış yolu zannım çoğunuz,
Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
Bunu benden duydunuz ben ki evet Arnavudum,
Başka bir şey diyemem. İşte, perişan yurdum!

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 9, S. 234, s. 437, 28 Rebiülevvel 1331/21 Şubat 1328 (1913).

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle "Bu: Bir Avrupalı!"
Dedirir -yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yâhud kafesi!
Eski Dünyâ, Yeni Dünyâ, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tûfan gibi, mahşer mahşer.
Yedi iklîmi cihânın duruyor karşında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâ'ûna da züldür bu rezîl istîlâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-ı asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkıyle sefîl,
Kustu Mehmedciğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...
Medeniyyet denilen kahbe, hakikat yüzsüz.
Sonra mel'undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müdhiş ki eder her biri bir mülkü harâb.
Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağamın yaktığı: yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müdhiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,

Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yaylımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,

Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle, yağan mermîler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdîde güler!
Ne çelik tabyalar ister ne siner hasmından;
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat îman?
Hangi kuvvet onu, hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sis-i İlâhî o metîn istihkâm.
Sarılır, indirilir mevki-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkîf edemez sun'-ı beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'-ı bedî'im, onu çiğnetme" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya...nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Yaralanmış tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi...
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni târîhe" desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyyetler eder istîâb.
"Bu, taşındır" diyerek Kâbe'yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da ridâ namiyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmiyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken gece, mehtâbı getirsem yanına,

Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebriz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...

Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsran,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki a'sâra gömülsen taşacaksın… Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

Mehmed Âkif ERSOY

(22 Zilhicce 1337 / 1919)

ŞARK

("Kişi hissettiği nisbette yaşar.")

Musallat, hiç göz açtırmaz da Garb´ın kanlı kâbûsu,
Asırlar var ki, İslâm´ın muattal, beyni, bâzûsu.
"Ne gördün, Şark´ı çok gezdin " diyorlar: Gördüğüm:

Yer yer,
Harâb iller; serilmiş hânümanlar; başsız ümmetler;
Yıkılmış köprüler; çökmüş kanallar; yolcusuz yollar;
Buruşmuş çehreler; tersiz alınlar; işlemez kollar;
Bükülmüş beller; incelmiş boyunlar; kaynamaz kanlar;
Düşünmez başlar; aldırmaz yürekler; paslı vicdanlar;
Tegallübler, esâretler; tehakkümler, mezelletler;
Riyâlar; türlü iğrenç ibtilâlar, türlü illetler;
Örümcek bağlamış, tütmez ocaklar; yanmış ormanlar;
Ekinsiz tarlalar; ot basmış evler; küflü harmanlar;
Cemâ´atsiz imamlar; kirli yüzler; secdesiz başlar;
"Gazâ" nâmıyle dindaş öldüren bîçâre dindaşlar;
Ipıssız âşiyanlar; kimsesiz köyler; çökük damlar;
Emek mahrûmu günler; fikr-i ferdâ bilmez akşamlar!..
Geçerken, ağladım geçtim; dururken, ağladım durdum;
Duyan yok, ses veren yok, bin perişan yurda başvurdum.
Mezarlar, âhiretler, yükselen karşında dûrâdûr;
Ne topraktan güler bir yüz, ne göklerden güler bir nûr!
Derinlerde gelir feryâdı yüz binlerce âlâmın;
Ufuklar bir kızıl çenber, bükük boynunda İslâm´ın!
Göğüsleyip hırlayıp durmakta, zincirler daralmakta;
Bunalmış kalmış üç yüz elli milyon cansa gırtlakta!

İlâhî! Gördüğüm âlemi insâniyyetin mehdi
Bütün umrânı târîhin bu çöllerden mi yükseldi
Şu zâirsiz bucaklar mıydı vahdâniyyetin yurdu
Bu kumlardan mı, Allâh´ım, nebîler fışkırıp durdu
Henüz tek berk-ı îman çakmadan cevvinde dünyânın,
Bu göklerden mi, yâ Rab, coştu, sağnak sağnak edyânın
Serendib´ler şu sâhiller mi Cûdi´ler bu dağlar mı
Bu iklîmin mi İbrâhîm´e yol gösterdi ecrâmı
Harem´ler, Beyt-i Makdis´ler bu topraktan mı yoğruldu
Bu vâdiler mi dem tuttukça bîhûş etti Dâvûd´u
Hirâ´lar, Tûr-i Sînâ´lar bu âfâkın mı şehkârı
Bu taşlardan mı, yer yer, taştı Rûhullâh´ın esrarı

Cihanın Garb ı vahşet-zar iken, Şark ında Karnak lar,
Herem ler, Sedd-i Çin ler, Tak-i Kisralar, Havernaklar,
İrem ler, Sur-i Babil ler sema-pema değil miydi
O maziler, İlahi, bir yıkık rüya mıdır şimdi
Ne yapsın, na-ümid olsun mu Şark ın intibahından,
Perişan ruhumuz, hâib dönerken bâr-gâhından
Bu haybetten usandık biz, bu hüsran artık elversin!
İlahi! Nerde bir nefhan ki donmuş hisler ürpersin,
Serilmiş sineler, kâbûsu artık silkip üstünden,
"Hayat elbette hakkımdır!" desin, dünya "değil!" derken?

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 15, S. 370, 19 Eylül 1334 (1918).

ŞEHÂMET DİNİ

("O mü'minlere indallah ecr-i azîm var ki: birtakım kimseler gelip de kendilerine, 'Düşmanlarınız sizin için kuvvetlerini topladılar, onlardan korkmalısınız.' dedikleri zaman bu haber, imanlarını arttırır da 'Allah'ın nusreti bize kâfidir, o ne güzel muhafızdır!' derler.") (Kur'an-ı Kerim)

Şehâmet dîni, gayret dîni ancak Müslümanlık'tır;
Hakîki Müslümanlık en büyük bir kahramanlıktır.
Cebânet, meskenet, dünyâda, sığmaz ruh-i İslâm'a...
Kitâbullâh 'ı işhâd eyledim -gördün ya- da 'vâma.
Görürsün, hissedersin varsa vicdanınla îmânın:
Ne müdhiş bir hamaset çarpıyor göğsünde Kur'ân'ın!
O vicdan nerdedir, lâkin? O îman kimde var? Heyhat!

Ne olmuş, ben de bilmem, pek karanlık şimdi hissiyyât!
O îmandan velev pek az nasîb olsaydı millette,
Şu üç yüz elli milyon halkı görmezdin bu zillette!
O îman ittihâd isterdi bizden, vahdet isterdi...
Nasıl "bünyân-ı mersûs" olmamız lazımsa gösterdi.
Peki! Bizler ne yaptık? Kol kol olduk, tarumar olduk...
Nihayet bir denî sadmeyle düştük, hâk-sâr olduk!
O îman kuvvet ihzariyle emretmişti... Lâkin, biz
" Tevekkelnâ" deyip yattık da kaldık böyle en âciz!
O îman, farz-ı kat'idir diyor tahsili irfanın...
Ne câhil kavmiyiz biz Müslümanlar, şimdi, dünyânın!
O îman hüsn-i hulkun en büyük hâmîsi olmuşken...
Nemiz vardır fezâilden, nemiz eksik rezâilden?
Demek: İslâm'ın ancak nâmı kalmış müslümanlarda;
Bu yüzdenmiş, demek, hüsrân-ı millî son zamanlarda.

Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyama;
Rücû' etsinler artık Müslümanlar Sadr-ı İslâm 'a.
O devrin yâd-ı nûrânûru bî-pâyan şehâmettir;
Mefahir onların târihidir; ümmet o ümmettir.
Ki bir yandan celâdetler saçıp dünyâyı titretmiş;
Öbür yandan da insanlık nedir dünyâya öğretmiş.
Değilmiş böyle mahkûmiyyetin timsâl-i pâmâli!
Şevâhikten tenezzül eylemezmiş arş-ı iclâli.
" Tevekkül" vasfı ancak onların hakkında mânîdâr:
Ki etmiş hepsi dünyâlar kadar âlâmı istihkâr.
Çekinmezmiş şedâid yağsa, asla, iktihâmından;
Zeminlerden ölüm fışkırsa dönmezmiş meramından.
"Hakîkî Müslümanlık en büyük bir kahramanlıktır"
Demiştim... İşte da'vâm onların hakkında sâdıktır.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, S. 310, 4 Eylül 1330 (1914).

YE'SİN YÜZÜ GÜLMEZ

("Oğullarım! Gidiniz de Yusuf ile kardeşini araştırınız, hem sakın Allah'ın inayetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira, kâfirlerden başkası Allah'ın inayetinden ümidini kesmez.") (Kur'an-ı Kerim)

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak!
Dünyâda inanmam, hani görsem de gözümle:
İmânı olan kimse gebermez bu ölümle:
Ey dipdiri meyyit, "İki el bir baş içindir."
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Kurtulmaya azmin neye bilmem ki süreksiz?
Kendin mi senin, yoksa ümîdin mi yüreksiz?
Âtiyi karanlık görüvermekle apıştın?
Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!
Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.
Âlemde ziyâ kalmasa, halk etmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyâda henüz hakk-ı hayâtın
Varken hani, herkes gibi azminde sebâtın?
Ye's öyle bataktır ki; düşersen boğulursun.
Ümmîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;
Me'yûs olanın rûhunu, vicdânını bağlar .
Lânetleme bir ukde-i hâtır ki: çözülmez...
En korkulu câni gibi ye'sin yüzü gülmez!
Mâdâm ki alçaklığı bir, ye's ile şirkin;
Mâdâm ki ondan daha mel'un, daha çirkin
Bir seyyie yoktur sana; ey unsur- îman,
Nevmid olarak rahmet-i mev'ûd-u Hudâ'dan,
Hüsrâna rıza verme... Çalış... Azmi bırakma;
Kendin yanacaksan bile, evlâdını yakma!
Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: 'Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş! '
Lâkin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da "yapışsam" demiyor bir tarafından!
Sâhipsiz olan memleketin batması haktır;

Sen sâhip olursan bu vatan batmayacaktır.
Feryâdı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki; telâfi edecek bunca zarar var.
Feryâd ile kurtulması me'mûl ise haykır!
Yok yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
"İş bitti... Sebâtın sonu yoktur!" deme, yılma.
Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 10, S. 237, 19 Rebiülahir 1331/ 14 Mart 1329 (1913), s. 37.

ÂSIM

(Kardeşim Fuad Şemsi'ye.)

-Vay hocam! Vay gözümün nûru efendim, buyurun!
Hangi rüzgârdır atan sizleri?.. Lûtfen oturun!
Mütehassirdik efendim, ne inâyet! Ne kerem!
Öpmedik affediniz...
-Çok yaşa... Lâkin... Verememe.
-Bütün İstanbul´un ağzında gezen elleriniz,
Bize nâz etmese olmaz mı efendim? Veriniz.
-Döktüğün dillere bittim, seni çok sözlü seni!
Ayda, âlemde bir olsun aramazsın Köse´ni.
Bu herif öldü mü, sağ kaldı mı derler de ayol,
Baba dostuysam eğer kalkıp ararlar bir yol.
Yoksa yaşlanmaya görsün, adamın hâli yaman!
Ne fenâ günlere kaldık, aman Allah´ım aman!
"Nesl-i hâzır" denilen şey pek acâib birşey:
Hoca rahmetliye bak, oğluna bak hey gidi hey!..
Amma tekdîr ediyorsun, canım ilkin adamı...
Bir selâm ver bakalım, böyle selamsızdan mı
-Selamûn aleyküm.
-Aleyküm selâm...
Barıştık, yüzün gülsün artık imam.
-Hele dur, öfkemi tekmilliyeyim...
-Tekmille!
Zâten eksik bir o kalmıştı: Hudâyî sille...
-Sanki dövsem ne yaparsın Hocayız biz, döveriz...

Gül biter aşk ile vurduk mu...
-İnandım, câiz
-Pek cılız çıktı bu "câiz" demek imânın yok?
-Dayak "âmentü"ye girdiyse benim kamım tok.
Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında!
-Hele!
-Öyle olsaydı, şu karşındaki yalçın kelle,
Fark olunmazdı Kızanlık´taki güllüklerden!
Bu dayak faslı da aç karnına bilmem nerden?
Dur ki çay demleyelim, nargile gelsin, kerem et.
-Söyle gelsin, hadi zahmetse de...
-Haşa, rahmet.

Çok zaman geçmeyecektir ki bu nankörlüğünüz,
Ne felâketlere meydan verecektir görünüz!
Köylerin yüzde bugün sekseni, hattâ, hocasız;
Siz de onlar gibi câhil kalarak anlayınız!
Bir hatâ oldu, deyip şimdi peşîmansınız a...
Ne çıkar? Gitti giden, kıydınız evlâdınıza...
…
Köylü câhilse de hayvan mı demektir? Ne demek!
Kim teper ni´meti? İnsan meğer olsun eşşek.
Koca bir nâhiye titreştik odunsuz yattık;
O büyük mektebi gördün ya, kışın biz çattık.
Kimse evlâdını câhil komak ister mi ayol
Bize lâzım iki şey var: Biri mektep, biri yol.
Niye Türk´ün canı yangın, niye millet geridir;
Anladık biz bunu, az çok senelerden beridir.
Sonra baktık ki hükûmetten umup durdukça,
Ne mühendis verecekler bize, artık ne hoca.
Para bizden, hoca sizden deyiverdik... O zaman,
Çıkagelmez mi bu soysuz, aman Allah´ım aman!
Sen, oğul, ezbere çaldın bize akşam, karayı...
Görmeliydin o muallim denilen maskarayı.
Geberir, câmie girmez, ne oruç var ne namaz;
Gusül abdestini Allah bilir amma tanımaz.
Yelde izler bırakır gezdi mi bir çiş kokusu;
Ebenin teknesi, ömründe pisin gördüğü su!
Kaynayıp çifte kazan, aksa da çamçak çamçak
Bunu bilmem ki yarın hangi imam paklayacak?
…

Yıkmak, insanlara yapmak gibi kıymet mi verir?
Onu en çolpa herifler de, emîn ol, becerir.
Sâde sen gösteriver "İşte budur kubbe!" diye;
İki ırgatla iner şimdi Süleymâniyye.
Ama gel kaldıralım dendi mi, heyhat, o zaman,
Bir Süleyman daha lâzım yeniden bir de Sinan.
…
Zulmü alkışlayamam, zâlimi aslâ sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem...
Biri ecdâdıma saldırdı mı, hattâ, boğarım...
- Boğamazsın ki!
- Hiç olmazsa yanımdan koğarım!
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boyunum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...
İrticâın şu sizin lehçede ma´nâsı bu mu?
…
Memleket mahvoluyor, baksana, bedbinlikle.
Ben ki ecdâda söven maskaralardan değilim,
Anarım hepsini rahmetle... Fakat münfa´ilim.
- Niye
- Zerk etmediler kalbime bir damla ümîd.
Hoca dünyâda yaşanmaz, yaşamaktan nevmîd.
Daha mektepte çocuktuk bizi yıldırdı hayat;
Oysa hiç korku nedir bilmeyecektik heyhat!
Neslim ürkekmiş, evet, yoktu ki ürkütmeyeni;
"Yürü oğlum!" diye teşcî´ edecek yerde beni,
Diktiler karşıma bir kapkara müstakbel ki,
Öyle korkunç olamaz hortlasa devler belki!
Bana dünyâya çıkarken "batacaksın!" dediler...
Çıkmadan batmayı öğren, ne kadar saçma hüner!
Ye´si ezber bilirim, azmi yüzünden tanımam;

Okutan böyle okutmuştu, beğendin mi, İmam?
- Çattı, lâkin, o yalan bellediğin istikbâl.
- Hadi çatmış diyelim, kimlere âid ki vebâl?
Bir ışık gösteren olsaydı eğer, tek bir ışık,
Biz o zulmetleri bin parça edip çıkmıştık.

İki üç yüz senedir serpemiyor bizde şebâb;
Çünkü bîçârenin âtîsine îmânı harâb.
Hissi yok fıkri bozuk azmini dersen: Meflûc...
Hani rûhunda o haksızlığa isyan, o hurûc?
Karşıdan zinde görürsün, sokulursun ki: Yarım...
Yandık ecdâdımızın nârına, hâlâ yanarım!
Ye´si tekfir eden îmânıma olsun ki yemin,
Bize telkîn-i ümîd etmediler, yoksa bu din,
Yine dünyâlara yaymıştı yeşil gölgesini;
Yine hakkın sesi boğmuştu dalâlin sesini.
Müslümanlık bu değil, biz yolumuzdan saptık,
Tapacak bir putumuz yoktu, özendik yaptık!
Göreyim gel de büyük bildiğin Allâh´ı kayır...
Hani, tevfik-i İlâhîye kanan var mı? Hayır.
Ya senin âlem-i İslâm´ın inanmış ye´se;
Dîn-i resmîsi odur, vazgeçemez kim ne dese!
Önce dört kıt´ayı alt üst eden îmân-ı metîn;
Sonra, dört yüz bu kadar milyon adam, hepsi cebîn!
Şarka in, mağribe yüksel, göremezsin galeyan...
Nasıl olmuş da uyuşmuş bütün ümmetteki kan?
Niye tutmuş da bu şevket, bu şehâmet dîni,
Benden imsâk ediyor ceddime bezl ettiğini.
Yaşamak hakk-ı sarîhim mi? Evet. Bir mantık,
Bunu inkâr edemez, çünkü bedîhî artık.
Bir bedâhet de bu öyleyse: "Çalışmak borcum. "
Yok irâdem ki, fakat, dipdiri bir meflûcum!
- Ya kabâhat yine mâzîde mi?..
- Bilmem, kimde...
Bir çıfıt sillesi kaç yıldır öter beynimde:
Dedi: "Farz et senin Asya´n yedi yüz milyonmuş;
Ne çıkar davranamaz hiç ki serâpâ donmuş.
Vâkıâ biz bir avuç unsuruz amma boğarız,
Kimi dünyâda görürsek hareketsiz, cansız. "
Ah o din nerde, o azmin, o sebâtın dîni;

O yerin gökten inen dîni, hayâtın dîni
Bu nasıl dar, ne kadar basmakalıp bir görenek?
Müslümanlık mı dedin? Tövbeler olsun, ne demek!
Hani Kur´an´daki rûhun şu heyûlâda izi,
Nasıl İslâm ile birleştiririz kendimizi?
Ye´si tedrîc ile zerk etmiş edenler dîne...
O ne mel´un aşı, hiç benzemiyor, hiçbirine!
Dikkat et: 1000 senesinden beri, a´sâbı harâb,
Yatıyor koskoca bir âlem-i îman, bîtâb.
Pıhtı halinde yürekler, cevelânsız kanlar;
Çevirip yastığı tekrar uyuyor kalkanlar!
Gözünün gördüğü yok beynine çarpan güneşi!..
- İyi amma nasıl îkâz edeceksin bu leşi
- Leş değil.
- Leş mi değil
- Dipdiri... Dalgın, yalnız...
Şimdi kurtarmak için azmedelim, kurtarırız:
Verelim gel de şunun kalbine bir canlı ümîd.
- Ne kolay! Sa´y-i medîd ister ayol, sa´y-i medîd!
- Eklerim ben de mesâîyi tutar birbirine,
Al kuzum, istediğin sa´y-i medîd oldu yine.
Var mı bir başka sözün söyleyecek?
- Elbet var.
Hani, tevfiki hesâb etmedin, onsuz ne çıkar?
-Ama kul neyle mükellefti ki, tevfik ile mi?
Hiç değil, sa´y ile; tevfik, o: Hudâ´nın keremi.
Sarıl esbâba da çık işte tarîk işte ref ik;
Ne vazîfen senin olmazmış, olurmuş tevfik?
Oturup dil dökecek yerde gidip döksene ter!
Bin çalış gâyen için, bir kazan ömründe yeter.
…
Medresen var mı senin? Bence o çoktan yürüdü.
Hadi göster bakayım şimdi de İbnü´r-Rüşd´ü?
İbn-i Sînâ niye yok? Nerde Gazâlî görelim?
Hani Seyyid gibi, Râzî gibi üç beş âlim?
En büyük fâzılınız: Bunların âsârından,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru ma´nâ çıkaran,
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dînin hâlâ,
İhtiyâcâtını kâbil mi telâfi? Aslâ.
Doğrudan doğruya Kur´an´dan alıp ilhâmı,

Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm´ı.
Kuru da´vâ ile olmaz bu, fakat ilm ister;
Ben o kudrette adam görmüyorum, sen göster?
Koca ilmiyyeyi aktar da bul üç tâne fakîh:
Zevk-ı fıkhîsi bütün, fıkri açık, rûhu nezîh?
Sayısız hâdise var ortada tatbîk edecek;
Hani bir tane "usûl" âlimi, yâhu, bir tek?
Böyle âvâre düşünceyle yaşanmaz, heyhât,
"Mülteka" fıkhınızın nâmı, usûlün "Mir´ât".
Yaşanır, zannediyorsan, Baba Câferliksin,
Nefes ettir, çabucak kendine, olsun bitsin!
Ölüler dîni değil, sen de bilirsin ki bu din,
Diri doğmuş, duracak dipdiri, durdukça zemin.
Neye isrâf edelim bir sürü iknâiyyât?
Hoca, mâdem ki bu din: Dîn-i beşer, dîn-i hayât,
Beşerin hakka refik olmak için vicdânı,
Beşerriyyetle berâber yürümektir şânı.
Yürümez dersen eğer, rûhu gider İslâm´ın;
O yürür, sen yürümezsen, ne olur encâmın?
Oflu´nun ilmi de olsaydı o îmâna göre,
Şimdi baştanbaşa tevhîd ile dolmuştu küre.
O nasıl kalb, o nasıl azm, o nasıl itmînân…
İşte tevfık-ı İlâhîye yürekten inanan;
İşte "lâ havfe aleyhim" diye Kur´ân-ı Hakîm,
Bu veli zümreyi etmektedir ancak tekrîm.
Hâlik´ın nâ-mütenâhî adı var, en başı: Hak.
Ne büyük şey kul için hakkın elinden tutmak!
Hani, Ashâb-ı Kirâm, ayrılalım, derlerken,
Mutlakâ "sûre-i ve´l Asr"ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh;
Başta îmân-ı hakîkî geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebat. İşte kuzum insanlık.
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık.
Müslüman hakka zahîr olmaya her an mecbûr,
Sarsılır varlığı, göstermeye başlarsa fütûr,
Hele zulmün galeyânında bu mecbûriyyet,
Daha şiddetli olur başkalarından elbet.
Çünkü hak öyle zamanlarda kalır tehlikede,
Çâresizdir onu kurtarmaya bakmak sâde.
Bir adam dursa da bir zâlim imâmın yüzüne,

Adli emretse, bu zâlim de onun hak sözüne,
İnkıyâd eyliyecek yerde tutup kıysa ona,
O mücâhid yazılır tâ şühedânın başına.
Hamza´dan sonra gelen şanlı şehîd ancak odur.
Hak için can verenin pâyesi elbet bu olur.
Hakkı bir zâlime ihtâr, o ne şâhâne cihâd!
"En büyüktür" dedi Peygamber-i pâkîze-nihâd.
Hak zelîl oldu mu millet de hükûmet de zelîl.
"Hangi ümmette ki müşkildir edilmek tahsîl,
Âcizin hakkı kavîlerden... O, kuvvetlenemez... "
- Ne güzel söz bu! Şümûlüyle beraber mûcez.
- Ömer´in hutbesi aklında mı bilmem?
- Bilmem...
- "Eyyühe´n-nâs, ederim taptığım Allâh´a kasem,
Yoktur aslâ şu cemâ´atte ki hiçbir âciz,
Benim indimde sizin olmaya en kâdiriniz,
Bir kavînizde olan hakkını kurtarmam için.
Bir kavî kimse de yoktur ki bu ümmette, bilin!
En zaîf olmaya nezdimde, tutup kendinden,
Âcizin hakkını ısrâr ile isterken ben... "
Ömer´in işte, Hocam, çizdiği meslek buydu.
- Lâkin akvâline ef´âli bihakkın uydu.
- Sallanan çünkü kılıçlardı; ne kuyruk ne kavuk!
Öyle bir devr-i şehâmette kolaydır ululuk.
Senin etrâfını alsın ki yığınlarca sefil,
Kimi idmanlı edebsiz, kimi ta´limli rezîl.
Kiminin fıtratı âzâde hayâ kaydından;
Kiminin iffeti ikbâline etten kalkan.
O kumarbaz, bu harâmî, şunu dersen, ayyâş.
Sonra mecmû u müzevvir, mütebasbıs, kallâş...
Bu muhîtin bakalım şimdi içinden çıkabil;
Ne yaparsın Ömer olsan, yine hâlin müşkil.
Uğramaz doğru adam semtine, lâkin, heyhat,
Gece gündüz seni ıdlâle müvekkel haşerat!
Kulağın hak söze artık ebediyyen hasret;

Mehmed Âkif ERSOY

(*Sebîlürreşâd* mecmuası, C. 18, Teşrinievvel, 1335 (1919).

SONUÇ

"Müslümanlar için hakk-ı hayat ancak birlik ve beraberlik ile mümkün görünmektedir. Eğer Müslümanlar yaşamak istiyorlarsa cemaat arasında nifaka, şikaka, dargınlığa, küskünlüğe, ayrılığa-gayrılığa meydan açabilecek en ufak sözlerden, en ehemmiyetsiz görünen hareketlerden bile çekinmelidirler! **Yeis ve ümitsizliğe düşmek İslam dinine göre küfür telakki edilmiştir. Bunun için Müslümanların Allah'ın merhamet ve yardımından ümit kesmemesi, tek tek üzerlerine düşen görevleri yaptıktan sonra vadedilen kurtuluşu beklemeleri gerekir. Başta din, namus ve vatan olmak üzere bütün varlığımız tehlikeye düşmüş, düşman kapılarımıza dayanmıştır! Bu durumda yapılacak şey, ayrılık-gayrılık gibi küçük meseleleri bir tarafa bırakmak ve el birliği ile bu namert istilâyı bir an önce geri püskürtmektir!**" (*Sebîlürreşâd* gazetesi,458/12 Şubat 1336 (1920), s. 183-186.)

Sosyal hayatın her alanına el atan Mehmed Âkif, başta birlik olmak üzere, adalet, ümit, azim, aile, gençlik, çalışmak, güzel ahlak, gibi konuları işleyerek günümüze ışık tutmaktadır. Mehmed Âkif'in şiirleri, günümüz gençliğine yol göstermektedir. Sosyal hayatı şiirlerle akıcı hâle getiren şairimiz hem hastalığı hem de tedaviyi ortaya koymuş, yılgınlığa, tembelliğe, miskinliğe karşı şiddetle mücadele etmiştir.

Âkif'e göre insanın izzet ve itibarı, çalışıp kazanmasıyla doğru orantılıdır.

"Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?"

"Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!"

"Niçin bu hâle düştük? Bunun illetini ben şöyle görüyorum: Doğduğumuz günden itibaren babalarımız, hocalarımız, siyasilerimiz, ediplerimiz, şairlerimiz, muharrirlerimiz bize istikbal için ümid verecek bir şey söylemediler. Mücahedeye sevk edecekleri yerde, rast gelen adam ruhlarımıza, kalplerimize y'es mayası aşıladı!"

"Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, tayyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabıtalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin kaygusuna düştüğü zaman yıkılır!.. Bizi mahv için tertip edilen muahede-i sulhiye paçavrasını, mücahitlerimiz, şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi beri taraftaki

dindaşlarımıza düşen vazife, Anadolumuzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça, İslâm için bu diyarda beka imkânı yoktur!..

Ey Cemaat-i Müslimîn! Düşmanlarımızın bugün bizden istedikleri ne filan vilâyet ne filan sancaktır; doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, devletimizdir!.. Ey Cemaat-i Müslimîn! Ağyar eline geçen Müslüman yurtlarının hâli bizim için en müessir bir levha-i ibrettir! İslâm'ın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım! Ye'si, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atarak azme, mücahedeye, vahdete sarılalım. Cenab-ı Kibriya, hak yolunda mücahede için meydana atılan azim ve iman sahipleriyle beraberdir."

Mehmet Akif'in şiirlerindeki ortak ses ve hissiyat, birlik ve beraberliktir. Bu düşüncelerin günümüze kadar gelmiş olması, sosyal temaların kalıcı olmasından kaynaklanmaktadır.

Gitme Ey Yolcu

"Gitme ey yolcu, beraber oturup ağlaşalım
Elemim bir yüreğin kârı değil, paylaşalım"

Kaynaklar:

Akyüz, Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Doğuş Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi, Ankara 1970.

Büyük Türk Klasikleri, C. l, Ötüken-Söğüt Yayını, İstanbul 1990, s.342

Demiray, Kemal; Türkçe *Çocuk Edebiyatı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1967.

Ersoy, Mehmet Âkif; *Safahat*, haz. M. Ertuğrul Düzdağ, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

Eşref Edib, *Mehmed Akif*, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul 1962, s. 385.

Eşref Edip, *Mehmet Akif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Düşünceleri*, İstanbul 1939.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1983.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1967.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Mehmet Akif Hayatı ve Eserleri*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1945.

Timurtaş , Faruk Kadri, *Mehmet Akif*, İstanbul 1958.

Sebîlürreşâd, C. 18, S. 458, s.184.

Yalçın, Alemdar - Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

EKLER

VII. BÖLÜM

MEHMED ÂKİF ERSOY İLE İLGİLİ BELGE VE FOTOĞRAFLAR

1-MEHMED ÂKİF'LE YAPILAN SON MÜLÂKAT (RÖPORTAJ)

Nevzat Ayas- Merhum babanız hakkında bilgi verir misiniz?

Mehmed Âkif- Babam İpekli Tâhir Efendi merhumdur. Kendisi İpek'in Şusisa isminde bir köyündendir. Tâhir Efendi'nin babası Nureddin Ağa'dır. Nureddin Ağa ümmidir ve hâlis Arnavut'tur. Tâhir Efendi, Fatih müderris ve mucîzlerindendi. Biraz İpek'te okumuş, sonra İstanbul'a gelmiş, Yozgatlı Hacı Mahmud Efendi'den ders görmüş ve icazet almış. Vefatı, Arabî 1305 yılıdır.

-Merhum anneniz hakkında bilgi verir misiniz?

-Annem Hâcce Emine Şerife Hanım'dır. On sene evvel öldü. 90 yaşına yakın muammer oldu. Onun babası Buhârâlı Mehmed Efendi'dir. Anasının adını hatırlamıyorum. Bundan yüz, yüz elli sene kadar evvel Buhârâ'dan Anadolu'ya Hekim Hacı Baba isminde biri geliyor. Boyabat'ta evleniyor. Sonra karısını alıp Tokat'a gidiyor. Benim annemin annesi Tokat'ta dünyaya geliyor. Annemin annesi sinn-i izdivaca gelince Buhârâ'dan gelen tacir Mehmed Efendi'ye varıyor.

Annem bu izdivacın mahsûlüdür. Bu suretle annem hem baba tarafından hem de ana tarafından Buhârâlı oluyor. Annem, Anadolu'da doğmuş ve büyümüştür. Annem çok hassas kadındı. Babam da öyleydi. Şiir söylemezdi fakat şiir ve inşâya âşıktı. Soyunda şâir olup olmadığını bilmiyorum.

-Nerede ve hangi tarihte doğdunuz?

-İstanbul'da Fatih civarında Sarıgüzel'de doğmuşum. Tarihi, Şevval 1290'dır.

-İsminizi acaba neden "Akif" koymuşlar? Bu adı size kim vermiş?

-Babamın bana verdiği mahlas "Ragıyf'tır. Ragıyf, Arapça bir nevi ekmek demektir. "Ragıyf" ev halkı ve mahalleli arasında kullanılamamış. "Akif'e

çevirmişler. Nüfus kâğıdına da Akif geçmiş. İşte bu suretle adım Mehmed, mahlasım da Akif kalmıştır. Fakat babam hep "Ragıyf" derdi. "Ragıyf", tevellüd tarihimi de ifade eder.

-İlkokula kaç yaşında başladınız, nerede okudunuz?

-İlk tahsile, Fatih civarında Emir Buhârî Mahalle Mektebinde ve dört yaşında başladım. Hocamı şahsen hatırlarım. Fakat ismini hatırlayamıyorum. Burada iki sene kadar bulundum. Fatih'te Muvakkithâne'nin yanındaki iptidaî mektebinde ilk tahsile devam ettim. Bu, Maarif Nezâretine bağlı resmî bir mektepti. Birçok hocalar vardı. Hem bu mektebe gidiyordum hem de pederim bana yavaş yavaş Arapça okutuyordu. Bu mektebe üç sene devam ettim. O zamanki programa göre ders gördük.

-Ortaokula nerede devam ettiniz, hocalarınızdan hatırladığınız kimse var mı?

-Rüşdiye mektebim, Fatih'te Otlukçu Yokuşunda bulunan Fatih Merkez Rüşdiyesidir. Buradaki hocalarımdan hatırladıklarım, başmuallim Hoca Süleyman Efendi, ikinci muallim Mustafa Efendi, üçüncü muallim Hafız Osman Efendi. Bunlardan Süleyman Efendi Arnavut, Mustafa Efendi Anadolulu idi. Osman Efendi, sarı sakallı bir zattı. Diğer hocalar, seyyar idiler. Bu seyyar hocaların en mühimi, son sınıfta kendisinden Türkçe okuduğum Hoca Kadri Efendi'dir.

-İlkokula devam ederken babanızın sizi Arapçaya başlattığını söylemiştiniz. Bu dersler ortaokul yıllarında da devam etti mi?

-Rüşdiye tahsiline devam ederken, babamdan yine Arapça okurdum ve epeyce ilerlemiştim. Seviyem mektep programından çok yüksekti. Babam okuturken o zamanın usûlünü ve kitaplarını takip ediyordu.

-Farsçayla ve diğer yabancı dillerle aranız nasıldı? Okul dersleri dışında bunlara da çalıştınız mı? Şiire olan ilginiz bu sıralarda henüz uyanmış mıydı?

-Mektepte okunan Fârisî ile iktifa etmezdim. Fatih Câmii'nde ikindiden sonra *Hafız Dîvânı* gibi *Gülistan* gibi, *Mesnevi* gibi muhalledâtı okutan Esad Dede'ye devam ederdim. Rüşdiye tahsilimde esasen en çok lisan derslerine temayülüm vardı. Dört lisanda da Türkçe, Arapça, Acemce ve Fransızca, birinci idim. Şiiri çok severdim.

-İlk okuduğunuz şiir kitabı hangisidir? Babanız şiire olan ilginizi nasıl karşılıyordu?

-İlk okuduğum şiir kitabı, Fuzûlî'nin *Leyla ve Mecnûn*'u olmuştur. Babam bu temayülüme ses çıkarmazdı.

-İlk dinî terbiyenizi nereden aldınız? Büyükleriniz dindar kimseler miydi? Tarikat ve tasavvufla ilgileri var mıydı?

-İlk dinî terbiyemi veren, ev ve mahalle, iptidaî, rüşdî tahsilde aldığım telkinler olmuştur. Bilhassa evin bu hususta tesiri büyüktür. Annem çok âbid ve zâhid bir hanımdı. Babam da öyle… Her ikisinin de dinî salâbetleri vardı. İbadetin vecdini, zevkini, heyecanını tatmışlardı. Pederim, Hacı Feyzullah Efendi merhumun müritlerindendi. Nakşî şeyhlerinden olan Feyzullah Efendi, o zaman hayatta idi. Annemin tarikata intisabı yoktu. Babam bana tasavvuf telkininde bulunmamıştır.

-Şiir yazmaya ilk ne zaman başladınız?

-Rüştiyede vezinsiz, kafiyesiz özenme kabilinden nazım parçaları karalardım.

-Ortaokulu (rüştiye) bitirince nereye girdiniz?

-Rüştiyeyi bitirince pederim, mektep ve meslek seçimini bana bıraktı. Ben de o zamanlar parlak bir meslek olan Mülkiye'yi tercih ettim. O vakit rüştiyeden Mülkiye'ye talebe alınırdı. Fakat tam benim rüştiyeden çıktığım sene Mülkiye teşkilâtı tâdil olundu. Beş senelik tahsil mühleti ikiye ayrıldı: Üç senelik idâdî, iki senelik âlî kısım... Rüştiyeden çıkınca işte bu teşkilâta göre Mülkiyenin idâdî kısmına girdim. Üç sene sonra şehadetnâme aldım, âlî kısma geçtim.

Burayı da bitirdiniz mi?

Âlî kısma geçtim, ancak ben bu dördüncü seneye devam ederken pederimin vefatı, sonra yegâne mev'âmız olan evimizin yanması üzerine zaruret içinde kalmıştım. İki sene sebat edip Mülkiyeyi bitirmek kabildi. Lâkin o aralık mezunlara ya hiç vazife vermiyorlar yahut onları gayet cüz'i bir maaş ile istihdam ediyorlardı.

-Demek ki Mülkiyenin yüksek kısmını bitirmenize "istikbal endişesi" mâni oldu. Fakat tahsili bırakmadınız…

-Bu sırada idi ki ilk defa Mülkiye Baytar Mektebi ihdas olundu. Birkaç arkadaş, "Bu mektep yenidir, çıkanlara memuriyet verilecektir." diye, Baytar Mektebi iki senesi nehârî, iki senesi leylî olmak üzere dört senelik idi. Biz nehârî kısmını bitirince Halkalı'daki leylî kısmına geçtik.

-Bu sıralarda derslerdeki, bilhassa lisan derslerindeki başarınız devam ediyor muydu? Şiire olan ilginiz arttı mı? Hangi konularda yazıyordunuz?

-İdâdî'de, Mülkiye'de Baytar Mektebinde en çok lisan derslerinde iyi idim. Şiirle iştigâlim, Baytar Mektebinin son iki senesinde hızlandı. Çok manzum parçalar yazdım. Sonra bunların hepsini mahvettim. Şiir ile alâkamı artırmak için orta ve yüksek tahsilde yeni bir müessir çıkmamıştır. Eski temayülüm inkişâf etmiştir.

-Sevgili Üstad, Kur'ân'ı ezberler, şiirler yazar ve okul birincisi olursunuz... Fakat aynı vakitler içinde yaptığınız bazı şeyler daha var. Bunlarla onları nasıl olup da birlikte yürütebildiğinizi anlamak gerçekten zor oluyor. Sporculuğunuzdan biraz bahseder misiniz?

-Bedenî mümâreselere çok meraklı idim. Güreş de ettim; kısbet giyerek, zeytinyağı kullanarak. Pek İstanbul içlerinde güreşmezdim amma, Çatalca taraflarında köylerde güreşirdim. Üstadım da kendisiyle bir mahalle çocuğu bulunduğumuz Kıyıcı Osman Pehlivan'dı ki benden beş altı yaş büyüktü. Bu adam daha sonra pehlivanlığın müntehâsına kadar yükseldi. Hacı Osman'ın pehlivanlığı da insanlığı da mükemmeldir. Hâlâ dünyada en hürmet ettiğim adamlardan biridir. Hayattadır. Pehlivanlığım, on altı on sekiz yaşlarında oluyor. Hatta Halkalı'da Baytar Mektebinde iken cumaları tatil günleri savuşur, etraf köylerde düğünlerde güreşirdim. Yüzmek, atlamak, taş atmak, koşmak gibi bedenî mümâreselerle meşgul oldum.

-Musikî ile de meşgul olmuşsunuz...

Tahsili bitirdikten sonra ney üflerdim. Kulağım sesleri iyi ayıramadığı için muvaffak olamadım. Bıraktım.

Baytar Mektebi'ni bitirince, herhalde memuriyet hayatınız başladı...

Mektepten çıkınca beni ve benden sonra gelen ikinciyi -ki Simon isminde bir Ermeni gencidir- Ziraat Nezareti Umûr-ı Baytariye Şubesinde alıkoydular; yedi yüz elli kuruş maaşlı bir memuriyete tayin ettiler. Vazife merkezi, Nezaret olmakla beraber, üç dört sene kadar Rumeli'de, Anadolu'da, Arabistan'da sârî hastalıkları işi üzerinde hayli dolaştım. Köylü ile bu müddet zarfında gayet sıkı temas ettim. En son memuriyetim Umur-ı Baytariye müdür muavinliğidir. Bir taraftan Halkalı Mektebinde kitabet, Dârülfünunda edebiyat dersleri veriyordum. Balkanlar Harbi'nden sonra Ziraat Nezaretindeki memuriyetimle Dârülfünundan istifa tarîkıyla çekildim. Uhdemde yalnız Halkalı kaldı. Çünkü

oraya hatıralarla bağlı idim. Bu vazifemin maaşı pek azdı. "Dârü'l-Edeb" ismindeki hususî mektepte de fahrî olarak dört beş sene ders verdim.

-Sohbetinde bulunduğunuz ve kendisinden istifade ettiğiniz kimseler var mı?

-Emrullah Efendi'nin sohbetlerinden çok müstefid oldum. Baytar Miralayı İbrahim Bey de sohbetinden müstefîd olduğum zatlardan biridir. Kendisiyle Şam, Adana taraflarında bir sene kadar dolaştım.

-Okulun son yıllarında çok miktarda manzum parça yazdığınızı söylemiştiniz. Bir kısmını yayınladığınız biliniyor. Nerede çıkmışlardı, konuları nelerdi?

İlk şiirlerim, *Resimli Gazete*'de çıktı. Takriben 313, 314 Rûmî seneleridir. O şiirler *Safahat*'ta yoktur. Bunlar kemiyet itibariyle *Safahat*'a muâdildir. Mevzuları muhteliftir. En çok ahlâkî, dinî, pek az gârâmî idiler.

-Şiir sahasında, beğendiğiniz ve kendinize örnek edindiğiniz veya faydalandığınız şâirler var mıdır? Size en çok kim tesir etti?

-İlk şiirlerimde birkaç şâiri kendime numune aldım: Evvelâ Ziya Paşa gelir. Naci'nin nazmı da pek hoşuma gitti. Âdeta onu kendime meşk ettim. Kemâl'den, Hamid'den de fikren çok müstefîd oldum. Eskileri de çok okumuş, sevmiştim, ilk eserlerimde onların büyük izleri görülürdü. Zannediyorum ki okuduğum Şark ve Garp muhalledâtı içinde Sa'dî'nin eserleri kadar üzerimde hiçbiri müessir olmamıştır.

-Türkçeye verdiğiniz önemin sebebi de nereden geliyor?

-Bence iki şey mukaddestir. Din, dil... Din, bütün kudsî duyguları düşünceleri insana telkin eder. Bu duyguların, düşüncelerin mümkün olduğu kadar vâsıta-i tebliği olan da dildir. Benim dile olan itinâ-yı fevkalâdem işte Arapçaya gösterilen bu ihtimamları anlayışımdan doğmuştur.

-Farsçayı, Fransızcayı da çok iyi bildiğiniz söyleniyor. Nasıl öğrendiniz?

-Fârisîyi de kendi kendime ilerlettim. Evvelâ şerhli kitapları, sonra şerhsizleri okudum. Fransızcayı mektepte öğrendiklerime eklemek suretiyle kendi kendime öğrendim. Fransız şâirlerinden Hugo, Lamartin ile klasiklerle çok uğraştım. Daudet ile Zola'yı fazlaca okudum.

Tarihimizin en buhranlı devrinde yaşadınız. Hâdiselerin içinde bulundunuz. İslâmî hareketin fikrî önderi oldunuz. Dâvânıza erişmek için, yayınlarınız ve konuşmalarınıza ilâve olarak siyasete de girdiniz mi?

-İstiklâl Harbi'nde, Büyük Millet Meclisi azâsı oluncaya kadar siyasiyat ile bir alâkam yoktur.

-1908'den beri şiirler, makaleler yazdınız; vaazlar verdiniz, haftalık bir mecmuayı yıllarca idare edip başyazarlığını yaptınız. Bütün bu zaman içinde belli bir gaye için çalıştınız. Osmanlı Devleti yıkıldı. İslâm dünyası değişti. Türkiye'de milliyet esasına dayalı lâik bir cumhuriyet kuruldu. Siz de vatanınızdan on yıl ayrı kaldınız. İlk yıllardan bu yana 28 yıl geçti. O zaman 35 yaşında idiniz, şimdi ise 63 yaşındasınız. Fikirlerinizde bir değişme oldu mu? Din ve milliyet hakkındaki son görüşleriniz nelerdir?

-Yazılarımdaki esaslarda bir değişiklik olmamıştır.

-Bazı seyahatler yaptığınız biliniyor. Acaba nerelere gitmiştiniz?

-Tahsili bitirdikten sonra memuriyetle iki sene kadar Rumeli'nde, iki sene kadar da Arnavutluk'ta, Arabistan'da, Adana havâlisinde dolaştım ve hasbelmeslek köylerle, köylülerle gayet sıkı temas ettim. Harb-i Umûmî'de de siyâsî vazife ile Medine'ye ve Necid'e seyahatim vardır. Harb-i Umûmî'den evvel de Medine'ye gitmiş, Mısır'da gezmiştim.

(Gazeteci Nevzat Ayas'ın Üstad Mehmed Âkif'le 1936 yılında yapmış olduğu "son mülakat")

a-MEHMET AKİF'İN ÖRNEK AHLAK VE ŞAHSİYYETİ

"**Üstad** verdiği sözü mutlaka yerine getirirdi. İnsanın mahiyeti, söylemek değil, sözünü tutmaktır derdi. Sözüne kıymet vermeyenlere, sözünü tutmayanlara insan nazariyle bakmazdı.

Çok mütevazi idi. Gösterişi hiç sevmezdi.

Yalan nedir bilmezdi. Her sözü doğru idi. Yalan söyleyenlere de çok kızardı.

Az uyur, erken yatar, sabahleyin çok erken kalkardı.

Üstad çok hür fikirli idi, geniş düşünürdü. Dinî konularda vüs'at (genişlik) ve kolaylık taraftarı idi.

Dostunun ıstıraplarını, elemlerini ondan daha çok hissederdi. Sevdiği dostunu candan severdi. Şahsına zarar vermek isteyenlere iyilik etmişti. Müsamaha etmediği yalnız bir şey vardı: O da dini idi. Sevmediği, kızdığı

adamlarla yalnız görüşmezdi. Onlarla selamı keserdi. Fakat onlar hakkında hiçbir kin beslemezdi.

Ömründe bir kerecik olsun, kuvvete karşı boyun eğmemişti. Halkın ıstıraplarına çok büyük alaka gösterirdi. Halk sıkıntıda iken, zevk ve sefahat içinde yüzenlere müthiş husumet gösterirdi. Bunları dünyanın en hamiyetsiz insanları addederdi.

Çok azim sahibiydi. Bir şeye bir kere azmetti mi artık onu yapmak mesele değildi.

Çok cömert idi. Herhangi bir arkadaşının parasız kaldığını hissedince hemen kesesini ortaya döker: Bunun yarısını sen al, yarısını bana bırak derdi. Hasislere (cimrilere) çok kızardı. Hasis kimselerle katiyyen görüşmezdi.

Ne olduğu belirsiz insanları hiç sevmezdi. Renkten renge giren, bugün bir türlü, yarın başka türlü görünen, seciyesiz, meşrepsiz adamlardan çok nefret ederdi.

Hüsnühata çok meraklıydı. Kendisinin yazısı güzeldi.

Ümitsizliğin düşmanı idi. Ye'se karşı ateş püskürürdü.

Üstad, musikiyi pek severdi. Musiki meclislerinde konuşanlara çok kızardı: "Be adamlar, dinlemesini bilmiyorsanız neden çaldırıyorsunuz?" der, meclisi bırakır giderdi.

Cahilane taassubun müthiş düşmanı idi.

İlmi sever, terakkiyi candan isterdi. Eskiye her nasıl olursa olsun yani bila-kayd u şart bağlı değildi. İyi olmak şartıyla, eskinin muhafazası lazımdı. Yeniyi de her nasıl olursa olsun, körü körüne almak taraftarı değildi; iyi olmak şartıyla alınması icap ederdi.

Cehalete karşı müthiş düşmandı. Bütün felaketlerin, cehalet yüzünden olduğunu sözlerinde, şiirlerinde, makalelerinde, hutbelerinde tekrar ederdi.

Çalışmaya büyük önem verir, siyasi dedikoduları sevmezdi. **Tefrika, nifak ve kavmiyetçiliğin düşmanı idi.**

Âkif hem şair hem âlim idi. Bilhassa lisanda büyük kudret sahibi idi. Üstadın en büyük zevki okutmak ve yazmak idi. Yûnus Emre'nin şiirleri Üstad'ı mest ederdi.

"İyilerin tembelliği, kötülerin faaliyetidir" sözünü çok tekrar ederdi. "**Namaza büyük önem verir, Kur'an'ı su gibi ezbere okurdu. Taceddin Dergâhı'nda yazdığı büyük şiiri "İstiklâl Marşı"nı, "Kahraman**

Ordumuza" ithaf etti ve bu muazzam şiiri, *Sebîlürreşâd*'ın baş sahifesinde intişar etti (17 Şubat 1337)

Üstadın kudret ve liyakata, irfan ve fazilete büyük meftuniyeti vardı. Bütün erbab-ı kudret ve fazileti candan sever, kudret ve kabiliyet gördüğü herkesi milleti tenvir (aydınlatma) hususunda çalışmaya, yazmaya, söylemeye teşvik ederdi.

İslam ve İstiklâl Marşı'mızın büyük şairi **Mehmed Âkif Ersoy**, *Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebîlürreşâd* mecmua-gazetelerinin Başmuharriri idi. *Rahimehullah.*

(Hicri, 14 Ağustos 1324 /Miladi, 1907, Eşref Edib)

MEHMED ÂKİF'TEN VECİZELER

İnsan bir gayeye vâsıl olmak için mesâisini bir mevzua hasretmeli, dağıtmamalı. İyilerin tembelliği, kötülerin faaliyetidir. İngilizlerin dünyaya hâkim olmalarının sebebi, fenalar fenalık yapınca iyiler derhâl önüne geçer, bir kenara çekilip yan gelmezler.

Ah biz Şarklılara vazife hissini ihsas edecek bir aşı keşfolunsa!,. Nereye gittimse, insanlarında vazife duygusunu göremedim. Bu şu'urun uyandığı gün, Şark yakasını kurtarmış demektir.

İyilik mefhumu bizde menfîdir, müsbet değildir. Meselâ bir adam iyidir dediğimiz zaman, şunu yapmaz, bunu yapmaz, kimseye bir fenalıkta bulunmaz mânâsını kasdederiz. Yoksa şunu yapar, bunu yapar, şöyle iyiliklerde bulunur mânâsını düşünmeyiz.

İnsan iki şeyi bilmelidir. Biri haddini diğeri de hesabını. Ben haddimi bilirim, ama hesabımı bilmem.

Hayatta tahammülü olmayan yük, hamûle-i mihnettir. Yüklenmek mecburiyeti olunca, hiç olmazsa mihnetine kıymet vermeyen adam intihâb etmeli.

İhtiyaç, insanın kendi eliyle üzerine örttüğü bir ağdır. Hiç olmazsa ağın gözlerini büyük tutmalı, kurtulamazsa, bari elleri, ayakları, başı dışarıda kalsın. Dindar olmasaydım, gençliğimde ahlâksız olabilirdim.

Bir zamandan beridir, dillerde "karakter" sözü dolaşıp gidiyor. Azim, sebat, seciye, metanet gibi elfâz ile tercüme edilen bu kelimenin tam mukabili "sabır"dır. Öyle ise artık bu ümmete Alman, İngiliz, Fransız milletlerinin ahlakıyla mütehallik olmayı tavsiyeden vazgeçelim de ona meânî-i İslâmiye'yi öğretmeye çalışalım.

II-FOTOĞRAFLAR VE BELGELER İLE MEHMED ÂKİF ERSOY VE YAŞAMI

Mehmed Âkif Ersoy'un (1873-1936), Halkalı Baytar Mektebinde (Veteriner Hekimliği Fakültesinde) okuduğu sırada (1889-1893), mektep kıyafetleri ile çekilmiş bir fotoğrafı.

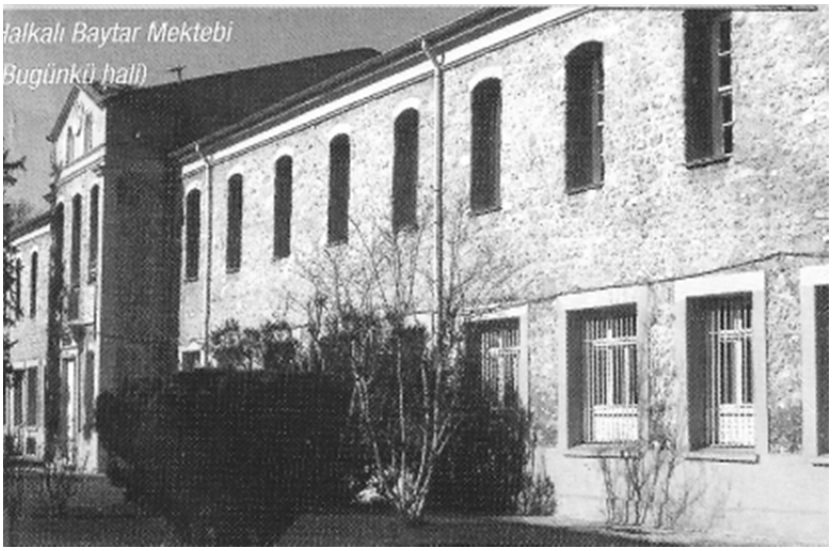

Mehmed Âkif' Ersoy'un İlköğrenimini gördüğü Fatih'teki Emir Buhârî Mahalle Mektebi (İstanbul)

Mehmed Âkif Ersoy'un Yüksek Öğrenimini gördüğü ve birincilik ile mezun olduğu İstanbul'daki Halkalı Baytar Mekteb-i Âli'si (Veteriner Hekimlik Fakültesi)

Halkalı Baytar mektebinin açılma merasimi

Mehmed Âkif Ersoy'un yüksek öğrenimini gördüğü ve birincilik ile mezun olduğu Halkalı Baytar Mektebi-i Âlisinin (Veteriner Hekimlik Fakültesinin) açılış töreni (İstanbul)

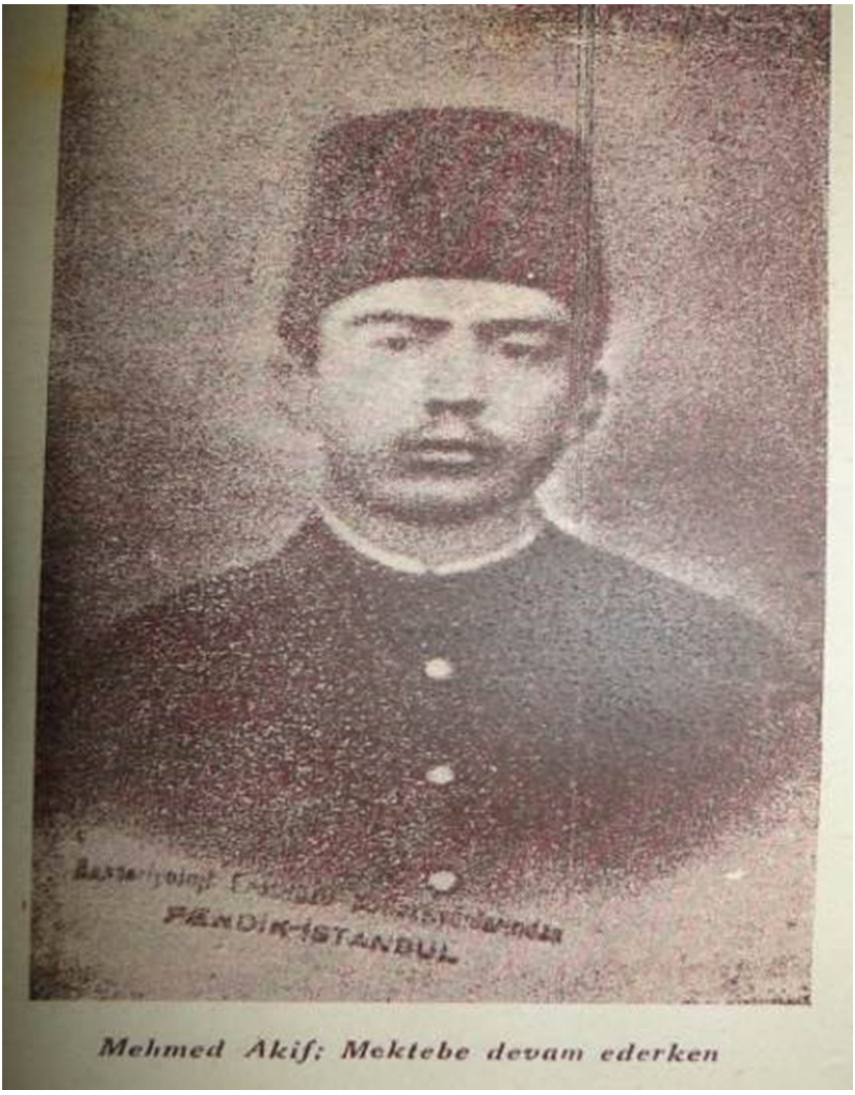

Mehmed Âkif öğrencilik yıllarındayken

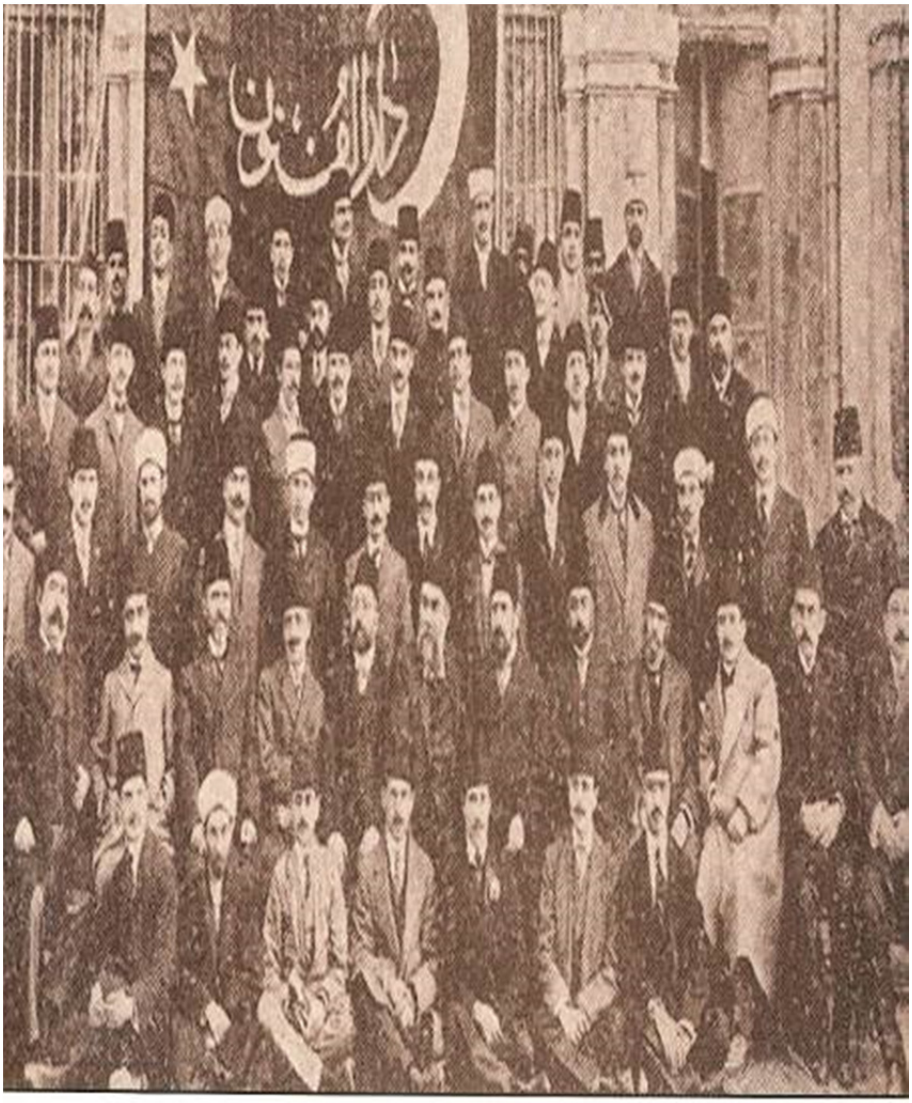

Mehmed Âkif, İstanbul üniversitesi (Dârülfünûn) Edebiyat Fakültesinde, Profesör ve öğrencilerle beraber:
Ortadaki uzun kır sakallı Ahmed Midhat Efendi,onun solunda Ahmed Naim, Mehmed Akif;
sağında İzmirli İsmail Hakkı, Ahmed Hikmet Müftüoğlu, Ali Ekrem Bolayır, Hüseyin Dânış ve
Şehbenderzâde Hilmi Beyler.

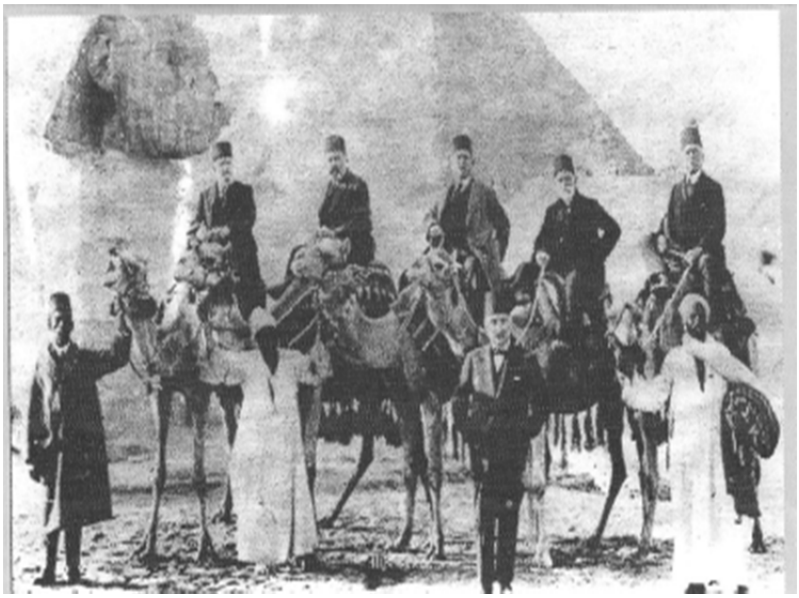

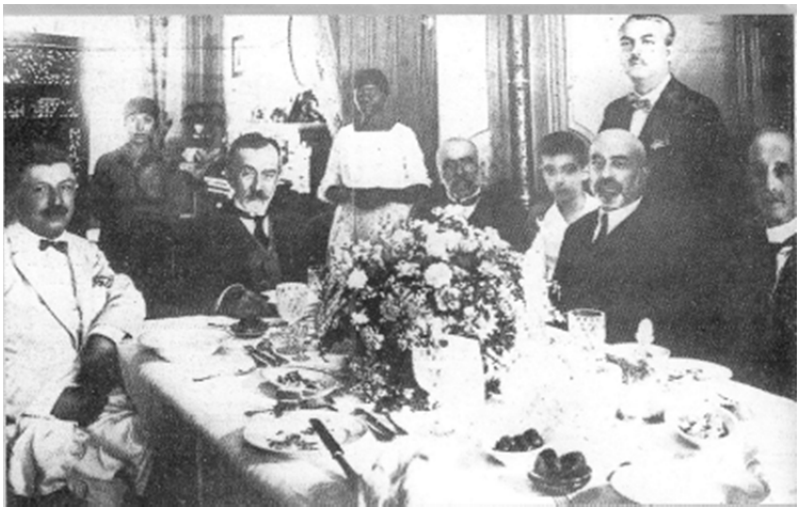

Mehmed Âkif' Ersoy'un, Mısır seyahati sırasında çekilmiş bir fotoğrafı.

(Soldan) Cenap Şahabettin, Abdülhak Hamit, Süleyman Nazif, Mehmed Âkif, Mithat Cemal, Samipaşazade Sezai.

Mehmed Âkif Üniversitede ders verdiği yıllarda

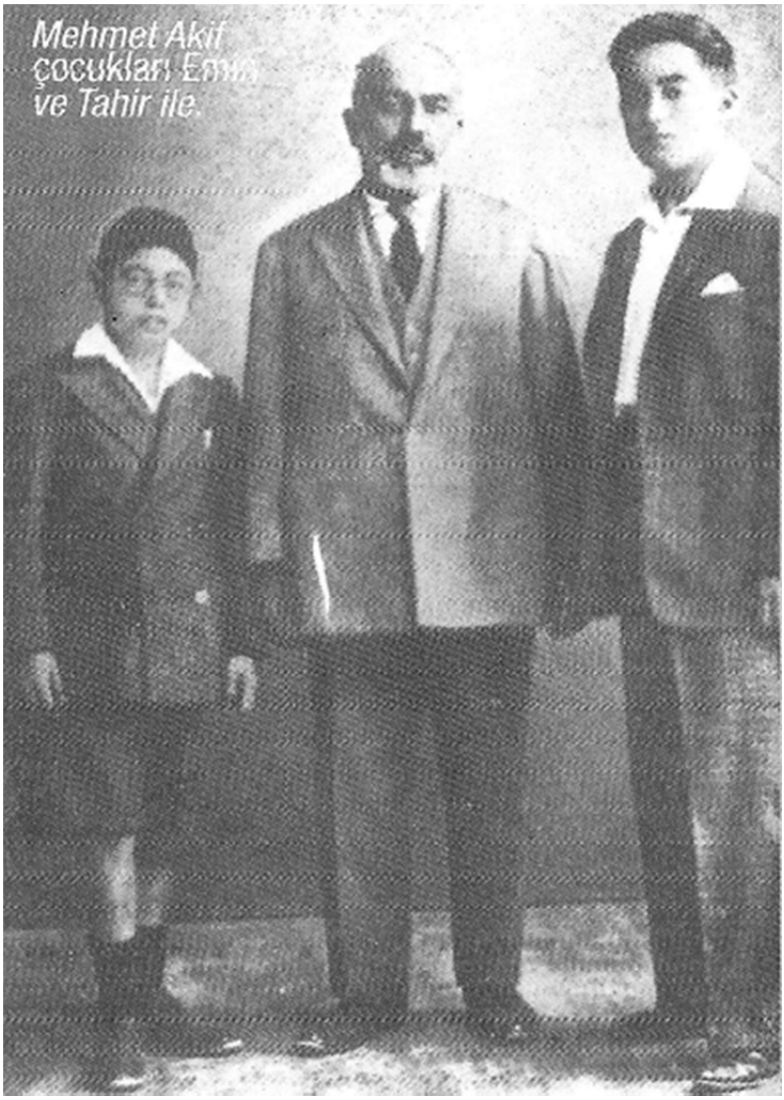

Mehmet Âkif' Ersoy'un oğulları Emin ve Tahir ile birlikte görülüyor.

Mehmed Âkif'in Mısır'da iken çekilmiş bir fotoğrafı

Mehmed Âkif'in Mısır'da iken çektirdiği bir fotoğrafı

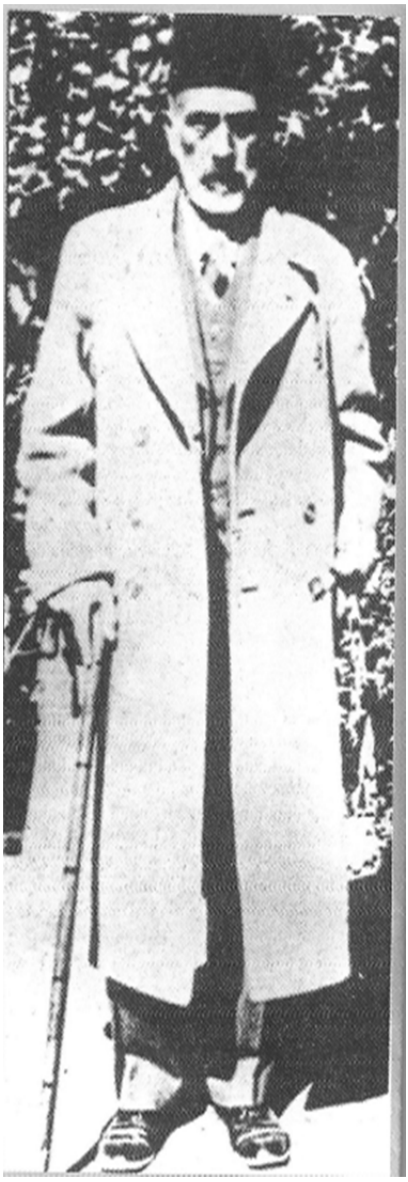

Mehmet Âkif' Ersoy'un Mısır'da çekilmiş bir fotoğrafı.

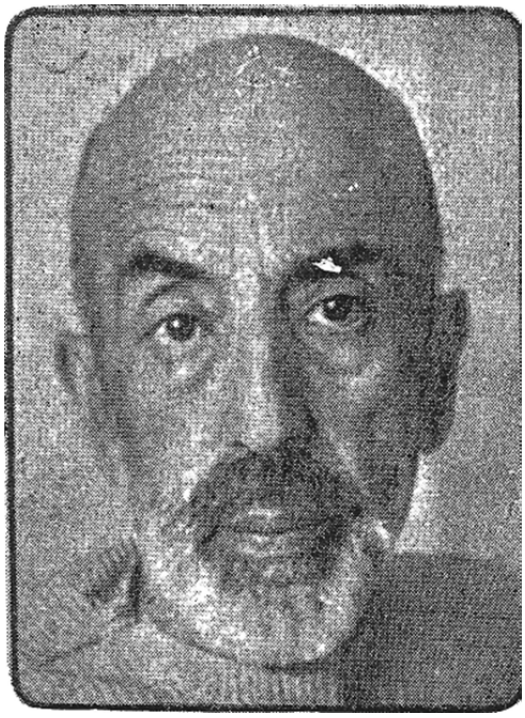

Mehmet Âkif' Ersoy'un hasta yatağında çekilmiş bir fotoğrafı.

Mehmed Âkif, Mısır Apartmanındaki dairede hasta yatağında

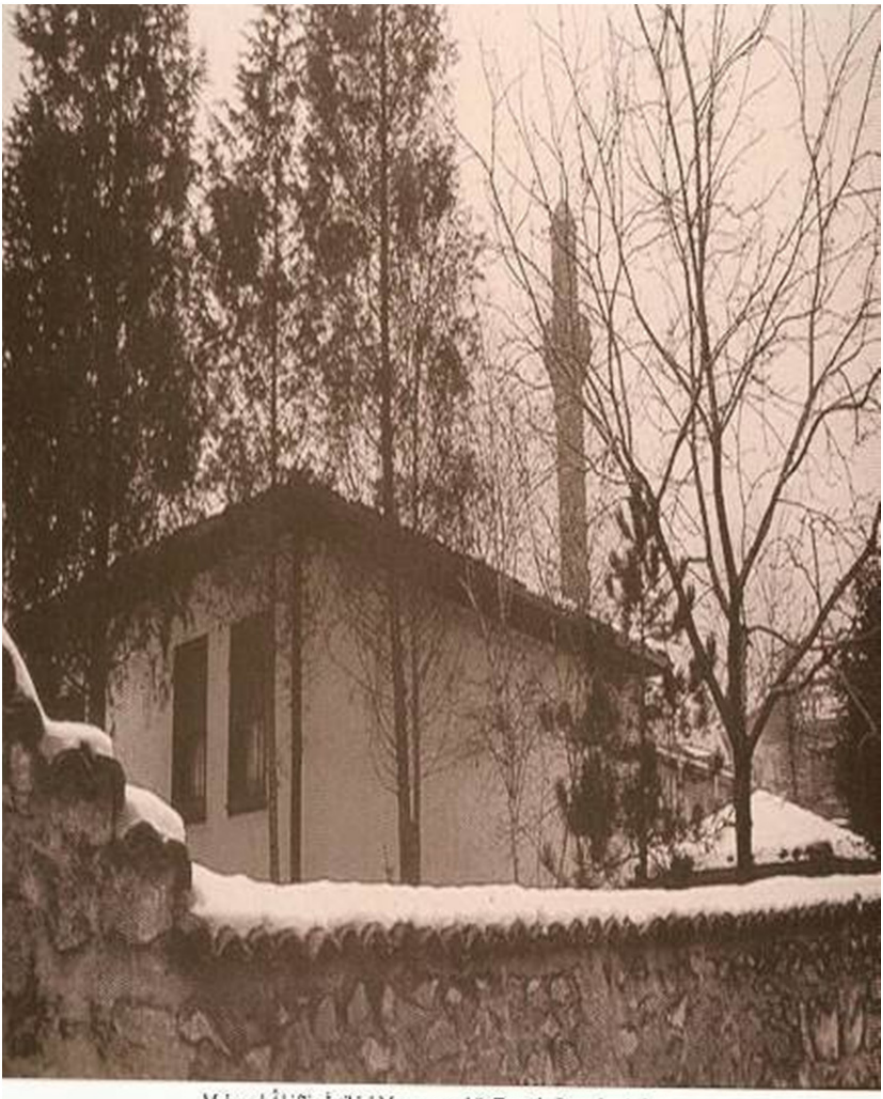

Mehmed Âkif'in İstiklal Marşını yazdığı Tacettin Dergahı, Ankara

Mehmed Âkif' Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazdığı

Ankara'daki Taceddin Dergâhı.

Üniversite gençliği, İstiklal Marşı şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'a olan sevgi, saygı ve bağlılığını onun cenazesine koşarak yerine getiriyor (Beyazıt/İstanbul).

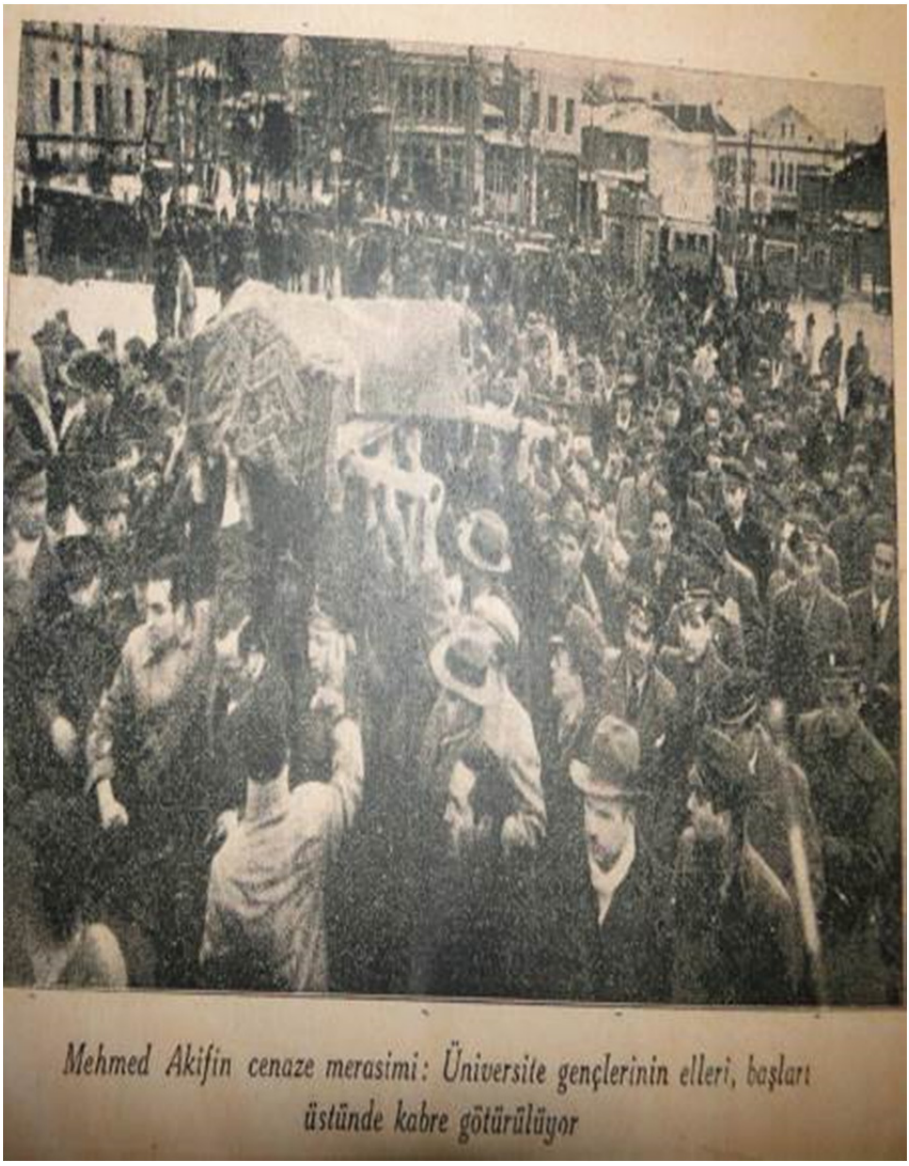

Mehmed Akifin cenaze merasimi: Üniversite gençlerinin elleri, başları üstünde kabre götürülüyor

Üniversite gençliği ve halk, İstiklal Marşı şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'a olan sevgi, saygı ve bağlılığını onun .enazesine koşarak yerine getiriyor (Beyazıt/İstanbul).

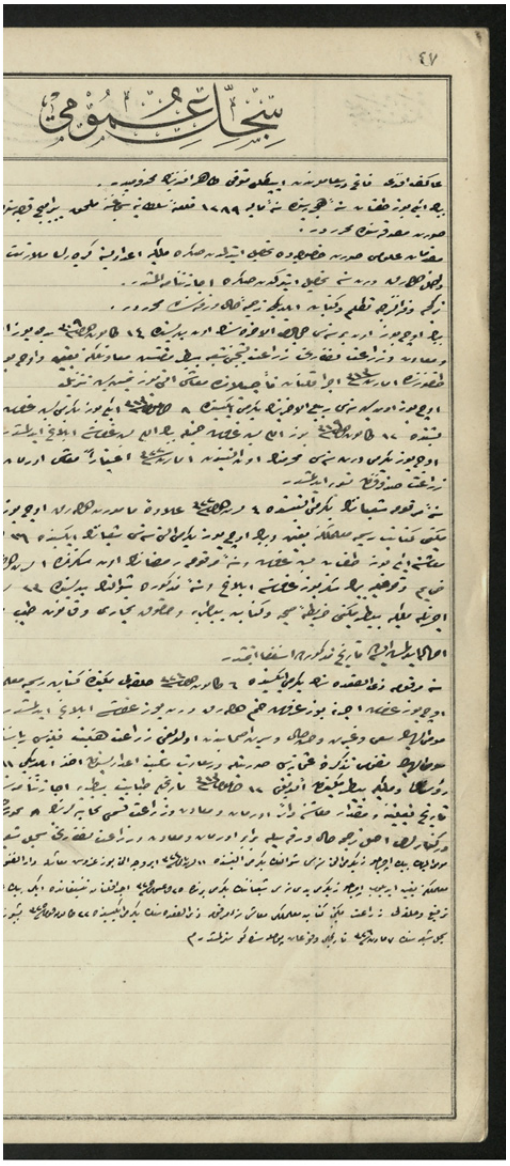

Mehmed Âkif'in Resmî Hâl Tercümesini gösteren Osmanlı Arşiv kaydı. "*Mehmed Âkif Efendi, Fatih Dersiamlarından İpekli Müteveffa Tâhir Efendinin mahdumudur. 1290 sene-i Hicriyesinde sene-i mâliyye 1289, Kal'a-i Sultaniyye Sancağına mülhak Bayramiç kasabasında tevellüd ettiği, Tezkire-i Osmaniyye sûret-i musaddakasında muharrerdir…*" (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Sicilli Ahval Defteri*, C. 175, s. 47).

SEBİLÜRREŞAD

SAYI : 276 — 50 kuruş — CİLD : 12

Sırat-ı Müstakim - Sebilürreşad baş muharriri merhum Mehmed Âkif

Münderecat

Sebilürreşadın elliinci yıldönümü münasebetiyle iltifatlarını yazan zevat: Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil, Avukat Seniy yüddin Başak, Temyiz Mahkemesi riyasetinden emekli Avukat Ali Hikmet Berki.

Mühim Bir Rica

Bankaca adresler kâfi derecede yazılmamasından hesaplar karışmakta olduğundan, tam adres yazılması hakkında ki rica larımız da bankaca kabul edilmediğinden, İstanbul Papa Kredi Bankası Sirkeci şubesindeki 547 numaralı hesabımızı kapattık. Badema banka ile para gönderilmemesi, yalnız posta ile gönderilmesi, isim ve adresler açık yazılması ve abone para numaralarının ilâvesi de unutulmamasın ehemmiyetle rica olunur.

(Eylül, 1958 İstanbul)

***Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebîlürreşâd* Mecmualarının Başmuharriri Mehmed Âkif**

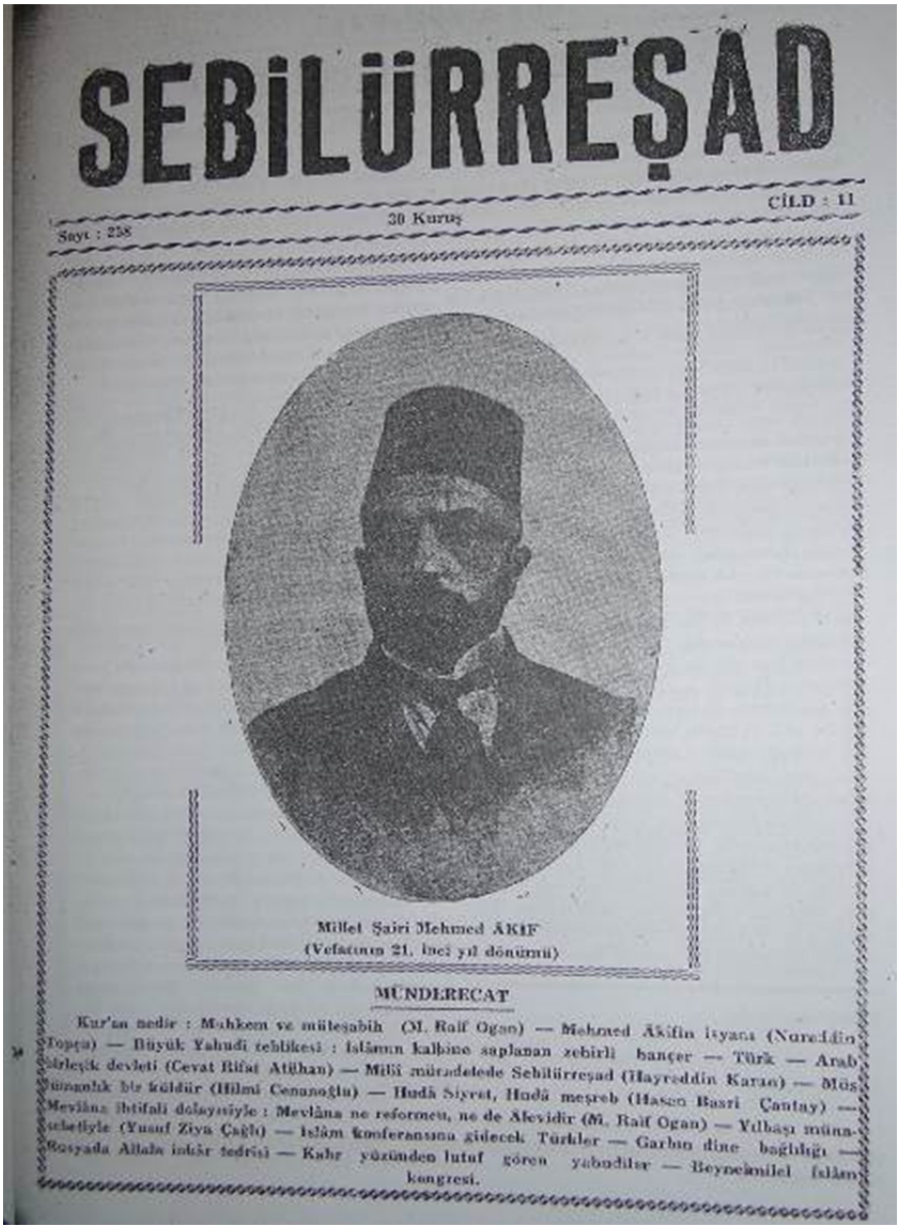

SEBİLÜRREŞAD

CİLD : 11

Sayı : 258

30 Kuruş

Millet Şairi Mehmed ÂKİF
(Vefatının 21. inci yıl dönümü)

MÜNDERECAT

Kur'an nedir : Muhkem ve müteşabih (M. Raif Ogan) — Mehmed Âkifin isyanı (Nureddin Topçu) — Büyük Yahudi tehlikesi : İslâmın kalbine saplanan zehirli hançer — Türk — Arab birleşik devleti (Cevat Rifat Atilhan) — Milli müradelede Sebilürreşad (Hayreddin Karan) — Müslümanlık bir kuldur (Hilmi Cenanoğlu) — Hudâ Siyret, Hudâ meşreb (Hasan Basri Çantay) — Mevlâna ihtifali dolayısiyle : Mevlâna ne reformcu, ne de Alevidir (M. Raif Ogan) — Yılbaşı münasebetiyle (Yusuf Ziya Çağlı) — İslâm konferansına gidecek Türkler — Garbın dine bağlılığı — Rusyada Allahı inkâr tedrisi — Kabr yüzünden lutuf gören yahudiler — Beynelmilel İslâm kongresi.

Milletin Şairi Mehmed Âkif.

Mehmed Âkif'in 1933 yılında Mısır'dan gönderdiği mektubun zarfı.

Âkif için bastırılan özel pul koleksiyonundan

استقلال مارشی

Mehmed Âkif Ersoy'un yazdığı "İstiklâl Marşı"nın *Sebîlürreşâd* Mecmuasında (Gazetesinde) Yayınlanması

سبيل الرشاد

١٣٣٠

واللهيهدي من يشاء الى صراط مستقيم

اتيمون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٤٧٣ — ١٥ رجب ١٣٣٩ — جمعه — ٢٥ مارت ١٣٣٧ — ١٩ جلد

جبهه‌لرده‌کی قهرمان مجاهدلریمزه

Üstad Mehmed Âkif'in yazdığı; "Cephelerdeki Kahraman Mücahidlerimize" adlı şiirinin *Sebîlürreşâd* gazetesinin 1. sayfasında yayınlanması.

İstiklal Savaşı kahramanları meclis önünde.

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisinden bir görünüm (Ankara)

SEBİLÜRREŞAD

CİLT : 14 — 50 Kuruş — SAYI 342

Büyük Millet Meclisinin resmi küşadı 23 Nisan 1920

Bir kıt'a (Fuad Şenal) — Din terbiyesi laikliğe aykırı değildir (Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay) — Sebilürreşadın Romanı (Eşref Edib) — Komunizmin yıkıcı umdeleri (İzmir Türk Ocağı) — Yavuz Sultan Selim: Şiir (Nef'i Zaman) — Mehmed Âkif gecesinde (HasanBasri Çantay) — Senatoda dini konuşmalar (İzzet Birant) — Adlî vesikalar — Din adamlarını cahil bırakmak bizim için ayıptır. Yeni eserler: Limon ağacım.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin resmî açılışı: 23 Nisan 1920.

سبيل الرشاد

١٣٣٠

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم — دين ، علم ، ادب ، سياسي ، عمدة‌لي مجموعه اسلاميه‌در — اتبعوني اهدكم سبيل الرشاد

صاحب وصريمسئول : ع . اشرف ادیب

عدد ٣٣ — ٢١٥ | ٧ ذي القعده ١٣٣٠ | پنجشنبه ٤ تشرين اول ١٣٢٨ | جلد ٢ — ٩

سبيل الرشاد جريده‌سنك اسلاميه‌سنك قهرمان عسكرلرمزه ارسالي :

جنك شرقيسى

بوردیکی اگمه یراق ، چیق یوله !
« جنگه ! » دیيوب جانك وطن قورتوله .
یوله جیدیرمی خزا هن قوله ؟
هایدی اولدك عسكر ، اوغورلر اوله .

ای سودوکن آرقه‌یه قالمش یکیت !
آرقه‌نلك کچه‌دی ، پیش سن‌ده کیت ،
باقی نه دیيور جد شهدك ؟ ایشیت :
« طورمه کیت اولادم .. اوغورلر اوله .

طورمه کیت اولادم آچیقدیر یولك ..
جنگه صیغانلرین اویکولر قولك ،
سونکوکی طاقی ، اولا صفه کچیش یولون .
اوغورلك آچیق اولسون ، اوغورلر اوله .

یرلری یورکان سن اولوب طالشمالی !
طاغ دیيوب ، طاش دیيوب آتشمالی !
سن‌ده‌کی جوشقونلقله ایل شاشمالی !
هایدی کیت اولادم ، اوغورلر اوله .

یوکسلدیکه قوش کبی بالقانلره ،
اویله ساطیر آتکه قودوز یولدره :
بر دها عثمانلیه کوچ میدانلره !
کیتمه کل اولادم... اوغورلر اوله .

دشمنه چیکتمه بو طویرافلری !
هایدی قیلیچدن تیکیر آتلافلری !
لش کبی قالمین قالده یارافلری !
قهرمان اولادم ، اوغورلر اوله . »

« بالقان » ی یاقدی نه‌در ، همشری !
سوکیل احداثیکك اك سوك یری .
بر صله ایستردك آجوقدن بری .
شیمدی کام وقتی .. اوغورلر اوله .

طالغك اوستنده صیرلان هر یکار
بر یادده ، طورماز ایچندن قانلر :
هانکی طاشك قلبی دشمنك : مزار !
کور نه مبارك یر .. اوغورلر اوله .

اش هله بر طاغلری اورتن قاری :
اوت دکل اولنر ، دده‌کك ساچلری !
دیکه : شهید سیلیدر روزکاری !
طورمه لوند عسكر ، اوغورلر اوله .

ای وطنك شانلی ضیاسی موکی ،
صالدیرمکز دشمنه آرسلان کبی .
ایشته خدا یاوریکز ، هم نبی .
هایدی کیدك ، هایدی ، اوغورلر اوله .

Üstad Mehmed Âkif'in "Cenk Şarkısı" adlı şiirinin "*Sebîlürreşâd* gazetesi"nin birinci sayfasından yayınlanması

SEBİLÜRREŞAD

SAYI: 136 CİLT: VI 25 KURUS

Millî mücadelede hakim olan ruh

Ankarada Büyük Millet Meclisi önünde resmi geçidi müteakib ordumuzun muzafferiyeti için yapılan dua

Millî Mücadele böyle başladı. Atatürk Allahı böyle yalvardı. Ulema bu davaya canla, başla böyle hizmet etti. Millet zaferi bu imanla kazandı. Bunlar hep yalan mıydı?.. İstiklâl ve inkılâbın temelleri din ve imandır. Millet imanında sadıktır. Demokrat Parti Reisi de: «Bu devlet Müslümandır, Müslüman kalacaktır ve Müslümanlığın icabları yerine getirilecektir» diye Partinin de aynı sadakati göstermekten ayrılmadığını millete temin etmiştir. Bu hususta masonlara, dönmelere, Rum ve Yahudilere söz düşmez.

Sebilürreşad **mecmuasının birinci sayfası: "Millî Mücadele'de hâkim olan ruh" (*Sebilürreşad* mecmuası, Cilt: 4, Sayı: 136, İstanbul)**

Yeni İSTİKLÂL

SAYI 50 — 1 ARALIK 1961

HAFTALIK SİYASİ TARAFSIZ GAZETE

İSTİKLAL MARŞINA DOKUNULAMAZ!

«Allah, ikinci bir İstiklâl Marşı yazdıracak felâketi bu Millete göstermesin ..»

CELÂDET

Alparslan TÜRKEŞ

İslâmın Hukuk ve Devlet Esasları

Ord. Prof. Ali Fuad Başgil

SON

(*Yeni İstiklâl* Gazetesi, 1 Aralık 1961)

Büyük Şair Namık Kemal

Büyük Menderes taştı

Söke ovasını su bastı - köylerle münakalât durdu

Mahsur kalan hayvanların kayıklarla kurtarılmasına çalışılıyor

Örfî idare Komutanı dün sabah şehrimize geldi

Şair Mehmet Akif

TASVİRİ EFKAR

İstiklal Marşı Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'un "Edirnekapı Mezarlığı'ndaki kabri başında vefatının 4. yıl dönümünde yapılacak anma merasimi" haberini, *Tasvîr-i Efkâr* gazetesinin 1. sayfasından okuyucularına duyurması (*Tasvîr-i Efkâr*, Pazar 22 Birincikânun 1940)

Tasviri Efkâr

Garbî Anadoluda nehirler taştı

İzmir - Bandırma, İzmir - Afyon tren seferleri inkıtaa uğradı, nüfusça zayiat yok, mahsu'ât birşey olmadı

Millî Şefin mebuslura ziyafeti

Berlin - Viyi görüşmeleri yine başladı

Bir korsan gemisi Pasifikte

Bir adayı topa tuttu

Hava harbi

Parti Başkanı

İtalyanlar Sudanda da sıkıştılar

Teeyyüd etmiyen bir haber

Yunan üleri harekâtı devamediyor

Âkifin mezarında yapılacak merasim

ÖLÜMÜNDEN EVVEL

Mehmet Âkifle son konuşma

Parti kongresi dün mesaisini tamamladı

Kazaların dilekleri tamamlandı - Ankara'ya gidecek murahhasların seçimi yapıldı

Vali Lütfi Kırdar izahat verdi

Atatürk'ün kabri ziyaret edildi

İstiklâl Marşı Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy'un vefatının 4. yıl dönümünde yapılacak "anma merasimi" haberini, *Tasvîr-i Efkâr* gazetesinin 1. sayfasından okuyucularına duyurması (*Tasvîr-i Efkâr*, Cumartesi 28 Kânunuevvel 1940)